دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

کوردستان

ئۆرگـانی کۆمیتەی نـاوەنـدیی حیزبی دێمـوکراتی کوردستـــــانی ئێــران

ژمارە ٦٨٤،دووشەممە، ١٥ی خەرمانان ١٣٩٥ی هەتاوی، ٥ی سێپتامبری ٢٠١٦، ٥٠٠ تمەن

www.kurdistanmedia.com

* ئەنیستیتۆی مێری سێمینارێکی بو مستەفا هیجری بەڕێوە برد ٢

* سپاسنامەی هەڵمەتی کۆکردنەوەی یارمەتی لە دەرەوەی وڵات ٢

* ڕاگەیەندراوی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ ٣

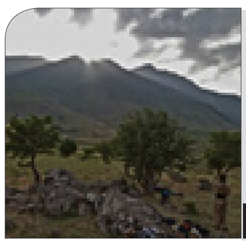

پرەنسیپە جێگرتووەکان لە بەرنامە و ئەزمونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا ٤

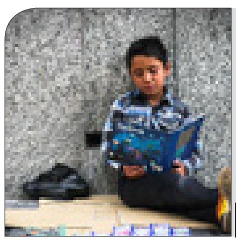

ئۆلیڤێرتوویستەکانی ئێران، منداڵانێک بەبێ ڕەنگ و بۆنی منداڵی ٦

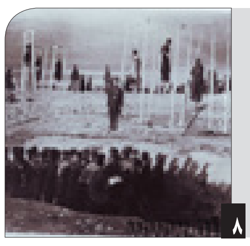

لوڕەکان لە سەرکوتەوە هەتا سووکایەتی ٨

ئەو خەباتە خەباتی هەمووانە و دەبێ هەموومان تێیدا بەشدار بین ١٠

ڕاسان دەرگایەک بەڕووی نەتەوەکانی ئێران

نوێنەرانی نەتـەوە ستەم لێ کراوەکانی ئێران، لـە فرانکفۆرت، وێڕای پشتیوانی کـردن لـە ڕاسانی مافخوازانەی کوردستـانی ئێران بـە ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکـرات، پێداگرییان لەسـەر پێویستیی هاوپێوەندیـی خـەبات لـەدژی ڕێژیمـی کۆماری ئیسلامی کردەوە.

ڕۆژی شـەممە ڕێکەوتـی ٦ی خەرمانانـی ١٣٩٥ی هەتاوی، سێمیناری کۆنگـرەی نەتەوەکانـی ئێرانـی فێـدراڵ، لەژێـر نـاوی «دۆخـی ڕۆژهەڵاتـی نێوەڕاست و داهاتووی ئێران» بە بەشداریی نوێنـەری حیـزب و تەیـارە سیاسییەکانی ئۆپۆزسیـۆنی ئێران، و چالاکانی سیاسیی دەرەوەی وڵات، لـە شـاری فرانکفۆرتـی ئاڵمان دەستی بە کارەکانی کرد.

لـە پانێلی یەکەمـی ئـەو سێمینارەدا، مستـەفا هیجری، سـکرتێری گشـتیی حیزبـی دێموکراتـی کوردستانی ئێـران، وێڕای ئاماژەدان بە بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی ناقین ڕایگەیاند؛ کۆماری ئیسلامی تەنیا لەبەرانبـەر هێـزدا بەچۆکـدا دێـت، کەواتە ئێمە دەبێ ببینە هێزێکی شوێندانەر.

سـکرتێری گشـتیی حیزبی دێموکراتی کوردسـتانی ئێـران، هەروەهـا ڕایگەیانـد؛ لـە سـەر بنەمای ئـەم لێکدانەوەیە، حیزبی دێموکراتـی کوردستـانی ئێـران، مـاوەی دوو سـاڵ پێش، بـەو ئاکامە گەیشـت کە لـەو بـوارەدا هەنگاو هەڵێنێتـەوە و هێزێکی کاریگـەر دروست بێت نـە تەنیا بۆ حیزبی دێموکـرات، بەڵکـوو بـۆ هەمـوو نەتـەوەی کورد و ئازادیخوازەکانی ئێران.

مستـەفا هیجری لە قسـەکانیدا باسـی لـە یەکگرتوویی نێـوان حیزبە کوردییەکان کـرد، و گوتـی کـە؛ ئێمـە دەمانهـەوێ کوردسـتان ببێتـە هێزێکـی پشـتیوان ،و خەباتـی خەڵکیـش ڕۆژ لـە دوای ڕۆژ بەرینتر بێتەوە.

پاشـان یاسـین ئەهـوازی، لـە حیزبـی تەزامۆنـی دێموکراتیکـی ئەهـواز، ئاخاوتنەکانـی خـۆی دەست پێکـرد و لـە قسـەکانیدا گوتـی کە؛ ئۆپۆزیسـیۆنێکی سەرتاسـەری نیە و ئێمە نەتەوەکانی ئێران، کۆنگـرەی نەتەوەکانـی ئێرانـی فێدراڵمان پێـک هێنـا، کـە ستراتیژی دیاریکراوی هەیـە و حیـزب و لایەنـە سیاسییەکانی نەتەوەکانـی ئێرانـی لـە دەوری یەکتر کۆ کردووەتەوە.

دوای ناوبراو، ناسر بۆلیدەیی لە حیزبی خەڵکـی بەلوچسـتان قسـەی کـرد، و لـە ئاخاوتنەکانیـدا باسـی لـە ترسـی ڕەوتـە ناوەندگـەراکان لـە باڵکانیزەبوونـی ئێـران کرد، و پاش ڕەت کردنەوەی ئەم بانگەشانە وتـی: ئەمڕۆکـە بەشـێک لـە وڵاتـە جیابووەکانـی باڵکان، بوونەتـە ئەندامـی یەکیەتیـی ئورووپـا و وەک وڵاتانێکـی دێموکراتیک دەناسرێن.

ناوبـراو هەروەهـا باسـی لـەوە کـرد: بەهێزبوونـی ئـەم ئۆپۆزسـیۆنە دەبێ بـەو شێوەیە بێت کە بەڕێز هیجری باسی لێوە کـرد، چوونکـە هێزێکـی سـەرکوتکەری تایبەت بوونی هەیە و دەبێ هێزێکی بەتوانا بەرهەڵستی بێتەوە کە لەنێو ئۆپۆزسیۆن و بەتایبەت نەتەوەکاندا ساز بکرێت.

لـە پانێلی دووهەمـی ئەو سێمینارەدا، سـەرەتا عەبـاس خۆرسـەندی، وتەبێـژی جبهـەی دێموکراتیکـی ئێران لـە دەرەوەی وڵات، چەند باسێکی پێشکەش کرد.

خۆرسـەندی لە قسـەکانیدا باسـی لەوە کرد کە؛ کۆماری ئیسـلامی لە سەرەتادا پرۆژەیـەک بـوو، و ڕێژیمێـک بـوو کـە لـە لایـەن خەڵکـەوە هەڵنەبژێـردرا، بەڵکوو لـە لایەن وڵاتانی دەرەوە هاتە سـەرکار، و دیاردەیەکی نیمچە کۆمەڵایەتی بوو، کە بە هۆی ستەمی شاهنشاهی هاتە ئاراوە، و بـە گشـتی هـۆی هاتنە سـەرکاری ئەو ڕێژیمـە، ئاڵوگۆڕەکانی ناوچـە و جیهـان بـوو. لە درێـژەی ئەو سێمینارەدا، دوکتور زیـا سەدرولئەشـرافی، لـە ڕێکخـراوی فەرهەنگی ـ سیاسـیی ئازەربایجان، قسـەی کـرد وگوتـی: ئـەو ڕێژیمـە لـە نێوخـۆ و دەرەوەی وڵات قەیرانسازی دەکات، ئامانج لـەو قەیرانسـازییەش زیادەخوازییـە، کە لە ناوەڕۆک و شوناسـی ڕێژیمی ئیسـلامیی ئێراندایە.

پاشان بەختیار عەلیار، نوێنەری حیزبی کۆمەڵـەی شۆڕشـگێڕی زەحمەتکێشـانی کوردسـتانی ئێران لەو سێمینارەدا، قسەی کـرد و دۆخـی ڕۆژهەڵاتـی نێوەڕاسـتی بـە شـڵەژاو وەسف کـرد، و باسـی لـە سەرمایەداریی نوێ و سەرمایەداریی نەوت کرد. لە بەشـی کۆتایی پانێلی دووهەمی ئەو سێمینارەدا، ڕەئوف کەعبی، چالاکی سیاسیی چەپ، قسەی کرد.

کەعبـی لـە قسـەکانیدا هێمـای بـەو مەسەلەیە کرد کە؛ سیاسەتەکانی دەرەوەی ڕێژیمی ئێران، ڕەنگدانەوەی سیاسەتەکانی نێوخـۆی ئـەو ڕێژیمەیە، و ئەوەش تەنیا بۆ پاراستنی ڕێژیم و سەرکوتی خەڵکە.

درێـژەی ئـەم هەواڵـە، و هەروەهـا دەقی وتەکانی بەڕێز مستەفا هیجری سکرتێری گشـتی حیزبـی دێموکراتـی کوردسـتانی ئێـران لـەم سـێمینارەدا، لـە لاپەڕەکانـی ٢ و ٥ی ئـەم ژمـارەی کوردسـتاندا دەخرێتە بەرچاوی خوێنەرانی بەڕێز.

لە ترسی گەیشتنی کورد بە دەریا، داگیرکەران یەکیان گرتووە

نەعمان کۆرتۆلمووش، جێگری سـەرۆك وەزیرانـی تورکیـە ڕایگەیانـد، یەکێـك لـە دیارتریـن ئامانجەکانـی ئۆپەراسـیۆنی «قەڵغانـی فورات» کـە تورکیە حەوتووی ڕابردوو لە باکووری سووریە دەستی پێکرد، پێشـگرتن بە کردنـەوەی ڕێگایەك بۆ کورد تا کەناراوەکانی دەریای ناوەڕاسـتە. ناوبراو هەروەهـا جەختـی کردەوە کـە هەموو لایەنە پێوەندیـدارەکان و یـەك لەوانـەش ڕێژیمـی ئەسـەد، پێشـتر لـە نیازی تورکیـە بۆ ئەو هێرشە ئاگادار کراونەتەوە.

لـە لایەکـی دیکـەوە، سـاڵح موسـلیم، هاوسـەرۆکی پەیەدە لە وتووێژێکدا لەگەڵ «شەرقولئەوسـەت» ئێـران و تورکیـە و سـووریەی بـەوە تۆمەتبـار کـردووە کـە بۆ لێدانـی کـورد یەکیـان گرتووە، لـە کاتێکدا کـە رووسـیە و ئەمریکاش لـەو پێوەندییەدا بێدەنگییان هەڵبژاردووە.

هـەر لـەو پێوەندییـەدا، سـیهانۆك دیبۆ، ڕاوێـژکاری باڵای سـاڵح موسـلمیش دەڵێ شەڕ لە نێوان YPG و هێزەکانی ڕێژیمی ئەسـەد کـە ڕۆژی ١٨ی ئاگۆسـتدا لـە شاری حەسـەکە ڕووی دا، دەرخەری ئەوەیە کـە ڕێژیمـی ئەسـەد و حکوومەتی تورکیە لە مەسـەلەی کورددا لێك نزیك بوونەتەوە و لەگـەڵ هـەر چەشـنە خودموختارییەك بۆ کوردەکان دژایەتی دەکەن.

دیبـۆ ڕایگەیانـدووە کـە تورکیـە بـەم دواییانـە بـاس لـە ئەگـەری باشتربوونی پێوەندییەکانی خۆی لەگەڵ بەشار ئەسـەد دەکات و لـە بەرانبـەردا دیمەشقیش بـە شێوەی پراکتیکی و بە بۆردمانی حەسەکە، وەڵامی ئەرێنیی بە ئانکارا داوەتەوە.

دیبـۆ هەروەهـا گومانـی خـۆی لـە هەمبـەر هەبوونـی گەڵاڵەیەکی تۆکمە لە لایەن حکوومەتی تورکیەوە بۆ مامەڵەکردن لەگـەڵ کوردانـی ڕۆژئـاوا دەربـڕی و ڕایگەیانـد هێرشـی بەربـڵاو بـۆ سـەر ناوچەکانی کوردسـتانی ڕۆژئـاوا، بەهۆی بەرخۆدانی کوردەوە تێك دەشکێت.

پەیڤ

بەکردەیی کردنی ئیرادەی شۆڕشگێڕانە

کەریم پەرویزی

کۆڵەکەیەکـی ئەساسیی هـەر بزووتنـەوە و خەباتێـک، بوونـی ڕێبـەری شـوڕش و خەباتـە، کـە وەکـوو سـەری بزووتنـەوە، بتوانـێ دەسـت و پـێ و لـەش و زمـان و گـوێ و چـاو و بە کورتی هەموو بەشـەکانی بزووتنەوە، ڕێک بخا، و هاوئاهەنگ بۆ شـوێنی ئاوات و ئـارەزووەکان ڕێنوێنـی و ڕێبەریی بکا.

نەبوونـی ڕێبەرێکی شۆڕشـگێر و بەوەج کە لەکات و ساتی خۆیدا هەمـوو بەشـەکان ڕێـک بخا و بە ئیـرادەی هاندەرانـەوە، بزووتنەوە بۆ قۆناغـە یەک لـە دوای یەکەکان ڕێبـەری بـکا، بزووتنـەوە لاواز و پەرتـەوازە دەکا و تووشـی نسـکۆ و داڕمانـی دەکا. گەر ڕێبەرێکی بەهێـز و بەئیـرادە و خاوەن ڕۆئیای ڕوون، کـە بتوانـێ ڕۆئیـا و خەونەکانـی بکا بە خەونی هەموو تاکەکانی بەشداری نێو بزووتنەوە، دەتوانـێ هێـزی تـاک بـە تاکـی شۆڕشـگێڕان وەسەریەک بخا و بە کۆکراویـی و چەندقات کراوەیی، قۆناغەکانـی شـۆڕش و خەباتیـان پـێ ئاسانتر ببـڕێ و خاڵـی نێوەڕاستی هیـوا و ئاواتـەکان بـە شـارەزایی و لێوەشاوەییەوە بپێکێ.

دوکتـۆر سـەعیدی شـەرەفکەندی، ئەو ڕێبەرە بەوەج و بەهەڵوێست و لێوەشاوەیە بوو کە چ وەک جێگری دوکتور قاسـملووی نەمـر، دەوری ڕێکخسـتنی هێزەکانی نێـو خەباتی دێموکراتی دەگێـڕا و چ وەک جێگـرەوەی دوکتـور قاسـملوو، ئـەو مێشـک و سـەرە بـوو کـە شۆڕشـگێڕانی یەک و ڕێک دەخسـت و خەون و ڕۆئیـای ڕوونی پێ نیشـان دەدان، و ئیـرادەی شۆڕشـگێڕانەیانی بەکردەیـی دەکـرد و بـۆ دوارۆژ هانـی دەدان، کـە وەک خـۆی لە سـەر ڕاسـتە ڕێـی گیانفیدایی بەردەوام بن.

دوکتور سەعیدی بەهەڵوێست و خـاوەن خـەون و خولیـا، لـە لێدوان و وتەکانیـدا کـە بـۆ بەڕێوەبردنی بزووتنەوەی گیانفیدایی پێشکەشی کـردوون، لە زۆر شـوێندا باس لەو ڕۆڵ و دەور و جێگە و پێگەیانەی شـۆڕش و شۆڕشـگێڕان و جەماوەر و گرووپەکانـی کۆمەڵـگا دەکا، و دەیـەوێ وەکـوو گشـتیەتێکی یەکانگیر، بیانکا بە جەسـتەیەکی بەهێـز و بەبـاوەڕ و بـە ئیرادە بۆ

درێژە لە لاپەڕەی ٢

ئەنیستیتۆی مێری سێمینارێکی بۆ مستەفا هیجری بەڕێوە برد

ئەنیستیتۆی مێری (MERI) لە شاری هەولێر، سێمینارێکی بۆ مستەفا هیجری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کورستانی ئێران پێک هێنا.
ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی ١ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، ئەنیستیتۆی مێری، سێمینارێکی بۆ مستەفا هیجری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری هەولێر، لەژێر ناوی «دەرفەت و ئاستەنگەگان» لە هۆڵی کۆبوونەوەی ئەو ئەنیستیتۆیە پێک هێنا. ئەو سێمینارە لە شاری هەولێر بە بەشداریی ژمارەیەکی بەرچاو لە ئاکادیمیسیەن و کەسایەتییە سیاسییەکان و نوێنەرانی حیزب و لایەنەکانی کوردستانی ڕۆژهەڵات و باشوور، ڕۆژنامەوان و هەواڵنێر بەڕێوە چوو. لە سەرەتای سێمینارەکەدا، سەرۆکی ئەنیستیتۆ، دوکتور دلاوەر عەلائەدین باسێکی لە سەر بارودۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، پێشکەش کرد.
تەوەری سەرەکی لەو سێمینارەدا، پرسە پێوەندیدارەکان بە کوردستانی ڕۆژهەڵات بوو.
پاشان مستەفا هیجری، باسێکی لە سەر کوردستانی ڕۆژهەڵات پێشکەش بە بەشداربووان کرد. ناوبراو هەروەها ئاستەنگ و کێشەکانی بەردەم خەبات و دەرفەتەکانی خەباتی شی کردەوە. هیجری سەرەتا باسی لە خەباتی ٢٠ ساڵی ڕابردووی حدکا کرد؛ کە بە هۆی بەرژەوەندییەکانی هەرێمی کوردستانەوە، شێوەی خەباتی چەکدارییان ڕاگرتووە.
بەڵام ئێستا چوونکە ڕێژیمی ئێران هیچ ژینگەیەکی ئەمنیەتیی بۆ خەڵکی کوردستان نەهێشتووەتەوە، ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە دوای خوێندنەوەیەکی قووڵ، بەو ئاکامە گەیشت کە؛ هێزی پێشمەرگە بنێرێتەوە نێوخۆی وڵات.
هیجری لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا باسی لەوە کرد کە؛ ڕێژیمی ئێران مافی کورد نادات و باوەڕی پێی نیە. بۆیە دەبێ گوشار بۆ ئەو ڕێژیمە بهێنرێت کە دان بە مافی کورددا بنێت، و لەو پێوەندییەشدا دەبێ هەموو خەڵکی بەشەکانی دیکەی کوردستانیش، پشتیوانی لە حیزبی دێموکرات بکەن. هەروەها هیجری لەو سێمینارەدا باسی لەوە کرد کە بەشی زۆری ئەو چالاکیيانە کە لە ماوەی ڕابردوودا ئەنجام دراوە، چالاکیی خودی خەڵکی کوردستان بوونە و یارمەتی پێشمەرگەیان داوە. مستەفا هیجری لە درێژەی باسەکەیدا ئاماژەی دایە ئەوەی کە؛ هەتا کۆماری ئیسلامی مابێ، ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست ڕووی سەقامگیری بەخۆیەوە نابینێت.

دەورەی ٢٢٠ی سەرەتایی پێشمەرگە لە سنوورەکانی کوردستانی ڕۆژهەڵات کۆتایی پێهات

دەورەی ٢٢٠ی سەرەتایی پێشمەرگە، لە سنوورەکانی کوردستانی ڕۆژهەڵات کۆتایی پێهات، و جێژنی تایبەت بە دەورەی سەرەتایی پێشمەرگە لەو شوێنە بەڕێوە چوو.
ڕۆژی یەکشەممە ڕێکەوتی٧ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، دەورەی ٢٢٠ی سەرەتایی پێشمەرگە، لە سنوورەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆتایی پێهات، و پۆلێک لە لاوانی شۆڕشگێڕی کوردستان پەیوەست بە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوون.
ئەو ڕێوڕەسمە سەرەتا بە خوێندنی سروودی نەتەوایەتی ‹‹ئەی ڕەقیب›› و خولەکێک بێدەنگی بۆ ڕێزگرتن لە گیانی پاکی شەهیدانی کوردستان دەستی پێکرد.
پاشان «ئومید مەندومی» کادری فێرگەی سیاسی نیزامیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەخێرهاتنی میوانانی بەشداربووی ئەو ڕێوڕەسمەی کرد.
دواتر دوکتور «میرۆ عەلیار» ئەندامی دەفتەری سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، و بەرپرسی کۆمیسیۆنی پەروەردەی حیزبی دێموکرات، پەیامێکی تایبەت بە ڕێوڕەسمی دەورەی ٢٢٠ی سەرەتایی پێشمەرگەی پێشکەش بە بەشداربووانی جێژنەکە کرد.
عەلیار لە قسەکانیدا باسی لە سەر ڕاسان و گرێدانی خەباتی شاخ و شار کرد و گوتی؛ «ئەم حەرەکەتە هەڵقوڵاوی دڵی کۆمەڵانی خەڵکە و ویستی خەڵکی کوردستانە».
ناوبراو لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا باسی لەوە کرد: «پێشمەرگە مرۆڤێکی ئازادیخوازە کە هەستی بە چەوسانەوەی نەتەوەکەی کردووە و بۆ ڕزگاریی نەتەوەکەی هاتووەتە مەیدان و ئامادەیە گیانی خۆی لەو ڕێگایەدا بەخت بکات».
هەروەها دواتر پەیامی دەورەی ئامووزشیی دەورە لەلایەن ‹‹فەریاد دروودی›› مامۆستای فێرگەوە پێشکەش کرا و پاشان پەیامی دەورەی بەشداربووان لەلایەن «سەباح نیکخا» یەکێک لە بەشدارانی دەورەکەوە خوێندرایەوە.
لە نێوئاخنی بەرنامەکەدا سروودی «مەڕێژن بۆم فرمێسکی غەم» لە لایەن بەشداربووانی دەورەوە پێشکەش کرا. پاشان شێعری «سەنگەری بەرز» لە لایەن «عومەر فەخرەدینفەر» ەوە خوێندرایەوە. لە کۆتایی ڕێوڕەسمەکەشدا خەڵات بە سەر بەشداربووانی دەورەی سەرەتایی پێشمەرگە، کە لە بواری نەزم و دیسیپلین و هەروەها وانەکان، نێونجی نمرەکانیان بەدەست هێنابوو، دابەش کرا. کۆتایی ڕێوڕەسمەکە بە شایی و هەڵپەڕکێی بەشداران کۆتایی پێهات.

سێمناری دۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و داهاتووی ئێران لە ئاڵمان بەڕێوەچوو

سێمیناری کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ لەژێر ناوی «دۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و داهاتووی ئێران» لە شاری فرانکفۆرتی ئاڵمان دەستی بە کارەکانی کرد.
ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٦ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، سێمیناری کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ لەژێر ناوی دۆخی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و داهاتووی ئێران، لە ئاڵمان دەستی بە کارەکانی کرد.
لە پانێلی یەکەمی ئەو سێمینارەدا، مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، شەهریار ئاهی، یاسین ئەهوازی، ناسر بۆلیدەیی لە بارەی ئاڵوگۆڕەکانی ناوچە، ئێران و ڕۆڵی نەتەوەکانی ژێر ستەمی ڕێژیمی ئێران لە داهاتووی سیاسیی ئێراندا، گفتوگۆیان کرد.
لە پانێلی یەکەمی ئەو سێمنارەدا شەهریار ئاهی، ئەندامی یەکیەتی بۆ دێموکراسی لە ئێران و کەسایەتی سیاسیی ئێرانی، لە قسەکانیدا باسی لەوە کرد کە؛ لە دەسەڵاتداریی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێراندا، شەڕی جناح هەیە و ئەوەش شەڕێکی ڕاستییە و لە واقعدا شەڕی زێڕینگەرانە نیە، و ناوبراو لەو بارەیەوە هێمای بە جێگیربوونی فڕۆکەکانی ڕووسیە لە هەمەدان کرد، کە وەزیری بەرگریی دەوڵەتی ڕووحانی ڕایگەیاند کە؛ ئەو پرسە پێوەندی بە مەجلیسەوە نیە.
ئاهی لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا باسی لە یەکریزی و یەکگرتوویی حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێران کرد.
لە بەشی دووهەمی پانێلی یەکەمدا مستەفا هیجری، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە قسەکانی خۆیدا باسی لەوە کرد کە؛ داهاتووی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بۆ نەتەوە بندەستەکان دەبێت، لە غەیری ئەوەدا تووشی توندوتیژی و تەجزیەتەڵەبی دەبین و ئەوەش هەزینەهەڵگر دەبێت.
سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات باسی لەوەش کرد کە؛ ئەگەر ئێمە چاوەڕوان بین ئاڵوگۆڕێک لە چوارچێوەی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێراندا ڕوو بدات، و مافی نەتەوەکانی ئێران دابین بکرێت، تەجرووبە دەریخستووە کە کارێکی بێئەنجامە چوونکە ئەسڵی ڕێژیمی ئێران لەگەڵ ئەو مەسەلەیە دژایەتی هەیە.
هیجری هەروەها باسی لەوە کرد کە؛ ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران لە بەرانبەر هێزدا بە چۆکدا دێت، و بۆیە ئێمە دەبێ هێزی کاریگەر بین. لەو پێوەندییەدا ناوبراو بۆ نموونە باسی لە شەڕی نێوان ڕێژیمی ئێران و عێراق کرد، کە ڕێژیمی ئێران بە هۆی ئەوەیکە ڕوو لە لاوازبوون دەرۆیشت، بڕیارنامەی ئاگربەسی قبووڵ کرد و بەرپرسانی ئەو ڕێژیمە پیاڵەی ژەهریان خواردەوە و ڕێککەوتنی بەرجامیش نموونەی دیکەیە، کە ڕێژیم پیشانی دا لە بەرانبەر هێزدا بە چۆکدا دێت.
مستەفا هیجری لە قسەکانیدا گوتی؛ بەپێی لێکدانەوەکان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ماوەی دوو ساڵ پێش بەو ئاکامە گەیشت کە لەو بارەیەوە هەنگاو هەڵێنێتەوە، و هێزێکی کاریگەر دروست بێت، نە تەنیا بۆ حیزبی دێموکرات، بەڵکوو بۆ هەموو نەتەوەی کورد و ئازادیخوازەکان.
سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، جەختی کردەوە کە حیزبی دێموکرات پێشمەرگەکانی بۆ کوردستان ناردووەتەوە و لە تەنیشت پێشمەرگەکانیش خەڵک چالاکی دەکەن.
مستەفا هیجری لە قسەکانیدا باسی لە یەکگرتوویی نێوان حیزبە کوردییەکان کرد و گوتی کە؛ ئێمە دەمانهەوێ کوردستان ببێتە هێزێکی پشتیوان و خەباتی خەڵکیش ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرینتر بێت.
بەشی سێهەمی ئەو پانێلە بۆ یاسین ئەهوازی لە حیزبی تەزامۆنی دێموکراتیکی ئەهواز، تەرخان کرابوو، و نابراو لە قسەکانیدا گوتی کە؛ ئۆپۆزیسیۆنێکی سەرتاسەری نیە و ئێمە نەتەوەکانی ئێران، کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵمان پێک هێنا، کە ستراتیژی دیاریکراوی هەیە، و حیزب و لایەنە سیاسییەکانی نەتەوەکانی ئێرانی لە دەوری یەکتر کۆ کردووەتەوە.
لە بەشی چوارەم و بەشی کۆتایی پانێلی یەکەمی ئەو سێمینارەدا، ناسر بۆلیدەیی لە حیزبی بەلووچستان قسەی کرد و ناوبراو گوتی کە؛ ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بە شێوەیەک هەڵکەوتووە کە بەردەوام گۆڕەپانی شەڕ و ئەو شەڕەش بە سیاسەتی زلهێزەکان زیاتر پەرە دەستێنێت.
لە پانێلی دووهەمی ئەو سێمینارەدا، سەرەتا عەباس خۆرسەندی، وتەبێژی جبهەی دێموکراتیکی ئێران لە دەرەوەی وڵات، چەند باسێکی پێشکەش کرد.
خۆرسەندی لە قسەکانیدا باسی لەوە کرد کە؛ کۆماری ئیسلامی لە سەرەتادا پرۆژەیەک بوو و ڕێژیمێک بوو کە لە لایەن خەڵکەوە هەڵنەبژێردرا، بەڵکوو لە لایەن وڵاتانی دەرەوە هاتە سەرکار، و دیاردەیەکی نیوە کۆمەڵایەتی بوو، کە بە هۆی ستەمی شاهنشاهی هاتە ئاراوە، و بە گشتی هۆی هاتنە سەرکاری ئەو ڕێژیمە، ئاڵوگۆڕەکانی ناوچە و جیهان بوو.
لە درێژەی ئەو سێمینارەدا، دوکتور زیا سەدرولئەشرافی، لە ڕێکخراوی فەرهەنگی ـ سیاسیی ئازەربایجان، قسەی کرد.
ناوبراو هێمای بۆ یەکێک لە خسڵەتەکانی ڕێژیم کرد و گوتی کە؛ ئەو ڕێژیمە لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵات قەیرانسازی دەکات، ئامانج لەو قەیرانسازییەش زیادەخوازییە، کە لە ناوەڕۆک و شوناسی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێراندایە.
پاشان بەختیار عەلیار، نوێنەری حیزبی کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران لەو سێمینارەدا، قسەی کرد.
ناوبراو دۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستی بە شڵەژاو وەسف کرد، و باسی لە سەرمایەداریی نوێ و سەرمایەداریی نەوت کرد.
لە بەشی کۆتایی پانێلی دووهەمی ئەو سێمینارەدا، ڕەئوف کەعبی، چالاکی سیاسیی چەپ قسەی کرد. کەعبی لە قسەکانیدا هێمای بەو مەسەلەیە کرد کە؛ سیاسەتەکانی دەرەوەی ڕێژیمی ئێران، ڕەنگدانەوەی سیاسەتەکانی نێوخۆی ئەو ڕێژیمەیە و ئەوەش تەنیا بۆ پاراستنی ڕێژیم و سەرکوتی خەڵکە.
کۆتایی ئەو بەشە لە سێمنارەکە پرسیار و وەڵامی بەشداربووان بون.

سپاسنامەی هەڵمەتی کۆکردنەوەی یارمەتی لە دەرەوەی وڵات

هاونیشتمانیانی خۆشەویست !
ئەندامان، لایەنگران و دۆستانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران!
لە لایەن ڕێبەریی حیزبی دێموکرات لە دەرەوەی وڵات، پڕبەدڵ سوپاستان دەکەین کە ئەوجاریش هەر وەک ڕابردوو، لەوپەڕی هەست بە بەرپرسایەتی کردندا، بەپیر بانگەوازی حیزبەوە هاتن و بەسەخاوەتەوە یارمەتییەکی ماڵیی بەرچاوتان بە حیزبی دێموکرات کرد.
ئێستا کە بزووتنەوەی میللی و دێموکراتیکی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران، لە سەرفەسڵێکی تازەی خۆیدایە، و حیزبەکەمان لێبڕاوە بە پشتبەستن بە ئیرادەی خەباتگێڕانەی گەلی کورد، لەو قۆناغەشدا وەک هەمیشە ڕچەشکێن بێ، و لە سەنگەری پێشەوەی ئەو خەباتەدا ئاڵای بردنەپێشی ئامانجەکانی گەل بەرز و شەکاوە ڕاگرێ، هیچ گومانی تێدا نیە کە پشتیوانیی سیاسی، مەعنەوی و ماڵیی ئێوە، دەبێتە قەڵایەکی بەهێز کە حیزبەکەمان و بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی گەلەکەمان پشتی وێدەدا.
لە کاتێکدا تێکۆشەرانی حیزب بەگشتی، و پێشمەرگە دلێرەکانی، بە تایبەتی لەنێوخۆی کوردستاندا، بۆ بردنەپێشی ئامانجەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران، لە هەلومەرجێکی سەخت و دژواردا خەبات دەکەن، ئەرکی سەرشانی ڕەوەندی کورد لە دەرەوەی وڵات، بەتایبەتی ئەندامان و لایەنگرانی حیزبەکەمان ئەوەیە کە؛ بە هەرجۆرێک کە بۆیان دەلوێ، پشتیوان و یارمەتیدەری ئەو خەباتە بن. یارمەتیی ماڵی، تەنیا یەکێک لە شێوەکانی دەربرینی ئەو پشتیوانییە و کاریگەریی گرینگی لە بردنەپێشی ئەو خەباتەدا دەبێ، بەتایبەت کە تاکە پشتیوانی هەتا سەری ئەو خەباتە، ڕۆڵەکانی ئەو گەلەن.
کاروانی خەباتی حیزبی دێموکرات و گەلەکەمان، بە سەرپێچێکی تازەی مێژووی خۆیدا تێدەپەرێ. ڕاسانەوە و بەگژداچوونەوەی ئیستبدادی ڕەشی مەزهەبی، لە هەلومەرجی ئێستای وڵاتەکەماندا، فیداکاری و گیانبازی و بەخشندەیی دەوێ. ئێمە ئەو فیداکاری و گیانبازی و بەخشندەییە لە ورەی بەرزی تەشکیلاتی حیزبدا، لە گیانبازیی پێشمەرگەکاندا، و لەو هیممەت و سەخاوەتە گەورەیەدا دەبینین کە ئەوەتا خەڵکی کوردستان لە نێوخۆ و دەرەوەدا، بە دەربڕینی پشتیوانیی سیاسی و ماڵی لە ڕاسان، لە خۆیانی نیشان دەدەن. یارمەتییە ماڵییەکانی ئێوە لەو ماوەیەدا، تەنیا گۆشەیەکی بچووکی ئەو هەموو پشتیوانی و یارمەتیانەیە کە ئۆگرانی ئازادی و دێموکراسی، لە سیمای حیزبی دێموکراتیان نیشان داوە.
لەو پێوەندیەدا جارێکی دیکەش سوپاستان دەکەین و چاوەڕوانین هەمیشە لەکاتی پێویستدا بە دەنگ بانگەوازی حیزبی خۆشەویستی خۆتان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە بێن. دەبێت بگوترێ کە کۆمیتەکانی حیزبی دێموکرات لە وڵاتە جۆراوجۆرەکاندا، کار و زەحمەتێکی زۆریان لەو ماوەیەدا کەوتە سەرشان، هەر بۆیە ماندوونەبوونیان لێ دەکەین و پێیان ڕادەگەیەنین کە؛ حیزبەکەیان قەدری ئەو هەموو زەحمەت و ماندوبوونەیان دەزانێ، و شانازییان پێوەدەکات. هەروەها جێگای خۆیەتی سپاسی کەمپینی وەفایەک بۆ پێشمەرگە بکەین، کە لەو ماوەیەدا هەموو تواناکانی خۆیان خستە گەر و هاوکاریی حیزبیان کرد.

سەرکەوتووبن لە ژیان و خەباتدا
بەشی ماڵیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دەرەوەی وڵات
٢٢ی ئوتی ٢٠١٦ی زایینی

هەیئەتێکی دەفتەری نوێنەرایەتی حیزبی دێموکرات لە شاری سلێمانی سەردانی یەکگرتووی ئیسلامییان کرد

هەیئەتێکی دەفتەری نوێنەرایەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بە سەرپەرەستیی تاهیر مەحموودی بەرپرسی دەفتەری نوێنەرایەتی حیزبی دێموکرات، سەردانی یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستانیان کرد.
ڕۆژی یەکشەممە ٧ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، هەیئەتێکی دەفتەری نوێنەرایەتی حیزبی دێموکرات لە شاری سلێمانی، بە سەرپەرەستیی تاهیر مەحموودی، سەردانی مەڵبەندی ١ی یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستانیان کرد و لە لایەن هەیئەتێکی یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستانەوە، بە سەرپەرەستیی مامۆستا «عوسمان کاروانی» بەرپرسی مەڵبەند، پێشوازییان لێ کرا.
لەو دانیشتنەدا، نوێنەری حیزبی دێموکرات باسێکی سیاسی سەبارەت بە ڕەوشی ئێران و هەلومەرجی کوردستانی ڕۆژهەڵات بە دوای ڕاسانی تازە، و بارودۆخی کوردستان، و سەرکوتی بێبەزەییانەی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێرانی پێشکەش کرد.
مەحموودی لە درێژەی باسەکەیدا، لەسەر ئیرادەی پتەوی خەباتگێڕانی دێموکرات بە پشتیوانیی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دوا و گوتی، وەکوو هەمیشە پشت ئەستوورین و لە قۆناغە جۆراوجۆرەکاندا حیزبی دێموکرات نیشانی داوە کە قسە و کردەوەی یەکە.
پاشان سەبارەت بە دەور و ڕۆڵی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ لە شاری فرانکفۆرتی ئاڵمان، باسێکی پێشکەش کرد.
پاشان مامۆستا عوسمان کاروانی، وێڕای ڕێزدانان بۆ خەباتی حیزبی دێموکرات، باسی لە کاریگەریی حیزبی دێموکرات لەسەر کوردستانی ڕۆژهەڵات کرد، و ڕاپۆرتێکی لەسەر بارودۆخی کورد بە گشتی و پشتیوانیی یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستانی لە خەباتی ڕەوای هەر چوار بەشی کوردستان دەربڕی.
کاروانی لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا، هەلومەرجی ئێستای باشووری کوردستان و بەرەو پێشچوون و ئاستەنگەکانی خستە بەرباس.
لە کۆتاییدا، دوو لایەن لە سەر بەردەوامیی پێوەندییەکانی نێوان ئەو دوو حیزبە جەختیان کردەوە.

درێژەی پەیڤ

گەیشتن بە مافی ڕەوای ئازادی و خۆبەڕێوەبردن و زاڵ بەسەر چارەنووسدا و ڕزگاربوو لە کۆیلەتیی مێژوویی.
«هێزی جووڵانەوەی کوردستان، پتر لە هەموو شتێک لە درێژەکێشان و مانەوەدا خۆی دەنوێنێ. لە درێژەدان بە خەبات و تێکۆشانی دژوار و لە مانەوە و ڕاوەستانی قایم و قورس و پتەو لە گۆڕەپانی حەماسە خولقاندن و نەبەزیدا.»
جووڵانەوەیەک کە لە پیشاندانی خەون و ڕۆئیای داهاتوو بە خەڵک کەم بێنێ، و لەکورتی بدا، یان دژی خەون و ئاوات و خولیاکانی خۆی بجووڵێتەوە، خەڵک بێبڕوا دەبن پێی، و بە چەواشەی دەزانن. بۆیە دوکتور شەرەفکەندی وەکوو مامۆستاکەی، دەبێ بە ئۆلگووی ئەو ئاوات و خولیایانە و بۆ هاندانی خەڵک، خۆی دەبێ بە پێشەنگ و ڕێبەری بەکردەیی کردنی هەموو ئەو شتانەی باسی دەکا.

ڕاگەیەندراوی کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ

کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ، ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ٦ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، لەژێر ناوی «دۆخی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست، ئێستا و داهاتووی ئێران»، بە بەشداریی کارناسان و خاوەنبیران لە شاری فرانکفۆرتی ئاڵمان، سێمینارێکی بەڕێوە برد.
ئەو سێمینارە لە دوو پانێلدا بە ناوی:
١. ئاڵوگۆڕەکانی ناوچە، ئێران و ڕۆڵی نەتەوە بندەستەکان لە داهاتووی سیاسیی ئێراندا
٢. دەستێوەردانە تێکدەرانەکانی ڕێژیمی ئێران لە ناوچەکە و پێوەندی ئەو لەگەڵ سەرکوتی خەڵکی ئێران، کارەکانی خۆی دەست پێ کرد.
ئەندامانی بەشداربوو لەو دوو پانێلە جیاوەزەدا، بە شێوەیەکی گشتی پرسەکانی ئێران و ناوچە، کە بوارەکانی وەک دەستێوەردانی سیاسی و نیزامیی ڕێژیمی ئێران لە ناوچە، و پێوەندیی ئەو دەستێوەردانە لەگەڵ سەرکوتی خەڵکی ئێران، و بە تایبەت نەتەوەکانی ئێران، خستە بەر باس و شرۆڤە.

کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فێدراڵ
٢٧ی ئاگۆستی ٢٠١٦ی زایینی

هەیئەتێکی حیزبی دێموکرات لەگەڵ پەیەدە کۆبووەوە

هەیئەتێکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لەگەڵ نوێنەرایەتیی پەیەدە (PYD) لە شاری سلێمانی کۆبووەوە.
ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی١ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، شاندێکی پێوەندییەکانی حیزبی دێموکرات لە شاری سلێمانی، بە سەرپەرەستیی «تاهیر مەحموودی»، نوێنەری پێوەندییەکانی حیزبی دێموکرات لە شاری سلێمانی، سەردانی نوێنەرایەتیی پەیەدەی لەو شارە کرد و لە لایەن «غەریب حەسۆ»، نوێنەری پەیەدە و هەیئەتێکی هاوڕێی، پێشوازییان لێ کرا.
لەو دیدارەدا، سەرەتا نوێنەری حیزبی دێموکرات، باسێکی لەسەر ڕەوشی تازەی سووریە و بەتایبەتی حەسەکە کرد و لەسەر ئاژاوەگێڕییەکانی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، و دەوری تێکدەرانەی لە ناوچەدا، ئاماژەی بەوە کرد کە ڕێژیمی ئێران خێری میللەتی کوردی ناوێت، و هەموو هەوڵێک دەدات بۆ لاواز کردنی کورد.
مەحموودی لە بەشێکی دیکەی قسەکانیدا، وێڕای ئاماژە بە بەرەو پێشچوونی کوردستانی ڕۆژئاوا، ڕاسپاردەی حیزبی دێموکراتی پێ گەیاندن سەبارەت بە کۆدەنگیی زیاتر و زاڵبوون بەسەر نەیارانی کورددا، و وەلانانی ناکۆکییەکانی نێوان هێزە سیاسییەکان، و لەو پێوەندییەدا، گفتوگۆ و دیالۆگی بە باشترین بژاردە دانا. تاهیر مەحموودی، وێڕای ئاماژە بە چەندین سەرفەسلی خەباتی سیاسی حیزبی دێموکرات، ئاماژەی بەوە کرد کە؛ ڕێژیمی ئێران بەپێی یاسای بنەڕەتیی وڵات، مافی کوردەکان و تێکڕای نەتەوەکانی ئێران پێشیل دەکات، و هیچ فرسەتێکی بۆ ژیان لەو وڵاتەدا بۆ نەتەوەکانی ئێران نەهێشتۆتەوە و هەر بۆیەش حیزبی دێموکرات، وەکوو ئەرکێکی نەتەوەیی ئەرکی خۆی بەڕێوە دەبات، و پێی وایە هەر کام لەبەشەکانی کوردستان ئەگەر یارمەتیدەر نابن، نابێ کۆسپ بۆ بەشێکیتر دروست بکەن.
پاشان غەریب حەسۆ، وێڕای دەربڕینی خۆشحاڵی لە سەردانی هەیئەتی حیزبی دێموکرات، باسی لەوە کرد کە؛ خەڵکی ڕۆژئاوا بە باشی لەگەڵ خەباتی حیزبی دێموکرات ئاشنایە و کۆدەنگیی و یەکدەنگیی کوردی بە پێویست و زەرووری لە قەڵەم دا.
سەبارەت بە دەوری ئاژاوەگێڕانەی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، و هاوکاریی نێوان ڕێژیمی ئێران و سووریە، نوێنەری پەیەدە گوتی؛ ئێران لە سەرەتاوە ڕۆڵێکی زۆر خراپی هەبووە و هەیەتی لە سووریەدا، و ئەوە کە داعش کاری بە کۆماری ئیسلامی نیە و بە چەک و جبەخانەی سووریەش لە کوردەکانی داوە، ئەو ڕاستییە دەردەخات کە ئێران و سووریە، چەندە بۆ دژایەتی کورد یەکن. هەروەها لەوسەردانەدا، هەلومەرجی ئێستای کورد شرۆڤە و لێکدانەوەی لەسەر کرا و نوێنەری پەیەدە پێزانینی خۆیانی لەپێوەندی لەگەڵ دەستخۆشیی حیزبی دێموکرات لە قسەکانی ئەم دوایانەی ساڵح موسلیم ڕاگەیاند.

پێشمەرگەیەکی دێرینی حیزبی دێموکرات لە نۆروێژ کۆچی دوایی کرد

کاک «غەفوور غەفاری» کادر و پێشمەرگەی دێرین و ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە وڵاتی نۆروێژ ماڵئاوایی لە ژیان کرد.
ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی ١٠ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، کاک «غەفوور غەفاری» بە هۆی نەخۆشیی شێرپەنجە، لە تەمەنی ٥٣ ساڵیدا کۆچی دوایی کرد. ناوبراو ساڵی ١٣٤٢ی هەتاوی، لەدایک بووە و تا قۆناغی دواناوەندی لە گوندی نرویَ و شاری نەسوود، درێژەی بە خوێندن داوە.
کاک غەفوور دوای ئاشکرا بوونی خەباتی حیزبی دێموکرات، لە دوای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاویدا، و دەستپێکردنەوەی خەباتی سیاسی و چەکداری، وەک لاوێکی گوندی نرویَ، لە ڕیزی لاواندا، لە سازمانی جەوانانی ئەوکاتدا دەستی دایە خەبات و دواتر لە ڕیزەکانی پێشمەرگەکانی هێزی«شاهۆ»دا سازمان درا. هاوکات لەگەڵ خەبات لە یەکیەتیی لاواندا، بەپێی ویستی ئەو سەردەمە دەستی دایە خەباتی چەکداری. کاک غەفوور ساڵی ١٣٥٨ی هەتاوی، لە تەمەنی ١٦ ساڵیدا، بەفەرمی وەک پێشمەرگەیەکی لاو لە خزمەت حیزبەکەیدا، ئامادە بوو بۆ جێبەجێ کردنی هەموو فەرمانێک و هەردەم گیان لەسەردەست بوو.
ناوبراو هەروەها لە شەڕی جاددەی پیرانشار ـ سەردەشتدا بەشدار بوو، و مەئموورییەتی خۆی بەجێ گەیاند، و هەروەها لە ناوچەکانی دالاهۆ و جوانڕۆش بەردەوام لە بەڕێوەبردنی مەئموورییەتی حیزبیدا بوو.
کاک غەفوور لە زۆربەی یەکە چەکدارییەکاندا، چ وەک تیمی تەشکیلاتی و چ وەک تیمی نیزامی بەشدار بوو، بۆیە لە ساڵی ١٣٦٧دا، لە ناوچە بریندار بوو و بە هۆی برینداریییەوە ماوەیەک بە نهێنی ژیا. ناوبراو پلە تەشکیلاتییەکانی یەک لە دوای یەک بڕی، و ساڵی ١٣٦٧ی هەتاوی، وەک ئەندامی کۆمیتەی شارستانی هەورامان و دواتر لە کاتی پێکهێنانی مەڵبەندی سێدا، بۆ سێ جار لە کۆنفرانسەکاندا وەک ئەندامی مەڵبەند هەڵبژێردرا.
چەندین خزم و کەسوکاری کاک غەفوور شەهیدی حیزبی دێموکراتن و ناوبراو ساڵی ١٣٧٦ی هەتاوی، زێدی خۆی بەجێهێشت و سەرئەنجام پاش ماوەیەک لە وڵاتی نۆروێژ گیرسایەوە و بەداخەوە بە هۆی نەخۆشی ماڵئاوایی لە ژیان کرد.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئیران، پرسە و سەرەخۆشیی خۆی لە بنەماڵە و خزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

کەسایەتیەکی نیشتمانپەروەر لە شاری سەردەشت کۆچی دوایی کرد

حاجی «هەمزە محەممەدیان» کوڕی حاجی «عەبدوڵڵا ئەسپەمێزە» کەسایەتیی خۆشناوی شاری سەردەشت کۆچی دوایی کرد.
ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتی ٣ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، حاجی هەمزە محەممەدیان کەسایەتی نیشتمانپەروەری شاری سەردەشت، کوڕی پێشمەرگەی سەردەمی کۆمار، «حاجی عەبدوڵڵا ئەسپەمێزە» لە تەمەنی ٧٠ ساڵیدا کوچی دوایی کرد.
کاک هەمزە کەسیکی دڵسوز و کوردپەروەر بوو، و یارمەتیدەری پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات بوو.
کاک هەمزە خاوەن کەسایەتی تایبەتی بوو، مرۆڤێکی یەکجار هێدی و لەسەرخۆ و هاوکات وردبین و دووربین، بە هەڵوێست و بە جوورئەت، بە مشوور و خەمخۆری هەموو لایەک بوو.
کاک هەمزە هاوکاری تێکۆشەرانی ساڵانی ٤٦-٤٧ بوو، بە تایبەت کە لەگەڵ شەهید «مەلا ئاوارە» یار و هاوسەنگەری بەوەفای یەکتری بوون. کتێبە مێژووییەکانی سەردەشت، لە وەسفی حاجی عەبدوڵڵادا، زۆر وتەی بەنرخیان نووسیوە کە چۆن ناوبراو، پێشمەرگەی سەردەمی کۆماری کوردستان بووە، لە شۆڕشی ئەمەر حەمە سوور(ئەمەر پاشا) لە ساڵانی ١٣١٧ـی هەتاوی، یەکێک لە فەرماندە چاو نەترسەکانی چەکدارەکانی ئەو شۆڕشە خەڵکییە نەتەوەییە بووە، لە تافی سەرهەڵدانی شۆڕشە مەزهەبی- نەتەوەییەکەی خوالێخۆشبوو مەلا خەلیلی گۆرەمەر، سەرپەلی یەکێک لە هێزەکان بووە، و هەروەها پێشتریش لە باشووری کوردستان، بۆ ماوە ی ٦ مانگ لە «داری کەلی»، پێشمەرگە بووە لەگەڵ نەمر شێخ مەحموودی حەفید.
حاجی عەبدوڵڵا هەموو ژیان و تەمەنی خۆی لە ڕێگای کوردایەتی و مەردایەتیدا تەرخان کرد، و هەروەها برازایەکی بە ناوی کاک محەممەد محەممەدیان یەکێک لە سیما ناسراو و دیارەکانی شاری سەردەشت، واتە کوڕی حاجی ئۆمەری ئەسپەمێزەیە، کە لە سەرەتای ڕاپەڕینی شۆڕشی گەلانی ئێراندا، بە دژی حکوومەتی پاشایەتی ڕاسایەوە و لە ١٤ـی سەرماوەزی ساڵی ١٣٥٧دا شەهید بوو.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئیران، پرسە و سەرەخۆشیی خۆی لە بنەماڵە و خزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

پێشمەرگەیەکی دێرینی حیزبی دێموکرات کۆچی دوایی کرد

«عەبدولخالق فزوونی» پێشمەرگەی دێرینی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە ناوچەی هەورامان کۆچی دوایی کرد.
ڕۆژی هەینی ڕێکەوتی ٥ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، عەبدولخالق فزوونی کوڕی عەبدولغەفوور، خەڵکی شاری نۆدشە، لە تەمەنی ٥١ ساڵیدا، بە هۆی جەڵتەی دڵەوە ماڵئاوایی لە ژیان کرد. ناوبراو هەر لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ٥٧ی هەتاوی، پاش ئاشکرا بوونی خەباتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئیران، پەیوەست بە ڕیزی پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات لە ناوچەی هەورامان بووە، و لە هێزی شاهۆدا سازمان دراوە.
کاک عەبدولخالق لە زۆربەی شەڕەکانی ئەوناوچەیەدا، دژی داگیرکەرانی کوردستان قارەمانانە بەشداریی کرد.
ناوبراو لە ساڵەکانی ٦٦-٦٧ و دوای هێرشی ڕێژیم بۆسەر هەڵەبجە، کەوتە دەستی هێزە سەرکوتکەرەکانی ڕێژیم، و دوای چەند ساڵێک، لە زیندان ئازاد کرا. تەرمی ناوبراو لە نێو ئاپۆرای خەڵکی ناوچەکەدا بە خاک سپێردرا.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئیران، پرسە و سەرەخۆشیی خۆی لە بنەماڵە و خزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

ئەندامێکی حیزبی دێموکرات لە شاری شنۆ کۆچی دوایی کرد

«محەممەدتاهیر ئەفراسیاب» ئەندامی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری شنۆ، ماڵئاوایی لە ژیان کرد.
ڕۆژی چوارشەممە ڕێکەوتی ٣ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، «محەممەدتاهیر ئەفراسیاب» ئەندامی حیزبی دێموکرات و کوڕی «عەبدولڕەحمان» خەڵکی گوندی سۆفیان، سەر بە شاری شنۆ، لە تەمەنی ٦٦ ساڵیدا کۆچی دوایی کرد.
ناوبراو برایەکی پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بوو، و لە دەیەی شەستدا چالاکیی بەرچاوی نیزامییان هەبوو، و لە تۆڵەی ئەوەدا، ڕێژیم چەند کەسی لە کەسوکاری پێشمەرگەکان گرت، کە یەکیک لەو کەسانە محەممەدتاهیر بوو، کە بە هۆی ئەشکەنجەی زۆرەوە لە زیندانەکانی ڕێژیمدا، بەداخەوە نوقوستان بوو. محەممەدتاهیر ئەفراسیاب، تا دوایین ساتەکانی ژیانی وەفادار بە ڕێبازی حیزبی دێموکرات مایەوە.
تەرمی ناوبراو لە نێو ئاپۆرای بەرینی خەڵکی سۆفیان، لە گۆڕستانی چل شەهیدان بە خاک سپێردرا.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران سەرەخۆشی لە بنەماڵەی ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

پێشمەرگەیەکی سەردەمی کۆماری کوردستان کۆچی دوایی کرد

پێشمەرگەیەکی سەردەمی کۆماری کوردستان و ئەندامی دێرینی حیزبی دێموکرات لە ناوچەی بۆکان کۆچی دوایی کرد.
«کەریم ناسری» ناسراو بە «کەریمی عەوڵا ناسر» پێشمەرگەی سەردەمی کۆماری کوردستان، لە شاری بۆکان، ماڵئاوایی لە ژیان کرد. کەریم ناسری پێشمەرگەی سەردەمی کۆماری کوردستان بووە و هاوکات لە یەکەمین ئەندامەکانی یەکیەتیی لاوانی دێموکراتی کوردستان، لە سەردەمی کۆماردا بووە.
ناوبراو دوای کۆماری کوردستانیش بەردەوام بوو لە سەر خەبات و تێکۆشان لە پێناو گەلەکەی و لە ڕیزی ئەندامانی حیزبی دێموکراتدا مایەوە و یەکێک لە ئەندامە کاراکانی شانە نهێنییەکانی حیزبی دێموکرات لە سەردەمی ڕێژیمی پاشایەتیدا بوو.
کاک کەریم تا ساڵی ١٣٦٢ی هەتاوی، بە فەرمی ئەندامی حیزبی دێموکرات بوو، و ساڵی ١٣٦٢، لە لایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییەوە گیرا و ماوەیەکی زۆر لە زیندانی «دەریا»ی ورمێ زیندانی کرا.
دوای زیندانیش وەک کەسایەتییەکی خۆشناو و جێی متمانەی خەڵکی ناوچەکانی بۆکان و مەهاباد بوو، و تا دواساتەکانی ژیانی هەروا وەفادار بە ڕێبازی پێشەوا قازی محەممەد و حیزبی دێموکرات مایەوە. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پرسە وسەرەخۆشی خۆی لە بنەماڵە وخزم وکەسوکاری کەریم ناسری دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

باوکی شەهیدێکی ڕێگای ڕزگاریی کوردستان کۆچی دوایی کرد

مام «موراد عەلیپوور» باوکی شەهید «حوسێن عەلیپوور» ناسراو بە شەهید «حەسۆ»، ماڵاویی لە ژیان کرد.
ڕۆژی پێنجشەممە ڕێکەوتی ١١ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، مام موراد عەلیپوور کوڕی «محەممەد سەلیم»، ناسراو بە «موڕادی گردەسووری»، خەڵکی گوندی گردەسوور، سەر بە شاری پیرانشار، و دانیشتووی ئێستای شاری شنۆ، لە تەمەنی ١٠٩ ساڵیدا لە نەخۆشخانەی شاری شنۆ بە هۆی نەخۆشی کۆچی دوایی کرد.
مام موراد کەسایەتییەکی ناسراوی ناوچەی پیرانشار و شنۆ بوو. ناوبراو پێوەندی بە حیزبی دێموکراتەوە هەبوو و لەگەڵ تێکۆشەرانی ساڵانی ٤٦ ـ ٤٧ و بە تایبەتی شەهید ‹›سلێمان موعینی و موراد شیرێژ». دوای سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران بوو بە پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات و لەگەڵ کوڕەکەی بە ناوی حوسێن عەلیپوور ناسراو بە حەسۆ، تا ساڵی ١٣٦٣ی هەتاوی، وەکوو پێشمەرگە لەگەڵ حیزبی دێموکرات مایەوە و بەرپرسیارەتی وەرگرت.
شەهید حەسۆ پێشمەرگەیەکی ئازا بوو و پلە نیزامییەکانی وەکوو سەرپەل و سەردەستە و جێگری لک، و دوایین بەرپرسیارەتی خۆیشی وەکوو جێگری هێزی «سامرەند» وەرگرت.
ناوبراو ساڵی ١٣٧٠ی هەتاوی لە پیلانێکی تێرۆریستیی ڕێژیمی ئێراندا، لە ئەنجامی تەقینەوەیەکدا لەگەڵ شەهیدان «مەلا ڕەسوڵ گەردی، و جەلیل مامڵی» شەهید بوون.
تەرمی مام موراد لە نێو ئاپۆرای خەڵکی ناوچەکەدا بە خاک سپێردرا.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئیران، پرسە و سەرەخۆشیی خۆی لە بنەماڵە و خزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

کەسایەتییەکی خۆشناو و نیشتمانپەروەر لە بانە کۆچی دوایی کرد

خەلیفە سەلیمبەگ پەرچەمی، خەڵکی شاری بانە بە هۆی پیری ماڵئاوایی لە ژیان کرد.
خەڵیفە «سەلیمبەگ پەرچەمی»، کەسایەتیی خۆشناو و نیشتمانپەروەری گوندی گەرماوی سەر بە شاری بانە، لە تەمەنی١٠٠ساڵیدا، بە هۆی پیری و بەساڵاچوویی، کۆچی دوایی کرد. ناوبراو دۆستێکی نزیکی حیزبی دێموکرات بوو، و دوای هاتنەدەرەوەی حیزبی دێموکرات لە شارەکان و هاتنیان بۆ سنوورەکان، ناوبراویش پەڕیوەی کوردستانی باشوور دەبێ، و لە شاری سلێمانی نیشتەجێ دەبێت.
ئەو کەسایەتییە نیشتمانپەروەرە، ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی ١ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، کۆچی دوایی کرد. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران سەرەخۆشی لە بنەماڵە وخزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات، و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

کەسایەتییەکی ناسراوی بۆکان کۆچی دوایی کرد

حاجی «ڕەحیم ڕەحیمیئازەر» کەسایەتییەکی ناسراوی شاری بۆکان ماڵئاوایی لە ژیان کرد.
ڕۆژی دووشەممە ڕێکەوتی ١ی خەرمانانی ١٣٩٥ی هەتاوی، حاجی «ڕەحیم ڕەحیمیئازەر»، خەڵکی «کانیڕەش»ـی سەر بە شاری بۆکان کۆچی دوایی کرد.
ناوبراو کەسایەتیەکی خۆشناو و نیشتمانپەرەر بوو و لە بزووتنەوەی ساڵەکانی ٤٦-٤٧دا، چەند جار زیندانی کراوە.
حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پرسە و سەرەخۆشیی خۆی لە بنەماڵە وخزم و کەسوکاری ناوبراو دەکات و خۆی بە شەریکی خەمیان دەزانێت.

پرەنسیپە جێگرتووەکان لە بەرنامە و ئەزموونی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا

عومەر ئێزەدخا

بە چاوخشاندنەوەیەک بە مێژووی دەیان ساڵەی حیزبی دێموکرات و هەروەها هەڵسەنگاندن و خوێندنەوەی ستراتیژ و بەرنامە و ئامانجەکانی ئەو پارتە لە هەر قۆناغێکدا لە دروستبوون و تەنانەت هەوڵەکانی پێش دروستبوونیشی تا قۆناغەکانی تر، و تا دەگاتە قۆناغی هەنووکەیی خەبات و ئەو بزاوتەی کە لە کوردستانی ڕۆژهەلاَت لەلایەن ئەو پارتەوە بەڕێوەدەبرێ، ئەوا کۆمەڵێک پرەنسیپ و بنەما لە بەرنامە و کرداری ئەو پارتەمان بۆ دەردەکەوێ (سەرەڕای بوونی پرۆژەی سیاسیی مۆدێرن و واقعبینانە) کە پرەنسیپگەلێکن جێگای شانازین بۆ پارتەکە و ئەو کۆمەڵگایەی کە لەپێناوی‌دا خەبات دەکات، و تەنانەت جێگای شانازیی کۆمەڵگاکانی دەوروبەر و کۆمەڵگای جیهانیشە و لە قۆناغگەلێکدا لە پێناویاندا ڕیسکی گەورەی کردووە، بەڵام ئەوەی ئەو پارتە توانیویەتی بەدەستی بێنێت، بریتییە لە متمانە و باوەڕی تاکەکانی کۆمەڵگاکەی.

مرۆڤایەتی یان مرۆڤ دۆستی (Humanitarian): ڕێز و کەرامەتی مرۆڤ لە سەرووی هەموو پرەنسیپەکانی ترەوەیە، کە خۆی دەبینێتەوە لە مامەڵەیەکی بەرزی مرۆڤدۆستانە لەگەڵ هەر تاک و گرووپ و هێزێکی سیاسی، وە ڕەتکردنەوەی کردە و هەرجۆرە هەڵوێستێکی توقێنەرانە، و نانەوەی پشێوی و ئاژاوە و گێرەشێوێنی، هەروەها بوونی هەڵوێستی ئەرێنی و مرۆڤدۆستانە لە پرس و بابەتە هەرێمی و نێودەوڵەتیەکان، کە هەڕەشەن لەسەر کەرامەت و ژیانی ئازادانەی مرۆڤ و ئەو مەترسییانەی کە لە سەر ژیانی مرۆڤ بە گشتی دروست دەبن، و کارکردن بۆ پاراستنی ژینگەی سروشتی و دەربڕینی دژایەتی بەرانبەر تێکدانی ژینگەی سروشتی لەوانەش سووتانی دارستانەکان و گۆڕانکاریی نەرێنی لە سەرچاوە ئاوییەکان و پەرەسەندنی نەرێنییانەی پیشەسازییەکان کە هەڕەشەن لەسەر تەندروستیی مرۆڤ.

ئاشتی و پێکەوە ژیان (Peace and Coexistence): بە خوێندنەوەی کۆی بەرنامە و کرداری ئەو پارتە، هەر لە دروستبوونەوە، دەردەکەوێت کە ئاشتی و پێکەوە ژیان جێگایەکی بڵندی هەیە، کە ئەویش خۆی دەبینێتەوە لە دانانی ئەم پرەنسیپە بە میکانیزمێکی لەپێشی پرۆسەی سیاسی ئەو پارتە لەگەڵ هێزەکانی دەوروبەری، بەهەمان شێوەی پێکەوە ژیان و باوەڕبوون بە پلۆڕاڵی سیاسی و دادپەروەری و دانان بە ماف و ئازادیی هەر تاک و گرووپێکی ئیتنی و ڕەگەزیی جۆراوجۆری کۆمەڵگا و ناوچە و جیهان لە ئەولەویاتی گوفتار و کرداری بووە، ستراتیژی حیزبی دێموکرات بۆ بەڕێوەبردنی پرۆسەی سیاسی لە کۆمەڵگای کوردستان، هەر لەسەردەمی کۆمەڵەی «ژێ کاف»ەوە کە بناغەی ئەو پارتەیە، بریتییە لە دانپێنان بە ماف و ئازادیی کەمایەتی و گرووپە ئیتنییەکانی کۆمەڵگای کوردستان و بەرگری کردنیش لێیان.

پەروەری نەتەوە (Special strategy for nations and Kurdish projects nationalism): چارەسەری پرسی نەتەوەکان و ڕزگاری و گەیاندنی کورد بە مافی چارەی خۆی و دامەزراندنی خۆبەڕێوەبەریی سیاسی لە ڕێگای ئەڵتەرناتیڤێکی مرۆڤدۆستانە و ئاشتیانە و خەبات کردن بۆ سیستمێکی سیاسی کە لەگەڵ واقعی سەردەم و سروشتی پێکهاتەکانی کۆمەڵگا و داواکارییەکانیان هاوڕاز بێت، سەرلەبەری ئەو ناسیۆنالیزمەش کە حیزبی دێموکراتی پێ دەناسرێتەوە، و لەو ڕێگایەدا هەنگاوی ناوە، ئەوا بەدەر نیە لەوە.

واقعبینی (Seethe reality): واقعبینی بریتیە لە پێوەرێکی دیار و کاریگەری پرۆسە و پرۆژەی سیاسیی حیزبی دێموکرات، کە لە قۆناغە جیاوازەکانی خەباتی‌دا، یەکێک لە فاکتەرە کارتێکەر و کاریگەرەکان لەسەر ستراتیژ و تاکتیکەکانی، بریتیە لە لێکدانەوەیەکی واقعبینانە بۆ هەڵوێست و گۆڕانکاری و سروشتی سیستمی باو و هاوسەنگیی هێزی نێوخۆیی و هەرێمی و نێودەوڵەتی، کە ئەوەش پێچەوانەیە لەگەڵ ڕادیکالیزم، یان جۆرێک لە ئایدیالیزم و خەیاڵی بوونی بەرنامەی سیاسی و لەبەرانبەریشدا، باوەڕبوون بە ڕێژەخوازی و گۆڕانکاری پێبەپێ، لە هەلومەرجێکی مومکینی مۆدێرندا .

سەربەخۆیی سیاسی (Political independent): ڕێبەر و داڕێژەری هزری سیاسیی حیزبی دێموکرات (د.قاسملوو)، بەشێکی زۆر لە پرۆسە و خەباتی سیاسیی پارتەکەی تەرخان کرد بۆ ئەوەی خاوەنی شوناسێکی تایبەتی خۆی بێت، هەم لە لایەنی پرۆژەی سیاسی کە لەسەر بنەمای سروشتی بوونیەتی کۆمەڵگاکەی بنیاد نراوە، و هەم لەگەڵ مامەڵەکردنی لەگەڵ هێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتیەکان، کە خۆی دەبینێتەوە لە بوونی پەیوەندیەکی هاوسەنگانە و نەکەوتنە ژێر باری هەر جۆرە فشارێک، لە میانی ئەو پەیوەندیانەدا، بەجۆرێک ئەنجامی نەرێنی لەسەر بزاوتی نەتەوەیی کۆمەڵگاکەی هەبێت، ئەوەی کە گرنگتر لەوە کە پێویستە باسی لێوە بکرێ، بریتیە لە؛ پاراستنی ئەو پرەنسیپە لە قۆناغە جیاوازەکانی ئەو پارتە تاکو هەنووکە، کە ڕەنگە پێویستیی هاوکاریی ئەو پارتە بە هێز و لایەنە نێوخۆیی و دەرەکییەکان زیاتریش بێت لە قۆناغی ئێستادا.

ڕێکخراوەیی و دامەزراوەیی (organized and Institutional): ڕێکخراوبوون و دامەزراوەیی بوون تایبەتمەندییەکی دیار و سەرەکیی حکومڕانییە سەرکەوتوو و سیستمە پێشکەوتووەکانە، و پێداویستییەکی گرنگی پارتی ڕامیاری و هەر سیستمێکی سیاسییە، بنەماکانی کاری ڕێکخراوەیی و دامەزراوەیی، کە وەک بنەمایەکی پێشکەوتوانەی پارتە ڕامیارییەکان لە لایەک و لە لایەکی تریشەوە سیستمە سیاسییەکان هەژمار دەکرێت، ئەوا ڕێکخراوگەلێکی مۆدێرن و سەرکەوتوانەی پێ دەناسرێتەوە، ڕێکخراوەیی و دامەزراوەیی گرنگییەکی بنەرەتی هەر ڕێکخراوێکە کە هەنگاوهەڵێنانی هەر دامەزراوەیەک بەم ئاراستەیەدا تا ڕادەیەکی زۆر سەرکەوتنی قەوارەکەی لێ وەدی دێت، لە ئاستی نێوخۆیی و دەرەکی‌دا، پارتی سیاسی کە یەکێکە لە سیما گرنگەکانی قۆناغی مۆدێرنە و پێکهێنەری سیستمە سیاسییە دێموکراتیکەکان، ئەوا بوونی تایبەتمەندیی ڕێکخراوەیی بوون، دامەزراوەیی بوون، مەرجێکی بنەڕەتین بۆ ڕێکخراوەیی بوون و دامەزراوەیی بوونی سیستەمی سیاسی بە پێی ئەو تایبەتمەندییانەی کە باسیان لێوەدەکەین، ڕێکخراوەیی بوون و دامەزراوەیی بوون کۆمەڵێک تایبەتمەندی دەگرێتەوە کە پێویستە لە پارتەکاندا هەبێت، لەوانەش «بوونی بڕیاردان و بیرکردنەوە و کارکردنی بە هەماهەنگی و بەکۆمەڵ و سیستمی بڕیاردانی زۆرینە و کارکردن بەپێی یاسای بنەرەتی و بوونی لێپرسینەوە و هەبوونی ڕکابەریی سیستماتیک و هەروەها ئاڵوگۆڕی ئاشتیانەی دەسەلاَت و ئاڵوگۆڕی ناوبەناوی سەرۆک و پۆستە باڵاکان و هەروەها نەبەسترانەوەی پۆستەکان بە کەسەکان و بەبەهابوونی ئامانجەکان و پابەندبوون بە بەها و پرەنسیپە بنەرەتییەکان و بەرژەوەندیە گشتیەکان.. «، لە دەرەنجامیشدا پرۆسەی پارتایەتی پارتەکە و ئەدای سیاسی لە بەڕێوەبردنی سیستمی حکومڕانی بە کۆمەڵێک نیشانەی ئەرێنی دەناسرێتەوە، لەوانەش ((بوونی هاوسەنگیی هێز لە پەیوەندییە دەرەکییەکاندا و تووش نەبوونی حاڵەتی شوێنکەوتەیی « التبعیة «))، سەبارەت بە شوێنکەوتوویش کە بەهۆی ئەوەی پەیوەندییەکان لەگەڵ دەرەوەدا لە ڕێگا تایبەتییەکانە و کەسەکان و کۆتلەکانی نێو ئەو جۆرە لە پارتانە، بە نهێنی و بەجیا پێی هەڵدەستن و دەزگا شەرعیەکان بەهۆی لاوازبوون و یان ڕۆڵ نەگێڕانیانەوە، بە ئەرکی خۆیان هەڵناستن، پەیوەندییەکانی ئەو جۆرە لە پارتە سیاسیانە پەیوەندیەکی هاوسەنگ نابێت و لە جێگای ئەوە لاسەنگیی پەیوەندییەکان دروست دەبێت و لە دەرەنجامدا وەها پارتێک ناتوانێ بڕیاری یەکلاکەرەوە بدات، یاخود بتوانێ ڕزگاری بێت لە ژێر پاڵنەرە دەرەکیەکان، لە کاتێکیشدا ڕەنگە لە بنەڕەتدا لەگەڵ پرەنسیپ و ئامانجەکانی پارتەکە یەک نەگرێتەوە، ((نەبوونی گەندەڵی و بەهەدەردانی داهاتەکان و بوونی شەفافیەت))، لەو جۆرە پارتانەدا کە ناشەفافن، بەهۆی بەکارهێنانی دەسەلاَت لە بەرژەوەندیی تایبەت و لەلایەکی تریشەوە قۆرغ کردنی دام و دەزگاکان لەلایەن کەسەکان یان چەند کەسانێک و شکستپێهێنان و دەست و پێگرتن و جڵەوگیر کردنی دەزگای لێپرسینەوە، یان دەسەلاَتی تایبەتمەند، ((بەدەر بوون لە حکومڕانیی عەشایریی))، لە سەرانسەری دونیا بە تایبەت لەو ناوچانەی کە کولتوور و داب و نەریتی کۆمەلاَیەتی بە ئاستێکی بەرز زاڵە، ئەوا کۆنترۆڵی جومگەکانی دەسەلاَتی پارتەکان دەکەن، یان خود پارتەکە خۆی لە خزمەتی بەهێزیی دەسەلاَتی کەسایەتی و بنەماڵە و عەشیرەتەکاندایە، ئەو تایبەتمەندیەی کە باسی لێوە کرا لێی بەدەرن، بەهۆیەوە پێشکەوتنی کولتووریی کۆمەڵگاش دەبێتە قوربانی لەو جۆرە پارتانەدا، کە ئەویش خۆی دەبینێتەوە لە حکومڕانیی هۆزگەرایی و بنەماڵەیی و حساب نەکردن بۆ یاسا و سیستم و پرەنسیپە گشتییەکان و دەستگرتنی دەسەلاَت لەلایەن بنەماڵەیەک و بوونی پەیوەندی لەسەر بنەمای خزمەیاتی و بەکارهینانی بەرژەوەندییە گشتییەکان لە قازانجە تایبەتیەکاندا...بە خوێندنەوەی پرۆژە و پرۆسەی سیاسیی حیزبی دێموکرات لە قۆناغە جیاوازەکانی‌دا، دەبینین ئەو میکانیزمە بە تەواوی لەو پارتەدا جێی گرتووە، و بووەتە دەرەنجامێکی ئەرێنی لە بەهێزی و مانەوەی ئەو پارتە و دروستکردنی وێنایەکی متمانە پێکراو لە ئاستی کۆمەڵگا و ناوچە و جیهان.

ئەوانەی سەرێ بەشێک لەو پرینسیپانەبوون کە بە ڕوونی لە خوێندنەوەی خەباتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا دەردەکەون، و دەشکرێ مایەی گفتوگۆ و شی کردنەوە و هەڵوێستەکردنی زیاتر بن لەسەریان.

> **ڕێبەر و داڕێژەری هزری سیاسیی حیزبی دێموکرات (د.قاسملوو)، بەشێکی زۆر لە پرۆسە و خەباتی سیاسیی پارتەکەی تەرخان کرد بۆ ئەوەی خاوەنی شوناسێکی تایبەتی خۆی بێت، هەم لە لایەنی پرۆژەی سیاسی کە لەسەر بنەمای سروشتی بوونیەتی کۆمەڵگاکەی بنیاد نراوە، و هەم لەگەڵ مامەڵەکردنی لەگەڵ هێزە ناوچەیی و نێودەوڵەتیەکان**

دیمەنێک لە ئامادە بوونی پێشمەرگە لە شاخەکانی کوردستانی ڕۆژهەلاَت

دەقی وتەکانی مستەفا هیجری،

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە سێمیناری کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ

و: کوردستان

هاوڕێیانی بەڕێز! ئەم کاتەتان باش زۆر خۆشحاڵم کە خۆم لە نێو ئێوەدا دەبینمەوە.

بابەتێکی گرینگ کە ئەمڕۆ هەموومان لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەیبینین و چەندین ساڵە درێژەی هەیە، خەباتی نەتەوە سەرکوتکراوەکان و نەتەوە ستەملێکراوەکانە، ئەو گەلانە کە بەهۆی بەرزبوونەوەی ئاستی زانیاری و ناسیاریی زیاتریان بەرانبەر بە مافە زەوتکراوەکانیان، هەرکامەیان لە قۆناغێکدا دژ بە سەرەڕۆیی ڕاپەڕیون، و ئێمە لە ناوچەدا دیتمان کە لەو ماوەیەدا ڕووخانی هێندێك لەو ڕێژیمە دیکتاتۆرییانە ڕووی دا، کە کەمتر کەس پێی وابوو خەڵك بە دەستی بەتاڵ دەتوانن بیانڕووخێنن.

ئەوانە ئەو گەلانەن کە لە ڕاستیدا ئەزموونێکی زۆریان لە چەشتنی ئازارەکان، هەڵاواردنەکان و نەبوونی هەموو جۆرە ئازادییەك کەڵەکە کردبوو. ئەگەرچی ئەوەی کە هەنووکە لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا بە چاوی خۆمان دەیبینین، ڕاپەڕینە پەرتەوازەکان، شۆڕشەکان، خوێنڕشتنەکان و کاولکاری و کوشتوبڕەکانە و زیاتر وێدەچێت کە؛ ئەو پرۆسەیە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر بەرەو بێسەروبەری و خوێنڕشتن و کاولکاری بڕوات، بەڵام دواجار لە ئەنجامی ئەو بزاڤەدا، خەڵك ڕێگای خۆیان دەدۆزنەوە.

ئەو گەلانەی کە سەرکوت کراون، بۆ ئەوەی کە بتوانن ژیانێکی نوێ لە سێبەری دێموکراسیدا درێژە پێ بدەن، دوو ڕێگایان لە پێشدایە: یەکێك لەو دوو ڕێگایە ئەوەیە کە حکوومەتێکی دێموکراتیك بە ڕەچاوکردنی تەواوی مافە مرۆییەکان و یەکسانی بۆ هەموان دابمەزرێت، لە وەها حاڵەتێکدایە کە نەتەوەکان دەتوانن لە چوارچێوەی سنوورەکانی وڵاتێکدا پێکەوە بژین. ئەگەر ئەو ئامانجە دەستەبەر نەکرێت، بە دڵنیاییەوە دەبێ چاوەڕێی بزاڤە جیاییخوازەکان و توندوتیژیی زیاتر بکەین کە ئەو ڕەوتانە هەم بۆ خودی خەڵك و هەم بۆ ئەو وڵاتانەی کە دەیانهەوێ ئەو خەڵکە لە بێدەنگیدا ڕابگرن، تێچووی زیاتر هەڵدەگرێت. بەو پێیە من لەو باوەڕەدام کە لە داهاتووی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، دەسەڵاتی سەرەکی لە دەستی نەتەوەکاندا دەبێت.

بارودۆخێك کە تا هەنووکە بووە و ئێستاش دەیبینین، ئەوەیە کە مخابن تاك یان گرووپێکی سەر بە تاکێك، بە شێوەی سەرەڕۆیانە چارەنووسی خەڵکێکی زۆریان لە ژێر دەستدایە. هەنووکە ئەستێرەی ئەو چەشنە سیاسەتە لە ئاوابووندایە و جێگرەوەکەشی، بەدەستەوەگرتنی دەسەڵات لە لایەن نەتەوەکانەوەیە و تەنیا لە وەها حاڵەتێکدایە کە دەکرێ چاوەڕوانی هێوری و سەقامگیری لە ناوچەدا بین.

ئەوەی کە لە ئێراندا دەیبینین، ئەوەیە کە لە ماوەی سی و چەند ساڵی ڕابردوودا کە کۆماری ئیسلامی لە دەسەڵاتدا بووە، هەموو ڕێگاکانی سەرەڕۆیی و پێشێلکردنی مافی نەتەوەکان و ئازادیخوازانی ئێرانی تاقی کردۆتەوە و هێشتا ڕۆژ لە دوای ڕۆژ شێلگیرانەتر و توندوتۆڵتر ئەو ڕێگایە درێژە دەدات.

بە پێچەوانەی ئەوەی کە ئێمە ئازادیخوازان و نەتەوەکانی ئێران چاوەڕوانمان دەکرد کە لە کۆماری ئیسلامیدا ئاڵوگۆڕێك ڕوو بدات کە لانیکەمی مافەکانی خەڵك دابین بکرێت، ئەزموونەکان دەریان خستووە کە ئەوە داخوازێکی ناڵۆژیکییە، لەو ڕووەوە ناڵۆژیکییە کە کۆماری ئیسلامی لە بنەڕەتدا باوەڕی بەو مافانە نیە کە خەڵك داوایان دەکەن. کەواتە دەبێ چ بکەین؟ بە باوەڕی من دەبێ خۆمان بەهێز بکەین، چوونکە لە مێژووی سی و چەند ساڵەی کۆماری ئیسلامیدا دیتوومانە کە کۆماری ئیسلامی لە بەرانبەر زۆردا ملکەچ دەبێت.

نموونەیەك شەڕی ٨ ساڵەی ئێران و عێراق بوو کە هەموومان دەزانین کۆماری ئیسلامی سەرەڕای هەموو دروشمە بریقەدارەکانی و هاندانی خەڵك بۆ کوشتوبڕ و کاولکاری و خۆیان گوتەنی «گەیشتن بە قودس لە ڕێگای کەربەلاوە» سەرەڕای کاولکاریی یەکجار زۆر، نزیك بە یەك میلیۆن کەس لە لاوانی ئێمەی بە کوشتن دا، یان تووشی کەمئەندامیی کردن، بەڵام لە کۆتاییدا کاتێك کە خومەینی تێگەیشت کە ناتوانێ ئەو شەڕە درێژە پێ بدات، و حکوومەتەکەی لە ژێر هەڕەشەدایە، بڕیارنامەی نەتەوە یەکگرتووەکانی قبووڵ کرد و بە وتەی خۆی، جامی ژەهری خواردەوە.

نموونەی دووەم، واژۆکرانی ڕێککەوتننامەی بەرجامە. هەموومان لە بیرمانە کە دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی چۆن دروشمیان دەدا کە ئەو بڕیارنامانەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان، ئەمریکا، یەکێتیی ئورووپا و وڵاتانی دیکەی دنیا، لەتە کاغەزێکن کە هیچ کاریگەرییان لە سەر بارودۆخی کۆماری ئیسلامی نیە. بەڵام بۆ جارێکی دیکە و کاتێك کە وەلی فەقیە تێگەیشت کە بەو دروشمانە ناکرێ کێشەی ئابووریی وڵات چارەسەر بکەی تەنانەت بە دوور لە چاوی سەرۆك کۆماری ئەو کات نوێنەری خۆی بۆ عومان نارد و لە گەڵ نوێنەرانی ئەمریکا دەستی بە دانووستان کرد تا ئەو جێگایەی کە هەموو داخوازییەکانی گرووپی ١+٥ی قبووڵ کرد. کەوابوو، کۆماری ئیسلامی لە بەرانبەر هێزی خۆڕاگردا ملکەچ دەبێت.

کەوابوو، ئێمە نەتەوەکان و ئازادیخوازانی ئێران ئەگەر بە ڕاستی دەمانهەوێ داخوازییەکانمان لە کۆماری ئیسلامیدا جێبەجێ بکرێت، تەنیا یەك ڕێگامان لە پێشدایە و ئەوەش بەهێزبوونە، بەهێزبوون ئەو شتەیە کە لە ناوچە، جیهان و بە تایبەتی لە کۆماری ئیسلامیدا حیسابی لە سەر دەکرێت. بە پێی ئەو لێکدانەوەیە و پاش ڕاوێژکردن لە گەڵ کارناسان و ژمارەیەك لە ئاکادێمیسییەنەکان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دوو ساڵ لەمەوپێش بەو قەناعەتە گەیشت کە دەبێ لەو پێوەندییەدا هەنگاوی پێویست هەڵبگرێت، و بە کەڵك وەرگرتن لە ئەزموونەکانی ڕابردوو و خەسارناسیی کەموکوڕییەکانی ڕابردووی خەباتەکەمان، بتوانین ئەو هێزە نەك هەر بۆ حیزبی دێموکرات، بەڵکوو بۆ هەموو ڕێکخراوەکان، تەواوی خەڵکی کورد و لەو ڕێگایەشەوە بۆ هەموو ئازادیخوازانی ئێران پێك بهێنین.

بەو پێیە بوو کە حیزبی دێموکرات بڕیاری دا درێژە بە چالاکیی پێشمەرگەکانی لە نێوخۆی کوردستان بدات و ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ژمارەی پێشمەرگەکان زیاتر بکات. زۆربەی ئەو پێشمەرگانە لە ئەندامانی حیزبی دێموکرات یان خەڵکێکی چالاکن کە لە کۆماری ئیسلامی بێزارن و بە هۆی ناسیارییان و لە نێو ڕێکخستنەکانی ئێمەدا شانبەشانی پێشمەرگەکان چالاکی دەکەن.

سەرنجدان بەو پرسە زۆر گرینگ بوو کە هەوڵ بدەین هاوکات لەگەڵ چالاکیی پێشمەرگەکان، ئاڵوگۆڕ بە سەر هزر و بیری خەڵکیشدا بهێنین، بەو واتایە کە خەڵك دەبێ تێبگەن و فێر بکرێن کە پێشمەرگە تاقە هێزێك نیە کە ئەوان لە دەست ستەم و سەرەڕۆیی کۆماری ئیسلامی ڕزگار دەکات، بەڵکوو بەشێك لە ئەرکی ئەوەیە کە ورە و هێزی مەعنەوی بۆ ئەو خەڵکە بگەڕێنێتەوە، بۆ ڕێکخستنی ڕیزەکانیان هانیان بدات تاوەکوو ببنە هێزی ڕزگاریدەری خۆیان، چوونکە ئەگەر خەڵك تەنیا چاوەڕوانی ئەوە بن کە پێشمەرگە ڕزگاریان بکات، زۆر زەرەرمەند دەبن و لەوانەیە ئەو جۆرە خەباتە بە ئاکام نەگات.

ئەوە بوو کە پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکرات چوونە نێو خەڵك تاکوو پێیان بڵێن ئەگەرچی پڕوپاگەندەکانی کۆماری ئیسلامی لە ماوەی ساڵانی ڕابردوودا لە سەر ئەو بنەمایە بووە، کە پێیان بڵێ هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کوردستانی ئێران بە حیزبی دێموکرات و هەموو هێزەکانی دیکەوە، چیدی توانایان نەماوە، هەموویان لە نێو چوونە، پەراوێز کەوتوون و بوونەتە کەمپ نشین و تۆوی بێ هیواییان لە نێو خەڵکدا دەچاند، تاکوو خەڵك زیاتر ملکەچی ویستەکانیان بن، بەڵام هەنووکە خەڵك بوونی پێشمەرگە لە نێو خۆیاندا هەست پێدەکەن، بەو پێیە دەکرێ خەباتی پێشمەرگە لە شاخەکان و خەباتی خەڵك لە نێو شارەکاندا پێکەوە گرێ بدرێت و لە ئاوێتەبوونی ئەوان، هێزێك پێك بهێنرێت کە کۆماری ئیسلامی حیسابی بۆ بکات.

هەڵبەت ئەوە پرۆسەیەکە و شتێك نیە کە لە ماوەی مانگێك، دوو مانگ یان سێ مانگدا پێك بێت، بەڵام دەستپێکردنی پرۆسەکە و درێژەپێدانی دەتوانێ ببێتە هۆی پێکهاتنی ئەو هێزە کە هەم لە سەردەمی دەسەڵاتداریی کۆماری ئیسلامیدا و هەم پاش ڕووخانی کۆماری ئیسلامیش بتوانێ لە دیاریکردنی چارەنووسی خەڵکدا شوێندانەر بێت. بەو پێیە حیزبی دێموکرات لەم قۆناغەدا زیاتر لەوەی کە جەخت لە سەر ڕووخاندن یان زەبر وەشاندن لە کۆماری ئیسلامی بکاتەوە، دەیهەوێ سەرەتا ڕاسانێك لە نێو خەڵکی کورددا پێك بێنێ، تاکوو خەڵك باوەڕ بە هێزی و توانای خۆیان بێنن و ئەو پڕوپاگەندە ژەهراوییانەی کە کۆماری ئیسلامی لەو ماوەیەدا دەیکردن، پووچەڵیان بکاتەوە. بە خۆشییەوە ئەگەرچی ئێمە لە قۆناغی سەرەتایی پرۆسەکەداین، بەڵام ئەو مەسەلەیە کاریگەریی زۆری لە سەر خەڵك داناوە.

ئەگەر سەرنجتان دابێت، لە ماوەی دوو سێ مانگی ڕابردوودا، دەیان جار لە لایەن خەڵکەوە بە شێوەی چەکدارانە یان بە بێ چەك، هێرش کراوەتە سەر هێزەکانی ڕێژیم لە ناوچە جۆراوجۆرەکانی کوردستاندا و دەکرێ بڵێین ڕۆژانە ئەو ڕووداوانە دەبینین و ئەو هەواڵانە دەبیستین. ئەوە بوونی پێشمەرگەیە کە ئەو هێز و ورەیە بە خەڵك دەدات و خەڵك بەرەبەرە ڕێگای خۆیان دەدۆزنەوە و دەبنە ئەو هێزەی کە ئێمە دەمانهەوێ.

کەوابوو، ڕێگایەك کە ئێمە بۆ ئازادیی نەتەوەکانی ئێران، بۆ ئازادیی هەموو خەڵك دەبێ پێشکەشی بکەین و کاری لە سەر بکەین ئەوەیە کە دەبێ خۆمان بەهێز بکەین، ببینە هێزێکی شوێندانەر. ئەو پرۆسەیە، ئەو ڕێگایە، شێوازی جۆراوجۆر و جیاواز لە خۆ دەگرێت کە بریتییە لە یەکێتی و لێك نزیکبوونەوە و ئەگەر بکرێت یەکگرتنی ڕێکخراوە سیاسییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کورد و ئێرانی و لانیکەم لێك نزیکبووونەوە و پێکهێنانی پێوەندی لە سەر بنەمای ئامانجە هاوبەشەکانمان.

ئەو بزاڤە دەتوانێ بۆ بەشەکانی دیکەی ئێرانیش وزەبەخش بێت، چوونکە زۆر گرینگە خەڵکێك کە لە پێناوی ئازادیدا خەبات دەکەن و دەیانهەوێ خۆیان لە ژێر چەپۆکی سەرەڕۆیی ڕزگار بکەن، پێویستیان بە پشتیوانییە، پێویستیان بەوەیە کە هێزێك پشتیوانیان بێت و ڕێنوێنییان بکات. ئێمە دەمانهەوێ کوردستان ببێتە وەها هێزێك کە وزە بە هەموو ئازادیخوازانی ئێران بدات و لە ئاکامدا ئاستی خەباتەکە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەربڵاوتر بێت.

لە وەها حاڵەتێکدایە کە کۆماری ئیسلامی بیر لەوە دەکاتەوە کە داخوازییەکانی خەڵکی ئێران تاوتوێ بکات. ئێمە لەو بزاڤەدا، لە ماوەیەکی کورتدا زۆرێك لە پرۆژەکانی کۆماری ئیسلامیمان پەکخستووە، هەموو ئێوە هاوڕێیان تا ئێستا چەندین جار بیستووتانە کە کۆماری ئیسلامی ڕایگەیاندووە سنوورەکانی بە جۆرێك تەنیوە و ئەوەندەی کەرەستە و پێداویستیی تەکنیکی ئامادە کردووە و بنکەکانی قایم کردووە و سنوورەکانی مینرێژ کردووە کە تەنانەت باڵندەش ناتوانێ لەو سنوورانەوە دەرباز بێت، لە کاتێکدا کە پێشمەرگەکانی ئێمە لە ماوەی دوو ساڵی ڕابردوودا چەندین جار ئەو سنوورانەیان بەزاندووە، بە بێ ئەوەی کە کۆماری ئیسلامی لە سنوورەکاندا تەنانەت بتوانێ هێرش بکاتە سەر تاقە گرووپێکیش. کۆماری ئیسلامی بە تایبەتی پاش واژۆکردنی ڕێککەوتننامەی بەرجام، دەیهەویست وا نیشان بدات و زۆریشی ڕیکلام پێوە کرد و ئێستاش کاری بۆ دەکات کە کۆمپانیا مەزنە ئابووری، نەوتی، پیشەسازی و بازرگانییەکان لە ناوچە جۆراوجۆرەکانی جیهانەوە بێن و سەرمایەکانیان لە ئێراندا وەگەڕ بخەن تاکوو کۆماری ئیسلامی دەستی بۆ هەڕەشەی زیاتر و داهاتی زیاتر ئاوەڵاتر بێت، چوونکە بە داخەوە ئەو داهاتانەی کە لە ئێراندا بەرهەم دێن، دەچنە گیرفانی کۆماری ئیسلامییەوە.

لەو ماوەیەدا و بەو بەرنامەیەوە کە حیزبی دێموکرات گرتوویەتە پێش، بۆ جیهان ئاشکرای کرد و بۆ کۆماری ئیسلامیش دەریخست کە سەرەڕای هەموو پڕوپاگەندەکانی کۆماری ئیسلامی، ئێران ئەو دوورگەی ئارامە نیە کە ئەو سەرمایەدارانە لەوێدا دەست بکەنە وەبەرهێنان.

کەواتە، ئەگەرچی ئێمە تێچوویەکی قورسمان بە بەهای شەهیدبوونی ژمارەیەکی زۆر لە پێشمەرگەکانمان دا، بەڵام لەو پێوەندییەدا زۆرێك لە بەرنامەکانی کۆماری ئیسلامیمان تێك دا. بەو پێیە، ئێمە گەلانی ئێران، نەتەوەکانی ئێران دەتوانین لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا ڕابوەستین، بەڵام دەبێ لە گۆڕەپانی کردەوەدا بوونمان هەبێت.

بە مەحکوومکردنی کۆماری ئیسلامی لە لایەن کۆمیسیۆنی مافی مرۆڤی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە، بە داواکردنی ئازادی لە کۆماری ئیسلامی و هەموو ئەوانە، دەرکەوتووە کە دابینبوونی ئەو داخوازییانە ڕێی تێ ناچێت، کەوابوو ئێمە کە خوازیاری ئازادین، دەبێ ڕێگەچارەیەکی دیکە هەڵبژێرین، چوونکە ڕێگەچارەی پێشوو وڵامدەر نەبووە و چارەسەری نوێ ئەوەیە کە ئێمە پێشنیاری دەکەین و هیوادارین لە لایەن هەموو نەتەوەکانی ئێران و هەموو ڕێکخراوە سیاسییەکانەوە قبووڵ بکرێت و کاری لە سەر بکەین، نەك هەر بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بەڵکوو بۆ هەموو ئەوانەی کە لە ئێراندا خوازیاری ئازادین.

> **ئێمە نەتەوەکان و ئازادیخوازانی ئێران ئەگەر بە ڕاستی دەمانهەوێ داخوازییەکانمان لە کۆماری ئیسلامیدا جێبەجێ بکرێت، تەنیا یەک ڕێگامان لە پێشدایە و ئەوەش بەهێزبوونە، بەهێزبوون ئەو شتەیە کە لە ناوچە، جیهان و بە تایبەتی لە کۆماری ئیسلامیدا حیسابی لە سەر دەکرێت**

مستەفا هیجری سکرتێری گشتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

ئۆلیڤێرتوویستەکانی ئێران، منداڵانێک بەبێ ڕەنگ و بۆنی منداڵی

شەماڵ تەرغیبی

پرسی منداڵانی سەر شەقام یان منداڵانی کار، دیاردەیەکی دیکەی ئابووری—کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگەی پڕ لە ئاڵۆزیی ئێرانە، کە ڕەوتی بەرەوهەڵکشان دەپێوێ و بە یەکێک لە دیاردەکانی ڕێگەخۆشکەر بۆ خەسارە کۆمەڵایەتییەکان دێتە ئەژمار.
منداڵانی سەرشەقام، دەستەواژەیەکی تایبەتە بۆ پێناسەکردنی ئەو منداڵانەی کە شەوانە لە سەر شەقامەکاندا دەمێننەوە، تاکوو بتوانن پاروە نانێک بۆ خۆیان و بنەماڵەکەیان وەدەست بێنن، کە زۆربەیان بە نەخوێندەواری دەمێننەوە.
بەپێی ئامارەکانی ناوەندی ئاماری ئێران لە ساڵی ١٣٨٥دا، کە هەندێک لە کارناسانی سەربەخۆ و چالاکانی بواری مافەکانی مرۆڤ پێیان وایە زۆر لەوەش زیاترە، لە کۆی ١٣ میلیۆن و ٢٥٣هەزار منداڵی تەمەن ١٠ بۆ ١٨ ساڵ، ٣ میلیۆن و ٦٠٠ هەزار کەسیان دەرەتانی چوون بۆ قوتابخانەیان نییە، و ١ میلیۆن و ٧٠٠ هەزار کەسیش بەشێوەی ڕاستەوخۆ سەرقاڵی کارکردنن، کە لەم ڕێژەیە ٤٠٠ هەزار کەسیان لە ڕەگەزی کچانن، کەکۆی ئەم کەسانە لەبەردەم چەندین جۆر مەترسیی جیددیی ئازاری جەستەیی، جینسی و ڕۆحی‌دان.
سەرەکیترین هۆکاری هاتنە ئارای دیاردەی ئاماژەبۆکراو بریتییە لە؛ هەژاریی ڕووتی ئابووری. لەوەها هەلومەرجێکدا منداڵ ناچارە بۆ دابین کردنی سەرەتایی‌ترین و بنەڕەتی‌ترین مافی ئینسانی خۆی، کە خواردنە، سەرقاڵی کارکردن بێت. ڕەنگە ئەو داهاتە کەمەی کە وەها منداڵێک لە شەو و ڕۆژێکدا وەدەستی دێنێت بنەماڵەیەک لەمردن بەهۆی برسیەتییەوە ڕزگار بکات.
بەپێی ئامارە جیهانییەکان، لە وڵاتانی لەحاڵی گەشەسەندندا و لە نێوان هەر ٤ منداڵی ژێر ٥ساڵ، یەکێکیان بەهۆی هەژاری و برسیەتییەوە دەمرن، کە ئێران یەکێکە لەم وڵاتانە؛ بەپێی دوایین لێکۆڵینەوەکان، ٢ تا ٣٪ی حەشیمەتی ئێران بەهۆی هەژاریی توندئاژۆ (خشن و شدید) و زیاتر لە ٢٠٪یش کە دەکاتە ١٤ میلیۆن کەس، لە ژێر هێڵی هەژاریدا دەژین.
ئەمە جیا لەو ٣٢ میلیۆن کەسەی کە بەداهاتی مانگانەی کەمتر لە ٨٠٠ هەزار تمەن ژیان بەسەر دەبەن (بەپێی ئاماری ماڵی کرێکاری ئێران). بەواتایەکی دیکە ئەم ٣٢ میلیۆن کەسە لە کۆی ٧٠ میلیۆن کەس حەشیمەتی ئێران لە ژێر هێڵی هەژاریدا دەژین، و زیاتر لە ٤٪ی حەشیمەتی ئێران واتە نیزیک بە ٢ میلیۆن کەس لە ژێر هێڵی برسیەتی دەژین؛ هەروەها زیاتر لە ٣٤٪ ی توێژی هەژارانی ئێران، منداڵان پێکی دەهێنن، و ٦٦٪یش لە نێو توێژی کرێکارانن، کە ئەمە دەرخەری «دابەشکردنی نادادپەروەرانەی سامان و داهاتی وڵاتە» لە ئێراندا.
لەڕاستیدا بوونی هەژاری دەبێتە هۆکاری دەستڕانەگەیشتنی بەشێکی بەرچاوی کۆمەڵگە بە سەرەتایی‌ترین پێداویستییەکانی ژیان، و ناچاربوونیان بۆ دابین کردنی بژێوی ژیان، بەهەر شێوەیەک کە بلوێ؛ کە بەداخەوە یەکێک لەم شێوازانە ناردنی منداڵان بۆ کارکردن و بێبەش کردنیان لە ژیانێکی منداڵانەیە. بەم شێوەیەش ئەم منداڵانە کە نەسڵی دواتری کۆمەڵگان، دەکەونە بەر کەڵکاژۆ وەرگرتن و هەڵاواردنێکی ڕۆژانە و هەمیشەیی کە دەرەنجامەکەی دەبێتە بارهاتنی نەسڵێکی لێوانلێو لە گرێ ڕۆحییەکان کە ژیانیان ئاوێتەی هەژاریی فەرهەنگیی و عەقڵانی بووە و تەنیا شتێک کە لە گەورەساڵییشدا بیری لێ‌دەکەنەوە، وەدیهێنانەوەی ئەو کەموکوڕییانەی سەردەمی منداڵییانە.
لە کۆتاییدا بۆ بەرچاو ڕوونیی زیاتر ٤ دەرەنجامی نەرێنیی ئەم دیاردە لەسەر کۆمەڵگە دەخەینەڕوو:
١. دوورکەوتنەوەی منداڵان لە بنەماڵە و ئامێزی دایک و لەکیس چوونی متمانەبەخۆیی و بەرزبوونەوەی ئاستی تووڕەیی و توندئاژۆیی بەرانبەر بە کۆمەڵگە و تەنانەت هاوتەمەنەکان
٢. دوورکەوتنەوە لە بیاڤی خوێندن و پەروەردەبوون کە لە درێژخایەندا دەبێتە هۆی دواکەوتوویی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی و چێ بوونی کۆمەڵگایەکی نائاگا و لێوانلێو لە خورافە.
٣. بارنەهاتنی مرۆڤی شارەزا کە پێویستییەکی پرئاشکرای گەشەی ئابووریی و فەرهەنگییە.
٤. دروست بوونی کۆمەڵگایەکی نەزان و کەمتەرخەم لەبەرانبەر نادادپەروەرییەکان و خۆبەدەستەوەدان لەبەرانبەر دیکتاتۆرکاندا.

قوتابی یان دابینکەری بژیو؟

قاڵیباف ئاشکراکردنی گەندەڵییەکانی شارەداریی تارانی بە کردەوەی دوژمنانی ڕێژیم لەقەڵەم دا

«محەممەد باقر قاڵیباف»، بەرپرسی شارەداریی تاران

پاش بڵاو بوونەوەی گەندەڵییەکانی شارەداریی تاران، محەممەدباقر قاڵیباف، لە نامەیەکدا بۆ دادستانی گشتیی ئێران، دژکردەوەی پیشان دا.
شارەداری تاران ڕێکەوتی ١٠ی خەرمانان، لە نامەیەکدا بۆ محەممەد جەعفەر مۆنتەزێری وتوویەتی: وردەکارییە بڵاوبووەکان، زەین و بیری خەڵک تێک دەدات و خەوشداریان دەکات؛ ئەوەیکە کراوە کاری دوژمنانی کۆماری ئیسلامییە، و دەبێ لەبەرانبەر ئەو ڕاگەیەنانەی کە ئەم بەڵگانەیان بڵاو کردۆتەوە، هەڵوێستی جیددی بگیرێتە بەر.
ڕۆژنامەی «شرق»، ڕێکەوتی ٦ی خەرمانان، ڕاپۆرتێکی لەسەر بنەمای نامەیەکی دەزگای چاوەدێری و بازڕەسیی گشتیی ئێران بۆ شارەداریی تاران بڵاو کردەوە، کە تێیدا باس لە زنجیرەیەکی نوێ لە گەندەڵییە حکوومەتییەکان لەنێو شارەداریی تاران کرابوو.
لەم نامەیەدا دەزگای ئاماژەبۆکراو، باسی لەو موڵکانە کردووە کە لەژێر دەسەڵاتی شارەداری تاران دا بوون، بەڵام بە بێ هیچ یاسایێک، بە بڕیاری ڕاستەوخۆی بەرپرسی شارەداریی تاران، بە بەرپرسان و ئەندامانی شووڕای شاری تاران و هەندێک لە نوێنەرانی مەجلیس فرۆشراوە.
نرخی ئەم مڵکانە زۆرتر لە ٢ هەزار و ٢٠٠ میلیارد تمەن هەڵسەنگێندراوە، و ئەم مڵکانە لە ناوچە باکوورییەکانی شاری تاران، وەک «ئاجودانیە» و «دەربەند» هەڵکەوتووە.
«محەممەد باقر قاڵیباف»، بەرپرسی شارەداریی تاران، بەدوای بڵاوبوونەوەی ئەم هەواڵە، هەڵوێستی گرتووە و ڕایگەیاندووە کە؛ ئەم زەویانە لە ڕاستای دابین کردنی ماڵ بۆ بەرپرسانی شارەداری بووە.
ناوە بەناوە پەروەندەیەکی نوێ لە گەندەڵییە سیستماتیکەکانی کۆماری ئیسلامی دەخرێتەڕوو، کە ئەمە ئەوپەڕی نادەروەستی و شپرزەیی کاروباری ئیداریی ئەم ڕێژیمە پیشان دەدات.

لە سەدا ٣٠ی خەڵکی ئێران بۆ نانی شەویان موحتاجن

جێگری وەزارەتی تەندروستیی ڕێژیمی ئێران ڕایگەیاند، لە سەدا ٣٠ی خەڵکی ئێران برسین و تەنانەت نانی شەویان نیە، و ئەو ئامارەش لە لایەن وەزارەتی کاری ڕێژیمی ئێرانەوە پشتڕاست کراوەتەوە.
بەپێی ڕاپۆرتە بڵاوکراوەکان، لە ٦٤ـەمین دانیشتنی ستادی میلیی ساماندانی کاروباری لاوان لە ئێراندا، باس لە خەسارە کۆمەڵایەتییەکان کرا و لەو پێوەندییەدا نوێنەری وەزارەتی ڕێگا و شارسازیی باسی لەوە کرد کە؛ لە سەدا ٢٥ی حەشیمەتی ئێران پەراوێزنشین، و لە سەدا ٣٠ی دیکەی حەشیمەتی ئێران، لاوان پێکی دێنن، کە بۆ دۆزینەوەی کار هاتوونەتە شارەکان.
لەو دانیشتنەدا نوێنەری وەزارەتی ڕێگا و شارسازیی ڕێژیمی ئێران گوتی کە؛ گیرۆدەبوون بە مادەی هۆشبەر، دزی، بڵاوکردنەوەی مادە هۆشبەرەکان، لەش‌فرۆشی، بێبەش بوون لە مەرجەکانی تەندروستی و دەرمان و نەخۆشییە عەفوونییەکان، گرینگترین کێشەی حەشیمەتی پەراوێزنشینی ئێرانە.
بەپێی ئامارە فەرمییەکان، حەشیمەتی پەراوێزنشینی ئێران ١١ میلیۆن و ٥٠٠ هەزار کەسە، کە بەپێی ئەو ئامارە، لە سەدا ٥٦ی ئەو حەشیمەتەش کرێ نشینن و لە سەدا ٣٠ی ئەو کرێ نشینانەش، لاوان پێکی‌دێنن.
حەسەن قازی‌زادە هاشمی، جێگری وەزیری بێهداشتی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، باسی لەو کردووە کە؛ پارێزگاکانی گوڵستان، ئەلبۆرز و تاران زیاترین ئاماری لەش‌فرۆشییان هەیە و ئەوەش لە کاتێکدایە کە ئەو وەزیرەی ڕێژیم، ئاماری ڕاستەقینەی ئەو ئاریشە کۆمەڵایەتییەی نەدرکاندووە.
هەروەها ئەو وەزیرەی ڕێژیم، نیسبەت بە پەرەگرتنی پێوندیی جینسی لە نێوان قوتابییاندا هۆشداری دا، کە ئەوەش دژکردەوەی توندی نوێنەری وەزارەتی پەروەردە و بارهێنانی ڕێژیمی بەدواوە بوو.
بە باوەڕی کارناسان، گەمارۆ ئابوورییەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا بۆ سەر ئێران، داخرانی زۆربەی یەکە پیشەییەکان و کۆتایی هێنان بە وەبەرهێنان لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا، لە هۆکارە سەرەکییەکانی دروست بوونی قەیرانی ئابووری و نەمانی هەلی کار لە ئێران دێنە ئەژمار.
ژمارەیەک کارناسی دیکەش دەڵێن: هۆکاری پەرەسەندنی هەژاری لە ئێران، دەگەڕێتەوە بۆ یارمەتییە ماڵییەکانی ئێران بە ڕێژیمی بەشار ئەسەد، میلیشیاکانی حیزبوڵڵا، حوسییەکان و ژمارەیەک لە گرووپە میلیشیاکانی عێراق.

ئاو، برق و سووتەمەنی گرانترین پێداویستییەکانن لە ئێراندا

ناوەندی ئاماری ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، لە ئامارێکی نوێدا ڕایگەیاند؛ ئاو، برق و سووتەمەنی، گرانترین پێداویستییەکانن لە ئێراندا.
بەپێی دوایین ڕاپۆرتی ناوەندی ئامار، نرخی هەڵاوسانی ئاو، برق و سووتەمەنییەکان لە ئێران، ٢٧/٩٪ بووە، کە بە بەراورد لەگەڵ پێداویستییەکانی دیکەی وەک خواردەمەنییەکان و خزمەتگوزارییەکان، بەرزترین ئاستییان تۆمار کردووە.
بەپێی ئەم ئامارانە تەنیا لە مانگی گەلاوێژدا، ئەم دەستە لە پێداویستییەکان ١/٤٪ بە بەراورد لەگەڵ مانگی پووشپەڕ، زیادبوونیان بەخۆوە بینیوە.
هاوکات دەستەی پێویستییەکانی وەک خواردەمەنییەکان و خواردنەوەکانیش، ٢/٨٪ هەڵکشانیان تۆمار کردووە.
ئەم ئامارانەی ناوەندی ئامار لە کاتێکدا بڵاو دەبنەوە کە؛ هەواڵدەریی مێهر لە ڕاپۆرتێکدا ئاشکرای کردووە، ڕێژەی قەرزەکانی دەوڵەت بە بانکەکان ٢٠٪ زیادی کردووە، و لە ١٠٥هەزار میلیارد تمەنەوە لە ساڵی ١٣٩٤، گەیشتۆتە ١٢٨هەزار میلیارد تمەن لە ساڵی ١٣٩٥دا.
لە هەواڵێکی دیکەشدا، ئاخوند عەلەمۆلهۆدا نوێنەری عەلی خامنەیی لە خۆراسان، باسی لە شێوازی چارەسەری کێشە و قەیرانە ئابوورییەکان لە ئێراندا کردووە و وتوویەتی؛ تەنیا ڕێگەی دەربازبوونمان لەم دۆخە بریتییە لە؛ داخستنی دەرگاکانی وڵات و پچڕانی پێوەندییەکان لەگەڵ دنیای دەرەوە؛ ئاخاوتنێک کە کۆرەی باکوور لە زەینی مرۆڤدا وێنا دەکاتەوە.

سەرۆکی ژووری بازرگانیی تاران وەڵامی وەزیری ئابووریی دایەوە

دوابەدوای قسەکانی وەزیری ئابووریی کۆماری ئیسلامی، مەسعوود خانساری بە هەواڵدەریی مێهری ڕاگەیاند کە؛ دۆخی ئابووریی ئێران شپرزەیە.
هەواڵدەریی ئیسنا لە زاری عەلی تەیێب نیاوە بڵاوی کردەوە؛ چوونەدەری ئێران لە قەیران و گەڕانەوەی ئارامی و سەقامگیری بۆ ئابووریی وڵات، گرینگترین دەسکەوتی دەوڵەت لە ٣ ساڵی ڕابردوودا بووە، و هەنووکە ئێمە ٣٠٪ لە بەستراوەیی بە نەوت دوور کەوتووینەتەوە....
ناوبراو هەروەها جەختی کردەوە کە ڕەوشی ئابووریی ئێران زۆر باشە و لە داهاتووشدا باشتر دەبێ، و لە قسەکانیدا ئاماژەی بەوەدا کە؛ پلەی ئێران لە کار و پیشە لە سەرەتای کاری دەوڵەتی ڕوحانی‌دا، ١٥٢ بوو، بەڵام ئێستا بووەتە ١١٨ لە ئاستی جیهاندا.
ئەم لێدوانانە لە کاتێکدان کە سەرۆکی ژووری بازرگانی و سەنعەت و کانزاکانی تاران بە نیگەرانییەوە باسی لە ڕەوشی ئابووریی ئێران کرد و بە هەواڵدەریی مێهری گووتووە: من سەبارەت بە گەشەی ئابووریی و بەردەوام بوون لەم گەشەکردنە بەگومانم و شکم هەیە.
ناوبراو وتوویەتی؛ سەنعەتی ئێمە تووشی داتەپین هاتووە، و گوشارێکی بێوێنە لەسەر یەکە بەرهەمهێنەرەکانمان هەیە، بۆیە نابێ زۆریش گەشبینانە لە داهاتوو بڕوانین.
ئەم قسە پێکناکۆکانە لە کاتێکدان کە، هەر لە ئێستاوە باندەکانی نێو دەسەڵات، سەرقاڵی داگیرکردنی پۆستی سەرکۆمارین لەم وڵاتەدا.

خولیای ژیان لە وڵاتی پڕ لە تراژدیا

چەکۆ ئەحمەدی

هەست بە تەناهی، گەشەکردنی بوارەکانی ژیان، پیشە، خوێندن و تەندروستی، بەشێکن لەو پێداویستییە سەرەکییانەی مرۆڤی ئەمڕۆ بۆ بەردەوامیی ژیانێکی ساکار و سەردەمییانەن. ئەگەر بە خێرایی چاوێك بەسەر دۆخی ژیانی مرۆڤەکانی ئەم سەردەمەدا بخشێنین، بە بێ ماندوو بوون بۆمان دەردەکەوێ کە لانیزۆری مرۆڤەکان لەم پێویستییە سەرەتاییانە بە تەواوی بێبەشن و هۆکارەکانی هەموو ئەمانەش بۆ کردەوەی دزێو و تاوانبارانەی دەسەڵاتدارانی دەوڵەتەکان دەگەڕێتەوە.

لە وڵاتی ئێرانی ئەمڕۆشدا، ڕێژەی ئەم بێبەشبوونە لە پێداویستیی سەرەتایی بۆ ژیانێکی سەردەمییانە و مرۆیی، تا ئاستی هێڵی سوور بەرز بووەتەوە و ستانداردی تەناهیی ژیان و خۆشبژیوی لە ئاستێکی زۆر نزمدایە.

ئەگەر هۆکاری بێبەشیی مرۆڤەکان لە وڵاتانی دیکەدا، بەشێکی بۆ ناکارامەیی کاربەدەستانی حکوومەتی بگەڕێتەوە، لە ئێرانی ئێستا و ڕابردووشدا بەتەواوی بۆ ناکارامەیی و پاوانخوازیی دەسەڵاتداران دەگەڕێتەوە و بوارەکانی گەشەکردنی ستانداردی ژیان بەم هۆیەوە گەشەی نەکردووە، و ژیان لە ئێراندا بە وێنەی تراژدیا باسی لێوە دەکرێ.

ماوەیەك پێش فایلێکی دەنگیی ئایەتوڵڵا مونتەزری بڵاو کرایەوە و سووچێکی دیکەی لە شێوازی هەڵسوکەوتی کاربەدەستان و بەڕێوەبەرانی ئەو وڵاتەی پیشان دا. لەو فایلە دەنگییەدا باس لە ئێعدامەکانی دەیەی شەست و بەتایبەت ساڵی ٦٧ دەکرێ و ئاستی تاوانەکان و جۆری ڕوانگەیان بەرانبەر بە گیانی مرۆڤ بە ڕوونی دەردەخات.

مەبەست لە هێنانە بەرباسی ئەم فایلە، پیشاندانی مشتێك لە هەزاران خەرواری تاوانەکانی ئەو ڕێژیمەیە، کە بە کوشت و بڕ و بێبەشکردنی تاکەکانی کۆمەڵگا لە ژیان، چۆن بوونە هۆی بشێویی ڕەوتی سروشتیی ژیان لەو وڵاتەدا و کۆمەڵگایان تووشی نەخۆشییەکی گشتگیر کرد. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە یەکەم ڕۆژەکانی دەسەڵاتەوە، بە پێچەوانەی هەموو بەها مرۆییەکان هەنگاوی نا و هەموو کەرامەتێکی مرۆییان لەژێر پێ خست و بە کردەوە تاکەکانیان ناچار بە قبووڵکردنی هەست بە داماوی و دەستەوەستان بوون کرد و پێیان فاماندن کە لەژێر سێبەری دەسەڵاتی سەرەڕۆی ئیسلامیدا، دەبێ ملکەچی ویست و ئیرادەی کاربەدەستانێك بن کە لەلایەن خوداوە نوێنەرایەتییان پێدراوە، و هەرچی دەیڵێن گوتە و گوتاری خودایە و خەڵکیش وەك ئاژەڵ دەبێ گوێڕایەڵ بن. ئەمجۆرە خۆسەپاندنە لە زۆربەی ناوچەکانی ئێراندا کاریگەریی هەبوو و خەڵکیش تا ڕادەیەکی زۆر بە پێی ئیرادە و ویستی دەسەڵاتدارانی ڕێژیم هەڵسوکەوتیان دەکرد و بە واتای ڕاستەقینە، ڕێژیم بە گوشار و زەبر و زەنگ کۆمەڵگایان بە ئاقارێکدا ئاراستە دەکرد کە بتوانن تاهەتایە بە دەستەمۆیی و ملکەچی ڕایانگرن.

بەڵام هاوکات لەگەڵ ئەم دۆخەی زۆرینەی ناوچەکانی ئێران، لە کوردستان و لە یەکەم ڕۆژەکانی دەسەڵاتداریتیی ئەو سیستەمەوە لە بەرانبەر سەرەڕۆیی و خۆسەپاندندا مەتەرێزی ئازادی و ئازایەتی بیچمی گرت و تەنانەت بە خەیاڵیش خۆبەدەستەوەدان و ملکەچبوون لای زۆرینەی نەتەوەی کورد لەو بەشەدا لەگۆڕێدا نەبوو.

بەرەنگاریی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات دژی داگیرکاری و پاوانخوازی و دواکەوتوویی، وەك تۆوی ڕووناکی بوو بۆ ناوچەکانی دیکەی ئێران. کوردستان ببووە مەتەرێزی ئازادی و سەربەرزی، بۆیە ڕێژیم زۆر بەباشی هەستی بە مەترسیی هەبوونی ئەم تۆوی ئازادییە کرد و بۆ ئەوەی لە ناوچەکانی دیکەدا چەکەرە نەکات، دەستی دایە هەموو جۆرە کردەوەیەك تاکوو پێش بە تەشەنە کردنی هزری ئازادی و دێموکراتیك بگرێ و نەهێڵێ مەتەرێزەکە لەوەی کە هەیە پتەوتر و بەرینتر بێتەوە.

ڕێبەری ئەو ڕێژیمە واتە خومەینی، فەرمانی جیهادی دژی نەتەوەی کورد دەرکرد. هێزەکانی ڕێژیم بە هەموو شێوازێك هێرشیان هێنایە سەر کوردستان و ڕەشەکوژی و قەڵاچۆی گوند و شاریان دەستپێکرد. خەبات و خۆڕاگریی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا سەلماندی کە ئاستی وشیاری و پلەی بەرزی هزری تاکی کورد و ورەی بەرز و بوێرییان، بە هێرش و هەڕەشە لاواز نابێت و بە سانایی بنبڕ ناکرێت.

کۆماری ئیسلامی بۆ سەپاندنی خۆی و تۆقاندنی خەڵکی ئێران، ئێعدامی کردە باشترین کەرەستە و کورتترین ڕێگا بۆ گەیشتن بە ئامانج.

ئێعدام لە خۆیدا دیاردەیەکی دزێوە کە بۆ سڕینەوەی تاوانێك لە ڕوانگەی بەڕێوەبەرانیەوە، پەنا بۆ تاوانێکی مەزنتر دەبرێ. بەڕێوەبەرانی ئەم تاوانەی کە بەرگی یاسایی و ئایینی لەبەر کراوە، بۆ پێکانی چەند ئامانج دەست دەدەنە کردەوەیەکی لەم چەشنە.

ـ لە ناوەند، واتە لە پێتەختی ئێران و دەوروبەریدا بە مەبەستی سڕینەوەی جەستەیی و هزریی دژبەران و پاقژ کردنی ڕێگا بۆ گەیشتن بە ئامانج، واتە مانەوە لە دەسەڵات و دەستەمۆ کردنی تاکەکانی کۆمەڵگا و هێشتنەوەیان لە نەزانیی و ساویلکەییدا.

ـ لەو ناوچانەی کە وڵاتی نەتەوەکانی دیکەیە و لە ڕووی زمان و کولتوور و نەتەوەوە لەگەڵ ناوەندی ئەو وڵاتە جیاوازییان هەیە، بە مەبەستی ئاسمیلە کردن و درێژبوونەوەی باڵادەستیی دەسەڵاتی فارسی \ ئیسلامیی ئێرانە بەسەر نەتەوەکانی دیکەدا و بۆ ئەم مەبەستەش، لە ڕوانگەی خۆیانەوە کوشتن و سڕینەوە و قەڵاچۆی بژاردەکان و ڕووناکبیران و چالاکانی سیاسی \ نەتەوەیی ئەم ناوچانە بە باشترین ڕێگاچارەی دەزانن و لەڕاستیشدا تا ئێستا بە هیچ جۆرێك دەستیان نەپاراستووە و لە بەرەوپێشبردنی پرۆسەکەیاندا کەمتەرخەم نەبوون.

ـ بەڵام دیسان لە کوردستان سەرباری ئەوەی بەرانبەر نەتەوەکانی دیکە کردوویە، زۆر چڕ و پڕتر پرۆسەی پاکتاوی جەستەیی و هزریی بەڕێوە بردووە و هەموو شێوازەکانی شەڕی لە دژی نەتەوەی کورد ڕاگەیاندووە. ڕێژەی ئێعدام و کوشتنی بە ئەنقەست لە کوردستان لە هەموو ناوچەکانی دیکەی ئێران زۆرتر بووە و ئەمەش بە مەبەستی چاوترسێن کردن و تۆڵەسەندنەوە لە خەڵکی کوردستان و پاکتاو بە واتای ڕاستەقینە بووە، بەڵام بەتەواوی بە پێچەوانەی ویستی دەسەڵاتدارانی تاران، خەباتی نەتەوەی کورد تا هات چڕتر و تۆکمەتر بووەوە.

کاریگەریی کوشتن و ئێعدامی بەکۆمەڵ و شاراوەی خەڵکی ئێران لەلایەن ئەو ڕێژیمەوە، لەڕاستیدا جگە لە سڕینەوەی جەستەیی تاکی قوربانی، کۆمەڵێك کاردانەوەی نەرێنیی درێژخایەنی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆیش لەسەر کۆمەڵگا دادەنێ، و هەر ئەو کردەوانەش بوونەتە هۆکاری پەرەسەندنی دیاردەی دزێو و بەلاڕێدا چوونی بەربڵاوی کۆمەڵایەتی کە دەکرێ وەك ئامانجی ئەو ڕێژیمە بێتە ئەژمار. لە ئاکامی ئەو سیاسەتە دژەمرۆییانەدا کۆمەڵێك دیاردەی لەنێو کۆمەڵگادا پەرەی سەندووە کە ئاسۆی سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئەو وڵاتەی تووشی ئاڵۆزی و لێڵی کردووە و تاوان و کێشەی کۆمەڵایەتی (گەندەڵی، بازرگانیی ماددەی هۆشبەر و بەکارهێنانی، نەخۆشیی ئایدز، لەشفرۆشی و بەرتیل دان و وەرگرتن و...) لەنێو کۆمەڵگادا بەردەوام ڕوو لە زۆربووندایە. بۆیە بۆ پێچەوانە کردنەوەی ئەم ڕەوتە دەبێ دینامیزمێکی گونجاو و خێرای بۆ دیاری بکرێ و بخرێتە قۆناغی جێبەجێکردنەوە.

برسیەتی و مەرگی منداڵان گەورەترین تراژدیای ئەم سەردەمەیە

هەوڵێک بۆ چارەسەری ئەسپی مردوو

ئاگری ئیسماییل نژاد
و: چەکۆ ئەحمەدی

ڕاگەیاندن، قەیران و گەندەڵیی ئابووری

باسکردن لەسەر قەیران و تەنانەت ململانێی ئابووری بە کەمی لە ڕاگەیەنەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا دەکەوێتە ڕۆژەڤەوە. ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە ڕاگەیەنەکانیدا زیاتر خۆی بە بەرپرسیاری ئایین، کولتوور و ئاکاری گشتی و تاکەکەسیی خەڵك دەزانێ و وا پیشان دەدا کە بە هۆی کۆمەڵێك سیاسەتی دیاریکراوەوە، هەم ئایین و کولتووری خەڵك بپارێزێ و هەمییش لە دونیایەکی دیکەدا بەهەشت بۆ خەڵك دابین بکات.

لە سەرەتای خولی سەرکۆماریی حەسەن ڕۆحانییەوە، پرسی قەیرانی ئابووریی ئێران و کێشەکانی سەر ڕێگای، هەوڵدان بۆ تێپەڕبوون لە قەیران و تەنانەت بوونی گەندەڵیی ئابووری لە پێکهاتەی ئابووریدا لە سەرەوەی بابەتەکانی ڕاگەیەنەکانی کۆماری ئیسلامیدا بووە. دەزگاکانی ڕاگەیاندنی کۆماری ئیسلامی بە سەرنجدان بە بەستراوەییان بە باڵە سیاسییەکانی نێو ڕێژیم، هەرکامە و بەشێکی دیاریکراو لە قەیران و گەندەڵیی ئابووریی نێو ئێران دێننە بەرباس و بەشەکانی دیکەش یان بەگشتی حاشای لێدەکەن، یان بە تەواوی پشتگوێی دەخەن.

هەڵسوکەوتی دووجۆرەکی لەگەڵ گشتییەتی قەیرانی ئابووریی کۆمەڵگای ئێران و گەندەڵیی ئابووریی لە ئێراندا کە سیستم و پێکهاتەی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی هۆکاری سەرهەڵدانیەتی، لە چاوخشاندنێکی ڕواڵەتیدا دەتوانێ نیشاندەری ئاستی بەرینی دژایەتیی باڵەکانی نێو دەسەڵاتی ڕێژیم و وێنەیەك لە هەوڵی جیاوازی هەرکام لە باڵەکان بۆ بەدەستهێنانی پێگەی کۆمەڵایەتیی سەربەخۆ و جیاواز بێت. بەڵام پانتای پرسی گەندەڵی و قەیرانی ئابووری لە ئاستی دژبەرییە نێوخۆییەکانی ئێران تێپەڕیوە و ئەگەر بە شێوەیەکی قووڵتر تاوتوێ بکرێ، لەڕاستیدا هەموو لایەنەکانی سیاسەتی فەرمیی ڕێژیم لەخۆ دەگرێ. بۆ درکی باشتری ئەم پرسە سێ نموونە دەخرێتە بەرباس:

نموونەی یەکەم:

ئەکبەر تورکان ڕاوێژکاری باڵای ئابووریی حەسەن ڕۆحانی لە وتووێژێکدا لەگەڵ ڕۆژنامەی شەرق (١٣٩٥\٦\٨)، لەسەر شرۆڤەی بەرجام گوتی: هێندێ کەس لە وتووێژەکانیاندا پرسەکان لێك جیا دەکەنەوە و دەڵێن ئەمە دەسکەوتێکی سیاسی بووە، لە بواری ئابووریدا چ بووە؟ لەڕاستیدا بەگشتی بەرجام ئابووری بووە.

نموونەی دووهەم:

ڕاگەیاندنەکانی ئەمریکا، مافی وەرگرتنی ٤٠٠ میلیۆن دۆلار پارەی ئێران و قازانجی ١.٣ میلیارد دۆلاری لەلایەن ئێرانەوە بە هۆکاری ئازاد بوونی چوار بەندکراوی ئێرانی ـ ئەمریکایی بەئەژمار هێناوە. بەپێی ئەو حوکمەی بۆ ئەم بەندکراوانە دیاری کرابوو، بە بەندکراوی ئەمنییەتی دەهاتنە ئەژمار، بەڵام ئێران ئامادە بوو لە بەرانبەر وەرگرتنەوەی پارەی بلۆکە کراودا، ئەو کەسانە ئازاد بکات.

نموونەی سێهەم:

بانکی ناوەندیی ئێران بە فەرمی ڕایگەیاندووە کە لە کۆنوانسیۆنی FATFدا بووەتە ئەندام. FATF ڕێکخراوێکی نێونەتەوەیی دژی پارە سپی کردنەوە و گرووپی تایبەتیی مادیی ئەم ڕێکخراوە، بۆ بەرگری لە پارە سپی کردنەوە و بەرگری لە دابینکردنی ئابووریی ڕێکخراوە تیرۆریستییەکان بە وێنەی هاوکارییەکی نێوان دەوڵەتی دامەزراوە. ئەم ڕێکخراوە پاش بەئەندامبوونی وڵاتێك، بەسەر ڕەوتی پارە سپی کردنەوە، چاوەدێریی یاسایی لەسەر ڕاگواستنەکانی بانکەکان و بەڕێوەچوونی یاساکانی ئابووری لە ئاستی نێوخۆیی و نێونەتەوەیی ئەم وڵاتەدا چاوەدێری دەکات. لەکاتێکدا بانکی ناوەندیی ئێران ئەم ڕێکەوتنە ڕادەگەیەنێ کە ئێران لە ئاستی ناوچەییدا بە هۆی ئەو ڕێکخراوانەی لە لیست تیرۆردان، لە شەڕێکی بە وەکالەتدا بەشداریی ڕاستەوخۆی هەیە. جێی باسە لە ساڵی ٢٠١٥دا ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی وەك پشتیوان و یارمەتیدەری تیرۆریزم دەستنیشان کراوە. هەڵبەت بەرپرسانی کۆماری ئیسلامی بێباکن لە دەربڕینی پشتیوانییەکانیان لە گرووپە تیرۆریستییەکان و بۆ نیشاندان و پێداگری لەسەر بایەخی ئەم شەڕە بەوەکالەتە، و پشتیوانی لە گرووپە تیرۆریستییەکانی ناوچەکە، ئەم کردەوەیەی خۆیان بە قووڵایی ستراتیژیکی خۆیان ناودێر دەکەن.

سیاسەت و ئابووری لە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیدا

کۆماری ئیسلامی لە هەموو ئەم ٣٦ ساڵەی ڕابردوودا، ئابووریی کردووەتە ئەسپێك بۆ ڕاکێشانی سیاسەتەکانی لە ئاستی نێوخۆیی و ناوچەییدا. ئەم ڕێژیمە لە ئورووپا و ئەمریکای باکووردا دژبەرانی خۆی تیرۆر دەکرد و لە ڕێگای گرێبەستی ئابوورییەوە پێشگیریی دەکرد لە ڕەوتی دادوەریی فایلی تیرۆرەکان و بە دابینکردنی بوودجەی زۆر بۆ پرۆژەی وەك ڕاگەیاندنی دەوڵەتی، ناوەندی پڕوپاگاندای ئیسلامی، دارلقورعان، فیلتێرینگی ئینتێرنێت، پۆلیسی فەتا، سوپای سایبێری و گەشتی ئیرشاد، لە هەوڵی هەرچی زیاتر کۆنتڕۆڵ کردنی کەشی کۆمەڵایەتی، هزری و کولتووری و پەرەدان بە ئاکار، هزر و کولتووری تایبەت لە ئێراندایە و جیا لەم پرسەش، کۆماری ئیسلامی بە بەهێزکردنی هێزە سەرکوتکەرەکانی خۆی لە ئاستی نێوخۆیی و هەروەها لە بواری چێکردنی چەکی جۆراوجۆری سەربازی کە هەموو ساڵێك چەنها جۆریان پیشان دەدا، لە هەوڵدا بووە و هەیە کە بەردەوامیی دەسەڵاتی خۆی گەرەنتی بکەت. هەموو ئەم کردەوە و هەڵسوکەوتانە پێویستی بە ئابوورییەکی بەهێز هەیە و لە هەموو ئەم خاڵانەدا ئەوە ئابوورییە کە دەبێ پاڵپشتی ئەم سیاسەتانە بێ و جێبەجێیان بکات.

لە بارودۆخی ئێستادا ئابووریی ئێران سەردەمی پاش ١٠ ساڵ گەمارۆی ئابووری بەسەر دەبات و هاوکات لەگەڵ دابەزینی زۆری نرخی نەوت بەرەوڕووە و لەگەڵ ئەوەشدا ڕێژیم لە چەند وڵاتدا لە شەڕێکی بەوەکالەتدا بە چڕی بەشدارە. لە ئاستی نێوخۆییشدا لەگەڵ ئاستی بەرزی بێکاری، بەرزبوونەوەی ئاستی هەژاری، هاڵاوسانی بەرز و لە هەموو ئەم فاکتانە گرنگتر لەگەڵ قەیرانی کەمیی ئاودا بەرەوڕووە، بەڵام ئابووریی ئێران لە سەردەمی گەمارۆی ئابووریدا بۆ ئەوەی کە دەوردانەوەی گەمارۆکان ناودێر دەکرا، لەگەڵ دیاردەی گەشە کردنی مافیای ڕەوای ئابووریش بەرەوڕوو بوەتەوە. ئەم مافیاگەلە بۆ ئەوەی لەپێش چاوی چاوەدێرانی نێونەتەوەیی گەمارۆکان ون بن، دەبوا زۆر بە پێچ و پەناتر لە مافیا باوەکان هەڵسوکەوت بکەن و هەر ئەم پرسەش بووەتە هۆی ناڕوون بوونی لایەنەکانی و دەسەڵاتی مافیای ڕەوای ئابووری بۆ ڕێژیم و ناوەندەکانی ئەمنییەتی. ئەوەی لە ئێستادا بە وێنەی خەبات دژی گەندەڵی لە ڕاگەیەنەکانی کۆماری ئیسلامیدا دەبینرێ، هەوڵدان بۆ چارەسەری ئەسپی مردووی ئابووریی ئێرانە، ئەسپێك کە ڕێژیم بۆ بزاوتنی ئامرازی سەرکوتی نێوخۆیی و سەرکێشیی پڕ لە گێچەڵی نێودەوڵەتی پێویستی پێیەتی.

ئەوەی لە ئێستادا ڕاگەیاندنەکانی نێوخۆی ڕێژیم خەبات دژی گەندەڵیی ئابووریی ناودێر دەکەن، هەوڵێك لە پێناو بەرزکردنەوەی ئاستی خۆشبژیویی کۆمەڵایەتی و تەناهیی گشتیدا نییە، بەم واتایە کە خەڵکی ئێران لە پرسی خەبات دژی گەندەڵیدا دەستکەوتێکیان نابێ، بەڵکوو ئابووریی هەنووکەیی ئێران لە دۆخێکدایە کە توانای خۆڕاگریی لە بەرانبەر سیاسەتی سەرکوتی نێوخۆیی و سەرکێشییە نێودەوڵەتییەکانی نییە. ئەوان لە هەوڵدان بە هۆی خەبات دژی مافیای ڕەوای ئابووری کە هەنووکە پێویستیان پێی نییە، بارودۆخی ئابووری بە ئاستی دڵخواز بۆ ڕاکێشانی هەوساری سیاسەتەکانی خۆیان بگەیەنن. گەلۆ ڕێژیم دەتوانێ خۆی لە قەیرانی ئابووریی هەنووکەیی دەرباز بکات و ئەسپی مردووی ئابووریی ئێران چارەسەر بکات؟

بە سەرنجدان بەوەی کە چارەسەری قەیرانی ئابووریی ڕێژیم لە گرێوی دەستهەڵگرتن لە سەرکوتی نێوخۆیی و هەوسارپچڕاویی ناوچەییدایە، شانسی تێپەڕبوونی ڕێژیم لە قەیرانی ئابووریی زاڵ بەسەر ئەو وڵاتەدا نزیك بە سفرە.

بەرپرسانی کۆماری ئیسلامی بێباکن لە دەربڕینی پشتیوانییەکانیان لە گرووپە تیرۆریستییەکان و بۆ نیشاندان و پێداگری لەسەر بایەخی ئەم شەڕە بەوەکالەتە، و پشتیوانی لە گرووپە تیرۆریستییەکانی ناوچەکە، ئەم کردەوەیەی خۆیان بە قووڵایی ستراتیژیکی خۆیان ناودێر دەکەن

چیمان بەسەر هاتووە...
-بەبیانووی خۆکوژیی هاوکاتی دوو لاوی بوێر ئەحمەدی-

شەهرام میرزایی
وەرگێڕان: نارین

ئەو کاتەی کە دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو بنەماکانی سەرهەڵدانی ڕزگاریخوزانەی زاگرۆسی تێئۆریزە دەکرد، بنەمای کاری خۆی لەسەر ئەوە دانا کە، لە خەبات لەگەڵ هەیوولایەکدا نابێ خۆت ببیتە هەیولایەکی دیکە و ئەمە دژی دۆخی زاڵی ئەوکات لە جیهاندا بوو. بێگومان قاسملوو میراتگری بزووتنەوەیەک بوو کە سەدان ساڵ لە زاگرۆس لە هەمبەر دەسەڵاتی زاڵی حکوومەتە ئێرانییەکان بەرخودانی کردووە و لەبەرانبەر هێژموونیخوازیی ئەواندا سەری دانەنواندووە.

بەداخەوە ئێمەی زاگرۆسی، بە هۆی نەبوونی پێناسەیەکی ڕوون لە شوناسی گشتیمان، بە درێژایی هەزاران ساڵ خەبات، تووشی دوورکەوتنەوە و لێکدابڕانی سەرهەڵدان و خەبات بووین، و هەنووکەش لەو دۆخەداین، لەحاڵێکدا کە هەمووکات دوژمنی هاوبەش، بەرژەوەندیی هاوبەش، مێژووی هاوبەش و کولتووری هاوبەشمان بووە، بەڵام بە کۆمەڵێک هۆکاری جۆراوجۆر نەمانتوانیوە بنەمای کۆمەڵایەتی- سیاسی- شوناسی ی هاوبەش بۆخۆمان پێناسە بکەین، و لە یەکگرتوویەکی گشتگیر لە بەرەوڕووبوونەوەی دوژمن، بێبەش بووین.

ڕاستە کە لە شەڕ لەگەڵ هەیوولادا نابێت خۆمان ببینە هەیوولایەکی دیکە، پرەنسیپێک کە قاسملوو هەموو کات ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ پێداگریی لەسەر دەکرد . بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە و نەبووە کە تووڕەیی خۆمان نیشان نەدەین و وەک لێنین دەڵێت؛ دوژمنان لە توندوتیژیی شۆڕشگێڕانە بێبەش بکەین. بۆشاییەک کە لە مێژووی سەردەمی باشووری زاگروسدا بەڕوونی دەیبینین.

لە سەرهەڵدانی عەلیمۆراد زۆلفی، تاکوو سەرهەڵدانی ئەسەدخان بەهارەوند و دواتر محەممەد تەقی خان چالەنگ، پیاوان و ژنانی زاگرۆس بازنەی ڕق و قینی خۆیان دژ بە دەسەڵاتی چەوسێنەری ئێران، کە ژیانی خەڵکی تاڵ کردبوو، کردبووە ئامانج، نەک خۆیان.

بۆردومانی ئاسمانیی شارەکانی لوڕستان- ئێران یەکەمین وڵاتێکە کە بۆ سەرکوت کردنی ناڕەزایەتی، خەڵکان و شارەکانی خۆی بە فرۆکە بۆردومان کردووە- و کوشت و بڕی بەرچاوی خەڵکی زاگرۆس لەلایەن حکوومەتی ناوەندگەرای ئێران، خۆی پیشاندەری بەرگری و بەرخودانی ئێمە لە بەرانبەر قبووڵ نەکردنی دەسەڵاتی ئێرانی لەسەر وڵات و خاکمانە.

بەڵام دوای لەناوچوونی بزووتنەوەی زاگرۆس- چ لە باکوور و چ لە باشووری زاگرۆس- دەوڵەتی بەڕواڵەت پێشکەوتووی ئێران بە بەکاربردنی تێکنۆلۆژیی نوێی سەرکوت کردن، توانی شەپۆلێک لە ناهومێدی و هەستی دۆڕان لە نێو کۆمەڵانی خەڵکدا دروست بکات، دۆخێک کە تا دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان -١٣٢٤- و دامەزراندنی کۆماری کوردستان-١٣٢٥- لە باکوور و ناوەندی زاگرۆس درێژەی هەبوو، بەڵام بەهۆی نەبوونی توانایی ئەوەیکە ئەم بزووتنەوە، ناوچەی ژێردەسەڵاتەکەی بۆ ناوچەی باشووری کوردستانی خۆرهەڵات پەرەپێبدات، خەڵکی لوڕ تووشی ناهومێدی بوون و هەست بە شکستی هەمەلایەنە لە نێوان خەڵکدا دروست بوو و ئێمە ساڵانێکە کە نەبوونی جموجۆڵی خەڵکانی ئەم ناوچە لە بەرانبەر دەسەڵات و داگیرکاریی نیشتمان دەبینین، چارەنووسێک کە ئەگەر بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی کوردستان تووشی ببا، بە دڵنیاییەوە بە شێوەیەکی دیکە دەچووەپێش.

ڕاوەستان و نەبوونی جموجۆڵی سیاسی-کۆمەڵایەتی لوڕەکان لە ماوەی ئەو ٧٠ساڵەیەدا، حکوومەتی ناوەندگەرای ئێرانی هارتر کردووە، و چەوساندنەوەی خەڵکی گەیاندووەتە بەرزترین ئاست، بەردەوامیی دەسەڵاتی ناوەندگەرای ئێرانییەکان لەسەر زاگرۆس، جگە لە لەناوچوونی ژینگەمان، تاڵان کردنی سەرچاوە سرووشتیەکانمان، کوشتنی خەڵک، ئاسیمیلاسیونی کولتووریی ڕۆڵەکانمان، لەناو بردنی کولتوور و زمانمان و بڵاوکردنەوەی تۆوی ناهومێدی لەم ناوچە، هیچیتری بۆمان نەبووە. کارێک کە لە ماوەی دەیەکانی ڕابردوودا، لە ئاماری خۆکوشتنی لاوانی زاگرۆسدا خۆی نیشان دەدات و مرۆڤی بەکۆتایی گەیشتووی کورد کە ڕق و ناڕەزایی خۆی، لەخۆیدا خنکاندووە، دەست دەداتە خۆکوژی کە جگە لە لەناوچوونی، هیچ دەرئەنجامێکی بەسوودی بۆی نییە.

بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی زاگرۆس و پێشمەرگە

کاتێک کە ئەسەدخان بەهداروەند لە بەرانبەر دەسەڵاتی ئێرانییەکان لە زاگرۆس هەستایەوە، و سەرهەڵدانی «بەڕوو»یان ڕێکخست- بەڕوو لە کولتووری زاگرۆسییەکاندا هێمای ڕاوەستان و بەرخودانی بێپایانە- کوردستان بەتەواوەتی بێدەنگی بەسەریدا زاڵ بوو، و ئەم هەستانەوە خوێنی نوێی خستە دەماری بزووتنەوەی بەرخودانی کوردستان، سەرهەڵدانێک کە بزووتنەوی ئێمەی تا ئەمڕۆ زیندوو ڕاگرتووە. ئێستا کە بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی زاگرۆس بە پێشڕەویی حیزبی دێموکرات، فازێکی نوێی لە خەباتی ڕەوای خەڵکی نیشتمانەکەمانی دەست پێکردووە، و داوای لەناوچوونی فاشیزمی نەتەوەیی- ئیسلامیی ئێرانییەکان و کۆتایی پێهاتنی چەوسانەوەی زاگرۆس دەکات، دەبێت لە دەیان ساڵ بێدەنگی و لاواز بوونی سیاسی- کۆمەڵایەتی دەست هەڵگرین و ڕوخاندن و لەناو بردنی مرۆڤ و سروشت لە زاگرۆس کۆتایی پێبێنین.

ئەوەیکە هێزە ڕزگاریخوازەکانی پێشمەرگە لە ناوچە جیاجیاکانی زاگرۆسی باکوور و ناوەندیدا، لەماوەی ئەم یەک ساڵەدا لەگەڵ فاشیزمی نەتەوەیی- مەزهەبی ئێرانییەکان خەباتیان کردووە، پەیامی ڕوون و ئاشکرای بۆ ئێمە خەڵکانی شارە جۆراوجۆرەکانی لوڕستان، چوار مەحاڵی بەختیاری و کۆهگیلویە و بوێرئەحمەد هەیە کە دەمانەوێ لە ژێر سوڵتەی ناوندگەراکانی ئێران ئازاد بین، ئەگەر دەمانەوێ زاگرۆسمان جوان و هەمیشەیی بێت، و ئەگەر دەمانەوێ چەوساندنەوەی وڵاتەکەمان کۆتایی پێبێنین، دەبێ تێکەڵ بە هێزە ڕزگاریخوازەکانی پێشمەرگە بین و کارە سیاسی- کۆمەڵایەتی- کولتوورییەکانی خۆمان لەگەڵ بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی زاگرۆس ڕێک بخەین.

بەهەمان شێوە کە هۆزەکانی زاگرۆس تاکوو یەکگرتوویی مادیان ڕێک نەخست، نەیانتوانی هێزی داگیرکەری ئاشووری بڕووخێنن، ئێمەیش تا یەکگرتوویی سەرانسەری لەتەواوی زاگرۆسدا ساز نەکەین، بەدڵنیاییەوە ناتوانین چەوساندنی خەڵکمان بەدەستی ناوەندگەرایانی ئێران کۆتایی پێبهێنین، ئەمە ڕاستییەکی ڕوونە و دەبێ بەتەواوەتی بڕوامان پێی هەبێت.

لوڕەکان لە سەرکوتەوە هەتا سووکایەتی

کەیهان یووسفی
و: کوردستان

بەمەبەستی دۆزینەوەی هەندێ داتا، بە زمانی شیرینی فارسی! لە ئینتێرنێتدا بەدوای وشەی «لوڕ»دا گەڕام، ژمارەی لاپەڕەکانی «جۆکە سەرنجڕاکێشە لوڕییەکان»، گەلێک زیاتر بوو لەوەی، دەبوو پەیوەندیی بە مێژوو و کولتووری لوڕەکانەوە هەبێت. لە یەکەم هەڵێنجاندا، ڕەنگە بوونی ئەو هەمووە جۆکە لە ئینتێرنێتدا، بە شتێکی سانا و سادە لێکبدرێتەوە و ئەو جۆکانە بە دەرئەنجامی زەوقی شادی کۆمەڵگای ئێرانی (فارسەکان) بزانین، بەڵام ڕاستییەکان زۆر لە سەرووتری ئەو هەڵێنجانە سادەیەوە خۆیان دەنوێنن و ساز کردنی ئەو جۆکانە، چەشنێک سووکایەتی سیستماتیکی دەوڵەتییە.

لوڕەکان لەبیرکراوترین خەڵکانن لەنێوان نەتەوەکانی ئێراندا. خودئاگایی نەتەوەیی و بوونی بزووتنەوە سیاسی و شوناسخوازانەکانی ئەم خەڵکانە لەم سەدەیەی دواییدا، کاڵتر و کەمڕەنگتر لە دیکەی خەڵکانی ئێرانی و ڕەنگە بگوترێت تا ڕادەیەکی زۆریش بوونی نییە. ئاسمیلاسیۆنی کولتووری و سیستمی زاڵ، ئەوانی وەها خستۆتە پەراوێزەوە، کە تەنانەت بژاردەکانیشیان هاوهەنگاو و هاوتەریبی دامودەزگای زاڵ، دەستیان داوەتە سەرکوت کردن و سووکایەتی کردن بە خۆیان.

لوڕەکان پێشەنگانی شوناسخوازی و ئازادیخوازی لە زاگرۆس بوون، وەها کە بلیمەت و بژاردەکانی لە ساڵی ١٣٠٠ی هەتاویدا، حیزبێکی مۆدێرن و پێشکەوتوویان بە ناوی «حزب ستاره بختیاری» (حیزبی ئەستێرەی بەختیاری) دامەزراند، کە خوازیاری دەستەبەر کردنی مافەکانی خەڵکانی زاگرۆس و بەفەرمی ناساندنی مافی دیاری کردنی چارەنووس بۆ ئەم وڵاتە بوون. بەڵام دەرئەنجامی دامەزراندنی ئێرانی نوێ و مۆدێڕنی «ڕەزاخانی»، بۆ لوڕەکان، هیچی زیاتر لە دیکەی ناوچەکانی زاگرۆس و کوردستان لێ هەڵنەکرا. ڕێبەرانی حیزبی ئەستێرەی بەختیاری یان لەقەواخ دران، یان زیندانی کران و دوور خرانەوە، چارەنووسێک هاوشێوەی ئەوەی ڕێبەرانی بزووتنەوە ئازادیخوازەکانی کوردەکان لە شوێنەکانی دیکەی زاگرۆس تووشی بوون. ئەرتەشی ئێران بە مەبەستی لاواز کردنی ئەو بزووتنەوەیە، سیاسەتی سەرکوت و کوشتار و نیشتەجێ کردنی زۆرەملیی گرتەبەر. ئەوان لەو ساڵانەدا ببوونە هێزێکی سیاسیی سەرەکی لە ئێراندا و لوڕەکان لە دامەزرێنەرانی سەرەکیی بزووتنەوە ئازادیخوازەکان بەئەژمار دەهاتن. دەزگای فاشیستیی دەسەڵات، سەرەڕای سەرکوت و کوشتار، پێی زیاتری ڕاکێشا و لە ڕۆژنامە دەوڵەتییەکاندا، دەستیان کرد بە سووکایەتی کردن بە شوناس و کولتووری لوڕەکان، تا ئەو ڕادەیەی کە لە فیلمەکانی پێش شۆڕشی گەلانی ئێراندا، زبان و جلوبەرگ و کولتووری لوڕی، وەکوو سیمبولی دواکەوتوویی وێنا دەکران. «لوڕە پێ پەتییەکان»، دیاریی ئێرانی نوێ بۆ لوڕەکان بوو. لوڕ ببووە چەمکێک لە بەرانبەر کەسێکی مۆدێڕنی ئێرانیدا. پاش سەرکوت، پرۆژەی سووکایەتی و نکوڵی کردن لە شوناسی لوڕەکان دەستی پێکرد، کە تا ئێستاش بەردەوامە. ناوچە لوڕنشینەکانی ئێران، سەرەڕای ئەو سامان و کانگای نەوتە سرووشتییە چڕ و پڕانەی کە هەیەتی، لە دواکەوتووترین و هەژارترین ناوچەکانی ئێرانە. لە دواکەوتوویی ئابووریدا هێشتنەوە، سیاسەتێکە کە دابین کردنی بژیوی ڕۆژانەی کردۆتە پێویستی و پەرۆشیی سەرەکیی لوڕەکان.

تێئۆریسییەنەکانی سیستمی زاڵ و بژاردە بەکرێگیراوە لوڕەکان، لوڕەکان بە بەشێکی دانەبڕاو لە نەتەوەی فارس دەزانن، هەمان بانگەشە کە سەبارەت بە ناوچەکانی دیکە و خەڵکانی دیکەش دەیکەن. خودئاگایی نەتەوەیی لوڕەکان، ترسێکە کە تێئۆریسییەنەکان و ئیستراژیستەکانی سیستمی فاشیستیی دەسەڵاتدار بە جوانی دەرکی دەکەن، بەڵام مەخابن خودی لوڕەکان لەو ڕاستییە گرینگە نەگەیشتوون. بوونی بزووتنەوە و جووڵەی شوناسخوازانە لە نێوان لوڕەکاندا بە ئستراتژی و ڕێکخستنی مۆدێرن و دیاریکراو، دەتوانێت شیرازەی پێکهاتەی ناوەندگەرای ئێران لەبەریەک هەڵوەشێنێتەوە.

لەبواری نەژادی و کولتووری و زبانییەوە، کوردەکان و لوڕەکان بە یەک لق لەقەڵەم دەدرێن. کوردەکان و لوڕەکان هاوبەشیی کولتووری و مێژوویی و جوغرافیایی زۆریان پێکەوە هەیە، بەڵام ئەوەی کە دەسەڵاتی فاشیستیی زاڵ و تێئۆریسییەنە پانفارسیستەکان ئەنجامیان داوە، و هەوڵی ئەنجامدانی دەدەن، دابڕان و جیایی هەرچی زیاتری نێوان کوردەکان و لوڕەکانە.

پاش شۆڕشی گەلانی ئێران و بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات لەلایەن ئاخوندەکانەوە، فاکتەری ئایین ڕۆڵێکی بەرچاوی لە ڕاکێشانی لوڕەکان بۆ لای حکومەت و چەسپاندنی سیاسەتە ناوەندگەرایانەکان، و بەرەوپێش بردنی بەرنامەکانی ئاسمیلاسیۆنی فەرهەنگی لە زاگرۆسدا هەبووە. بەڵام تێپەڕینی زەمەن دەریخست کە ئەم حکومەتەش، بۆ لوڕەکان هیچ دەسکەوتێکی زیاتری لێ هەڵناکرێ. هێشتاش هەژاری سەرەکیترین میوانی ماڵەکان و سفرەی لوڕەکانە. کارخانەی دایک و سەرمایەدانانی کەڵان لەم ناوچانە بوونی نیە و ناکرێت، و سووکایەتی و نکوڵیی سیستماتیکی شوناسیان، چڕتر و زیاتر لە جاران بەردەوامە.

بزووتنەوەی شوناسخوازیی و ڕزگاریدەری کوردەکان لە ئێران، لە ڕاستیدا پێویستی بە بەشداری و ئامادەبوونی لوڕەکانە. بزووتنەوەی شوناسخوازیی کوردەکان هەڵگری وەها دەفرایەتییەکە کە لوڕەکانیش دەتوانن خۆیانی تێدا ببیننەوە و مافەکان و شوناسی خۆیانی تێدا وێنا بکەن، یان ئەوەیکە ببنە هاوپەیمان و هاوڕێی. بەو هۆیەشەوە هەموو هەوڵی حکومەتی فاشیستیی ئیسلامیی ئێران، قووڵتر کردنەوەی کەلێنی نێوان لوڕەکان و دیکەی بەشەکانی کوردستانە، و لەو سۆنگەشەوە دوور خستنەوەیان لە یەکتری، و ڕێگری کردن لە درووست بوونی یەکگرتوویەکی کارا و شۆڕشگێڕانەیە.

> **بزووتنەوەی شوناسخوازیی و ڕزگاریدەری کوردەکان لە ئێران، لە ڕاستیدا پێویستی بە بەشداری و ئامادەبوونی لوڕەکانە. بزووتنەوەی شوناسخوازیی کوردەکان هەڵگری وەها دەفرایەتییەکە کە لوڕەکانیش دەتوانن خۆیانی تێدا ببیننەوە و مافەکان و شوناسی خۆیانی تێدا وێنا بکەن**

بەرپرسایەتییەک کە سیستمی زاڵ خستۆتیە سەرشانی بژاردە و قەڵەم فرۆشان، ئەوەیە کە لە لایەکەوە لوڕەکان وەکوو نەتەوەیەکی جیا لە کوردەکان وێنا بکەن و لە توێژینەوە سیاسی و ڕۆشنبیرییەکاندا، لوڕەکان سەرەڕای لەبەرچاو نەگرتنی هەموو هاوبەشییە زبانی، فەرهەنگی، مێژوویی و خاکییەکانیان، جیا لە کوردەکان پیشان بدەن و لە لایەکی دیکەشەوە کاتێک باس لە داواکارییە نەتەوەییەکان لە حکومەتی ناوەندی و دەستەبەر کردنی مافی خەڵکانی زاگرۆس دەکرێت، لوڕەکان بە بەشێکی دانەبڕاوە لە فارسەکان — تۆ بڵێ ئێران — پێناسە دەکرێن، زبانەکەیان دەبێتە شێوەزاری زبانی شیرینی فارسی، و کولتووریشیان وەکوو، وردە کولتووری فارسی باسی لێوە دەکرێت. سیاسەتێکی فاشیستی کە دەزگای حاکم و زاڵ، بە باشی کەڵکی لێ وەرگرتووە و لە بەکارهێنانی ئەو دوو دیسکۆرسە، هەتا ئێستاکە دەستێکی باڵای هەبووە.

ئەرکێک کە کەوتۆتە سەر شانی بزووتنەوەی کوردستان و حیزبە کوردستانییەکان، و بەتایبەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، و لەم ڕۆژانەدا پێویستییەکەی زیاتر لە هەمیشە هەستی پێ دەکرێت، بەهێزکردنی هاوگەرایی هەرچی زیاتری نێوان لوڕەکان و کوردەکانە و پووچەڵ کردنەوەی سیاسەتە فاشیزمی مەزهەبییەکانی سیستمی زاڵ لە ڕەوتی رونوکردنەوە بیروڕای گشتیدایە. لوڕستان و لوڕەکان ئەگەر لە چوارچێوەی بزووتنەوەی کوردستان و بزووتنەوەی ئازادیخوازیی کوردەکاندا ڕێکنەخرێن و بزووتنەوە و جووڵەی سەربەخۆیان هەبێ، دیسانەوەش دەتوانن باشترین هاوپەیمان بۆ دواڕۆژی خەباتی کوردەکان بن.

حکومەت و دامودەزگای زاڵ، نزیک بە نیو سەدەیە، ئەو بایەخ و گرینگییەیان دەرک کردووە و بە شێوەی پلان بۆداڕێژراو و سیستماتیک کاری لەسەر دەکەن، بەڵام ڕاستی ئەوەیە کە خەونە فاشیستییە ڕەزاخانییەکانی ئەمڕۆکە لە ئێران، بۆتە بڵقی سەر ئاو و ئەوەی ڕستیان لێیان دەبێتەوە بە خوری.

لە ڕۆژئاواوە بۆ ڕۆژهەڵات؛ گەلۆ دیسا کورد دەکرێتە قوربانی؟

عەلی مۆنەزەمی

هەر حکوومەتێکی نادێموکراتیک کە لە کەش و هەوایەکی نادیموکراتیکدا لەدایک بووبێ، لە باشترین حاڵەتدا ژیانی لە سێ قۆناغ پێکدێ: قۆناغی لەدایک بوون، قۆناغی گەشەکردن و گەییشتن بە لووتکە و قۆناغی لەنێوچوون بە هۆکاری کار و کردەوەکانی خۆی. حکوومەتە داگیرکەرەکانی زاڵ بە سەر کوردستانیشدا، لەو قاعیدەیە بەدەر نین.

دەوڵەتی تورکیە بە سەرۆکایەتیی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان، بۆ بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات لە تورکیەدا، توانی لە هەستی ئایینیی خەڵکی کوردیش کەڵک وەربگرێ، و پێگەی دەسەڵاتی خۆی قایمتر بکات. حکوومەتەکەی توانی لە دەمێکی کورتدا ڕەوشی ئاڵۆزی ئابووریی تورکیە چاک بکاتەوە و وا نیشان بدات کە حکوومەتێکی لێهاتووە. بۆ ئەوەی کە بتوانێ لە هەموو ئیمکانات بە باشترین شێوە کەڵک وەربگرێ و حکوومەتەکەی تووشی خەرجی زیاتر نەکا، پرۆسەی ئاشتی لە گەڵ کورددا دەستی پێکردەوە تاکوو بتوانێ لەو بوودجەیەی کە خەرجی شەڕ لە گەڵ کوردی دەکرد، لە جێگای دیکەدا کەڵکی لێ وەربگرێ. بە پێشکەوتن و بووژانەوەی ئابووریی تورکیە لە لایەک و جەوهەری ئایدۆلۆژیای ئەردۆغان لە لایەکی دیکەوە، دەوڵەتی تورکیە هەر زوو لەخۆی بایی بوو و دەستی دایە هەندێک کار و کردەوەی ناژیرانە.

لەو ڕۆژانەی دوایی‌دا کە حکوومەتی تورکیە بە بیانووی شەڕ لە گەڵ داعشدا چووە نێو خاکی وڵاتی بە نێو سووریە، سوپاکەی تەنیا بۆ ئەو جێگایانە هێرش دەکەن کە شەڕڤانانی کورد بە دوای ئەوەی کە لە دەستی داعش ڕزگاریان کردووە، تێیدا سەقامگیر بوونە.

هەموو لایەک چاک لە بیریانە کە؛ لە ساڵی ٢٠١١وە کە شەڕی نێوخۆیی لە سووریە سەری هەڵدا، دەوڵەتانی ئێران و ڕووسیە لەگەڵ یەک لە لایەک، و وڵاتانی ڕۆژئاوایی بە سەرکردایەتیی ئامریکا لە گەڵ تورکیە لە لایەکی دیکەوە، زۆرتر لە یەکتر نێزیکبوونەوە. لایەنی یەکمی ئاماژەپێکراو لە سەرەوەدا، کە بەرژەوەندییەکانی خۆیان تا ئێستا لە مانی بەشار ئەسەد لە دەسەڵاتدا پێناسە کردووە، تا ئێستاش وەک هاوپەیمان خاوەنی پەیوەندییەکی بەهێزن، و زۆر بە گەرم و گوڕی پێکەوە هاوکاری دەکەن بۆ سەرخستنی پرۆژەکانیان(وەک بە کار هێنانی ئاسمانی ئێران کە ڕووسیە بتوانێ لە دەریای کاسپیەنەوە مووشەک ڕەوانەی سووریە بکات و دانی پایەگای «نۆژە» یان «شاهرۆخی»ی هێزی هەوایی ئێران لە هەمەدان، بە فرۆکەی ڕووسیە کە لەوێڕا بچن بۆ پشتیوانی لە مانەوەی ڕێژیمی تیرۆریستی بەشار ئەسەد). لەحاڵێکدا لایەنی دووهەم، کە بەرژەوەندییەکانیان لە نەمانی ئەسەد و ڕێژیمی بەعسی سووریە و نەهێشتنی گرووپە تیرۆریستەکانی وەک داعشدا دەدیت، و پشتیوانییان لە ڕاپەڕینی ئۆپۆزیسیۆن دەکرد، لە بەر زۆر هۆکاری ڕوون و ناڕوون، لە یەکتر دوور کەوتنەوە و نەیانویست و یان نەیانتوانی بە شێوەی پێویست لەگەڵ یەکدا هاوکاری بکەن. ئەو ناکۆکیانە لە سەردەمی جیاواز و لە شکڵ و شێوازی جیاوازدا خۆیان دەرخست. هەر وەک لە سەرەوەدا ئاماژەمان پێ کردبوو، ئیدارەی ئەردۆغان کە کاتی خۆی، توانیبووی ڕەوشی شپرزەی ئابووریی تورکیە بگۆڕێ، لەخۆی بایی ببوو و پێی وابوو هەرچی بکات، ناتۆ و بەتایبەتی ئامریکا پشتیوانیی لێ دەکەن. بەڵام دەرکەوت کە وا نیە. لە کاتی خستنە خوارەوەی فرۆکەی ڕووسیە لە لایەن ئەرتەشی تورکیەوە، کە گۆیا هاتبووە نێو فەزای ئاسمانیی تورکیە، پەیوەندییەکانی تورکیە و ڕووسیە تووشی ئاڵۆزیی و ساردییەکی لە ڕادەبەدەر بوو. وڵاتانی ئەندامی هەوپەیمانەتیی ناتۆ و لە سەرەوەی ئەوانیش ئامریکا، حازر نەبوون لە سەر تورکیە بێنە دەنگ، و تەنانەت هوشداریان دا بە تورکیە و ئەردۆغان، کە ئەوان نابێ لەو بارەوە چاوەڕوانییان لە ئەندامانی ناتۆ هەبێ، کە ئەگەر لە گەڵ ڕووسیە تووشی شەڕ بن، لە سەریان وەجواب بێن.

لەو نێوەدا کورد لە باشوور و ڕۆژئاوا، هەم لە بەر ئازایەتی، بەرخۆدان و ڕاوەستانیان لە بەرانبەر داعشدا، و هەم لە بەر ڕاستیی و دروستیی کارەکانیان، سەرنجی ڕۆژئاوایان بەلای خۆیاندا ڕاکێشا و بۆ ڕۆژئاواییەکان و بەتایبەتی ئامریکا دەرکەوت کە تەنیا هێزێک کە لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەتوانن لە شەڕی دژی داعشدا پشتی پێ ببەستن، پێشمەرگە و شەڕڤانەکانن. کاتێک کە کورد بوو بە ئاڵترناتیڤ، تورکیە پێگەی جارانی لەدەست دا و قورسایی جارانی نەما. لە لایەکی دیکەوە تورکیە لە نێوخۆدا تووشی زۆر تەنگ و چەڵەمە بوو، و حکوومەت بە زۆر توانی لە دەربەی ئەرتەش/کودتای ئەرتەش ڕزگاری بێ. بەڵام قەیرانی دوای ئەو دەربەیە ئەوەندە قووڵە کە بۆ ڕزگار بوون لە دەستیان، ستراتێژیی ئێران بە کار دێنێ و خەریکە خەڵکەکەی بە شەڕێک لە دەرەوەی سنوورەکانیەوە سەرقاڵ بکا. ئەو شەڕە خۆی لە خۆیدا دوو قازانجی هەیە بۆ تورکیي: ١. بە زەربە وەشاندن لە کوردەکان، ئەوان لاواز دەکا و ئەگەری هەیە بە نەمانی هێزی کورد، تورکیە دووبارە پێگەی ستراتژیی خۆی وەدەست بێنێ، و ٢. خەڵکی تورکیە تووشی شەڕێکی دەرەوەی سنوورەکان بکا، تاکوو زۆر سەرنجیان نەدەنە مەسەلە نیوخۆییەکانی تورکیە.

زۆر سەرنجڕاکێشە کە ئیدارەی ئەردوغان بۆ دەرباز بوون لەو قەیرانانە و ترسیان لە ئەوەی کە لە ناتۆ دەر بکرێن(لە بەر ئەوەی کە لە لایەن ڕۆژئاواییەکانەوە زۆر ڕخنەیان لێ دەگیردرا بە نسبەت هەڵسوکەوتی دەوڵەتی تورکیە لە گەڵ بەندکراوان، ڕۆژنامەوانان و جیابیران)، هەر زوو پشتیان لە هەموو ئەو هەڕەشە و گۆڕەشانە کرد کە لە کاتی خستنەخوارەوەی فرۆکەکەی ڕووسیە، بە دژی ڕووسیە و ڤێلادیمیر پۆتین دەیانکرد. دەوڵەتی تورکیە خۆی مەجبوور دیت کە هەم داوای لێبوردن لە ڕووسیە بکات، هەم غەرامە بدات و هەم ئەو کەسەی کە فرۆکەی ڕووسیەی خستبووە خوارەوە، دەستبەسەر و سزا بدات. یانی هەموو ئەو مەرجانەی کە ڤێلادیمیر پۆتین بۆی دانابوون، یەک بەیەک بە جێیان بگەیەنێ.

ئێستا تورکیە لەو ڕاستیە تێگەییشتووە کە، زۆر زەحمەتە تورکیە ببێتە ئەندامی یەکیەتی ئورووپا و دوای کودتای سەرنەکەوتووش، پەیوەندییەکانی تورکیە و ڕۆژئاوا بە یەکجاری لاواز بوونە و تورکیە ترسی هەیە لە ناتۆ دەربکرێ. بۆیە لە لایەک خۆیان لە پەیمانی شانگهای و لە لایەکی دیکە، خۆیان لە ڕووسیە نێزیک دەکەنەوە. هەر وەها هەوڵی نیزیکایەتی لە گەڵ وڵاتانی ئیسلامی دەدەن. ئەو ڕەفتارەی تورکیە مرۆڤ وەبیر وڵاتانی هاوپەیمانەتیی وەرشەو دەخاتەوە کە چۆن لە بەرەی ڕۆژهەڵاتەوە ئەوەندە خۆیان گۆڕی، تا بوونە ئەندامی ناتۆ. وادیارە کە تورکیەش دەیەوێ ئەوەندە خۆی بگۆڕێ کە لە بلۆکی ڕووسیەدا قبوول بکرێ.

دوای ئاشتبوونەوەی تورکیە و ڕووسیە و ئەو ترافیکە دیپلۆماتیکیەی نێوان ڕووسیە، ئێران و تورکیە، وادیارە کە ڕووسیە، ئێران و تورکیە لە سەر دواڕۆژی سووریە لە یەک نێزیک بوونەتەوە و لە سەر کوردەکانیش موعاملەیان کردووە. بۆیە لە لایەک ئێران و ڕێژیمی ئەسەد، و لە لای دیکەشەوە تورکیە هێرش دەکاتەوە سەر ڕۆژئاوای کوردستان.

ناڕەزایەتیی ئامریکا بە نیسبەت ئەم هێرشانە و پێگەی کورد لە باشوور و ڕۆژئاوای وڵات، دەریدەخات کە کورد دەتوانێ ببێتە هێزێکی بڕیاردەر و خاوەن پێگە لەدوای نەمانی شەڕی سووریە و نەمانی داعش. ئەو پێگەیە تەنیا و تەنیا پێویستی بە یەکگرتنی نەتەوەیی لایەنە کوردییەکان هەیە. بۆ ئەوەی کە کورد نەفرۆشرێ، کورد بۆ خۆی بڕیاردەرە. بۆیە ئەوە ئەرکێکی مێژوویی دەخاتە سەر شانی هەموو حیزب و لایەنە کوردییەکان، کە لە یەکتر نیزیک بن.

بە کورتی:

پێگەی تورکیە لە هاوکێشە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، بە شکلێکی نەرێنی گۆڕدراوە و خاوەنی هێز و پێگەی وەک جاران نین. هەر وەها ئەوان تووشی زۆر قەیرانی نێوخۆیی بوونە، و دەرفەتێکی زێڕین کەوتووەتە بەردەستی کورد، و کورد دەتوانێ لەو دەرفەتە بۆ ڕزگاریی نەتەوەیی کەڵک وەربگرێ. ڕۆژئاواییەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، لە کورد باشتریان دەست ناکەوێ. بۆیە ئەگەر کورد یەکگرتوو بێ و هێزەکانی واز لە پاوانخوازیی و هێژموونی خوازیی پڕ خەسار بێنن، دوژمنان لە بەرانبەر خۆڕاگریی پێشمەرگە و شەرڤاناندا بە چۆکدا دێن.

ڕۆژئاواییەکان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا، لە کورد باشتریان دەست ناکەوێ. بۆیە ئەگەر کورد یەکگرتوو بێ و هێزەکانی واز لە پاوانخوازیی و هێژموونی خوازیی پڕ خەسار بێنن، دوژمنان لە بەرانبەر خۆڕاگریی پێشمەرگە و شەرڤاناندا بە چۆکدا دێن

حەسەن شەرەفی:

ئەو خەباتە خەباتی هەمووانە و دەبێ هەموومان تێیدا بەشدار بین

دیمانە: سەلیم زنجیری

ئامادە کردنی: لەیلی حەسەنپوور

ڕاسان و دەستپێکردنەوەی قۆناغی نوێی خەباتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، کە مزگێنییەکەی لە نەورۆزی ئەمساڵدا لە لایەن سکرتێری گشتیی ئەو حیزبەوە بە خەلک درا، لێکدانەوە و ڕێئاکسیۆنی جوراوجۆری بەدوای خۆیدا هێنا. بە تایبەتی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران و نەیارانی ئەو خەباتە، پروپاگەندەی زۆریان لە سەر کرد و بە گرێدراوی وڵاتانی ناوچە و ڕۆژئاواییی ناودێریان کرد. بۆ شی کردنەوەی زیاتری ئەم باسە، تیشک تی ڤی چاوپێکەوتنێکی تایبەتی لە گەڵ بەڕێز حەسەن شەرەفی، جێگری سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات ئەنجام داوە، کە دەقەکەی دەخەینە بەر دیدی ئێوە خوێنەرانی خۆشەویست:

پ: بەڕێز شەرەفی، ئەو قۆناغە نوێیەی خەبات، یان هەر ئەو ڕابوون و ڕاسانە لە چییەوە و لە کوێوە سەرچاوە دەگرێ؟

و: لە ماوەی ٧١ ساڵی ڕابردوودا کە تەمەنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە، حیزبی دێموکرات بەپێی ئیرادەی خۆی هەمیشە خەباتی دژی زۆرداران و ماف پێشێلکەرانی کورد بەڕێوە بردووە، و ئێستاش درێژەی ئەو خەباتە لە شکڵی جۆراوجۆر و شێوەی جۆراوجۆردا، هەر لە ئیرادەی ئەو حیزبە سەرچاوە دەگرێ، لە هەمانکاتیشدا بە پشتیوانیی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و زەرورەتەکەشی ئەوەیە کە ئەو خەباتە بەرینتر بکرێتەوە، خەباتی شاخ و شار لێك گرێ بدرێ و لەسەر داخوازیی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و لەسەر داخوازیی ئەندامان و پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ئەو بەرنامە هاتووەتە ئاراوە، بیری لێ کراوەتەوە و لە دوو سێ ساڵ لەوە پێشەوە بەرنامەی بۆ دارێژراوە و لە ئاکامدا پارەکە بە شێوەیەك و ئەوساڵ بە شێوەیەکی جیدیتر، ئەو بەرنامە و پرۆژەیە بەڕێوە چوو.

پ: گرێدانی خەباتی شاخ و شار کە ئاماژەتان پێکرد، مەبەست لێی چییە و گەر دەکرێت هێندێک زیاتر لەسەری ڕاوەستە بکەن؟

و: مەبەست ئەوەیە کە پێشتر خەبات لە شێوەی حادی خۆیدا بە چەکداری بەڕێوە چووە، زۆرتر ئومێدی خەڵکەکە ئەوە بووە کە دابین بوونی مافەکانیان لە ڕێگەی شاخەوە لە ڕێگەی پێشمەرگەوە بێتە ئاراوە، لە حاڵێکدا مافی نەتەوایەتی و مافی ئازادییەکانی خەڵکی کوردستان، بە هاوکاری و چالاك بوونی هەموو ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات دەستەبەر دەبێ، بۆیە ئەو حەرەکەتەی ئێستا دەتوانێ ئەو دوو خەباتە لێك گرێ بدا. هێزی پێشمەرگە پشتیوانی کۆمەڵانی خەڵك بێ، کە بەشداریی بەرینی جووڵانەوەی نەتەوەیی خۆیان دەکەن، وە بۆ ئازادی و مافەکانی خۆیان تێدەکۆشن، هەست بەوە بکەن کە پشتیوانێکیان هەیە و لە هەر حەرەکەتێکی بچکووکدا کە لە چوارچێوەی بزووتنەوەی خۆیاندا دەیکەن، ئیدی گرتن و کوشتن و تاقیب کردنی بێ ترسی هێزەکانی ڕێژیم بە سەریاندا تێناپەڕێ، هەست بە پشتیوانێك دەکەن کە لە بەرانبەر ئەو زۆردارییەدا دەس دەکاتەوە، و لە بەرانبەر ئەو ماف پێشێلکەرییەی لە خەڵك دەکرێت، دیفاع لە تێکۆشەرانی نەتەوەی خۆی دەکات.

پ: چۆنە کە پاش ماوەیەکی زۆر لە وەلانانی ئەو خەباتە لە بەر پاراستنی بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی کورد و بەتایبەتی باشووری کوردستان، بەڵام ئێستا کە باشووری کوردستان بە قۆناغێکی هەستیاردا تێپەڕ دەبێ، دەستتان بەم شێوەیە لە خەبات کردووە؟

و: خەبات لە هەموو شێوەکانی‌دا، بەردەوام زەرووری بووە و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ماوەی ئەو ٧١ ساڵەدا، هیچکات لە خەبات دانەبڕاوە و لە هیچ قۆناغێکدا خەباتی وەلا نەناوە. شکڵ و شێوەکانی خەباتی وا هەڵبژاردووە کە بگونجێ و دەسکەوتی زیاتر و خەساری کەمتر بێ. ئەوەش کە ئێمە لە ماوەی ٢٠ ساڵی ڕابردوودا شێوەیەك لە خەباتەکانمان تێکەڵ بە شێوەکانی دیکەی خەبات نەکردبوو، پتر لەبەر بەرژەوەندیی باشووری کوردستان و ئەو دەسکەوتە بوو کە خوشك و براکانمان لە باشووری کوردستان وەدەستیان هێنابوو. بەڵام ئەو زەرورەتە ئێستاش بۆ ئێمە هەیە، و بەرژەوەندییەکانیان دەپارێزین، بەڵام ئیدی بە قیمەتی کزبوون یان تەنانەت بێدەنگبوونی خەبات لە پارچەیەکی دیکەی کوردستان خەسارەکانی زۆرتر دەبێ لە پاراستنی دەستکەوتەکانی پارچەیەکی دیکە، بۆیە ئێمە هاوکات کە دەمانەوێ بەرژەوەندییەکانی هەرێمی کوردستان وەك هەمیشە بپارێزین، دەبێ بێ ئەوەی خەسار لە بزووتنەوەی کورد لە پارچەیەکی دیکە بەتایبەتی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بگەیەنێ. ئێمە ئەو خەباتەمان لەو هەلومەرجەدا بەو شێوەیە کە هاتووەتە ئاراوە دەستپێکردووە و درێژەی دەدەین و هاوکاتیش هیوادارین بەرژەوەندییەکانی باشووری کوردستان لەبەرچاو بێ.

پ: بۆ دەستپێکردنەوەی خەباتی نوێ، هیچ جۆرە هاوئاهەنگییەکتان لەگەڵ هێز و لایەنەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کردبوو و یان پێشتر لەگەڵیان باس کرابوو؟

و: هەر حیزب و سازمانێك سیاسەتی خۆی هەیە، شێوەی خەباتی خۆیشی، بۆ خۆی دیاریی دەکا، بەڵام ئەمە لە جەریانی ساڵی ڕابردوودا وە بەتایبەتی لەو ساڵدا، ئەگەر نەڵێم هەموو، بەڵام لەگەڵ زۆربەی هەرە زۆری هێزە سیاسییەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی لەکوردستانی ڕۆژهەڵات چاوپێکەوتن و دانیشتنمان هەبووە و پێمان لەسەر زەروورەتی هاوکاری و هاوئاهەنگی و هاودەنگی و هاوخەباتی داگرتووە دژی کۆماری ئیسلامیی ئێران، ئێمە ئەوەشمان نەگوتووە کە ئەو خەباتەی ئێمە دەیکەین لە شکڵ و شێوەی جۆراوجۆردا کە بۆ ئێمە بەپێی ئیرادەی خۆمان مەقبوڵ و مەتلوب و کاریگەرە، چاوەڕێ نەبووین ئەوان بێن و ڕاست لەو پەیوەندییەدا هاوکاری بکەن، ئێمە داوامان لێکردوون کە ئەوان بەپێی سیاسەتی خۆیان و بەپێی دیاریکردنی شێوەی خەباتی خۆیان، بە ئێمە بڵێن چ جۆرە خەباتێ دەکەن دژی کۆماری ئیسلامی، بە ئێمە بڵێن لەو جورەی لەو شێوە خەباتەی کە ئەوان ئەیانەوێ بیکەن و پێیان کاریگەرە دژی کۆماری ئیسلامی، ئێمە ئامادەین لەگەڵیان هاوکاری بکەین، دانیشتنی زۆریش بووە لەو پەیوەندییەدا.

پ: باشە ئەو هەموو دانیشتنانەی کە لە ماوەی ڕابردوودا لەگەڵ هێز و لایەنەکانی دیکە ئەنجامتان داوە، ئایا بەرهەمێکی بووە و توانیویە تی یەکدەنگی و یەکرێزییەک لەنێوانیاندا پێکبێنێ؟

و: پێشتریش هاوکاری لە ڕادەیەکدا هەر هەبووە، بەڵام ئێمە پێمان خۆش بوو ئەو هاوکاری و هەماهەنگییە بەرینتر بێ، جیدیتر بێ و لە چوارچێوەی بەرنامەیەکی درێژخایەن و شوێندانەردا جێبگرێ، ئەو دانیشتنانە لانیکەم ئەو قازانجەی هەبوو کە لە بۆچوونی یەکتر ئاگادار بین و لە لێکدانەوەی هەلومەرجی ناوچەکە و زەروورەتی هێنانە کایەی شێوەی جۆراوجۆری خەبات، باسمان لەگەڵ کردوون. لە نەزەراتی یەکتر ئاگادار بووین و ئێستاش چاوەڕوانین و هیواداریشین ئەوان بێنە سەر ئەو باوەڕە کە ئامادە بن لە چوارچێوەی پلاتفۆرمێکدا هاوکاری بکەین، چاوەڕوانی ئەوەش نین کە هەموو هێزەکان هەمووی هەر بەیەکەوە، تەنانەت ئەگەر چەند هێزیش بتوانن پێکەوە بن، یا ئەگەر هێزەکان تەك تەك بۆخۆیان دژی کۆماری ئیسلامی خەبات بکەن، بەڵام هەماهەنگی و هاودەنگییەك و بەتایبەتی هاوهەڵوێستییەك هەبێ لە بەرانبەر کۆماری ئیسلامیدا، ئێمە پێشوازیی لێدەکەین و پێمانوایە دەتوانێت شوێندانەر بێ.

پ: هەر لە پێوەندی لەگەڵ حیزبەکانی ڕۆژهەڵاتدا و لەو چەن ڕۆژەی ڕابردوودا، بەڕێز سروە ناسری، ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵە، کوردستانی ڕێکخراویحیزبی کۆمۆنیستی ئێران لە یەکێک لە ماڵپەڕە کوردییەکان دا باس لەم قۆناغەی خەباتی حیزبی دێموکرات دەکات و سەرەڕای بردنە ژێرپرسیاری، ئەم حەرەکەتە لە قازانجی تورکیە و سعوودیەدا لێک دەداتەوە. ڕای ئێوە لەو پێوەندییەدا ؟

و: من زۆر بەداخم کە حیزبێك کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران باش دەناسێ و لە مەوازێعی ئاگادارە، لە هەڵوێستەکانی ئاگادارە و زۆرجاریش لەدانیشتنەکاندا بە ئامادەبوونی بەرپرسانی زیاتر و لەسەرتر لە سروە خانم لەگەڵ ئێمە هەیانبووە، تائیدی سیاسەتی ئێمەیان کردووە و ئێمەیان وەك یەکێك لە هێزە هەرە جیددییەکانی دژبەری کۆماری ئیسلامی ناسیوە، من پێموایە ئەو شتە بێ موتالەعە گوتراوە، لانیکەم ئەگەر گوتراوە، دەبوو فاکتگەلێك بۆ ئەو باسە کە کردوویەتی بێنێتەوە، بۆ ئەوەی زیاترخەڵك ڕوون بێتەوە، ئەوان ئێمە باش دەناسن، کە حیزبی دێموکرات خاوەنی سیاسەتی سەربەخۆی خۆیەتی، سەربەخۆیی بڕیاردان، و لەو بارەوە ئەزموون نیشانی داوە، ئیمتحانی خۆمان داوە و لە داهاتووشدا دەردەکەوێ کە ئەوانەی ئەوەی دەڵێن، لە شتێکەوە سەرچاوەدەگرێ کە واقعییەتی نیە، لە گومانێکەوە سەرچاوە دەگرێ کە لەگەڵ واقعییەتی خەباتەکەی ئەمە یەك ناگرێتەوە. من هیوارم ئەوان جارێکی دیکە پێداچوونەوە بەو بووچوونەدا بکەن، ئەگەر دەلیلێکیان هەیە و ئەگەر دەتوانن ئەوەی کە دەیڵێن بیسەلمێنن، ئێمە زۆریان مەمنوون دەبین و ئەگەر نەتوانن بیکەن، حەق ئەوەیە بە جورێك لە بەرانبەر حیزبی دێموکرات و نەتەوەی کورد و ئەو خەباتەی کە ڕۆڵەکانی حیزبی دیموکرات خوێنی بۆ دەدەن، هەست بەو بەرپرسیارەتییە بکەن کە لانیکەم ئەو جۆرە قسەی خۆیان بشۆنەوە.

پ: هەر لەو پێوەندییەدا پرسیارێکی دیکە دێتە گۆڕێ. ئەگەر بە گوتەی ڕێژیمی ئێران، وڵاتانی دەرەکیی وەک سعوودی و قەتەر و ئیسراییل پشتیوانی لە خەباتی ڕەوای ڕۆژهەڵاتی کوردستان بکەن، ئایا تاوانە؟

و: پێش هەموو شتێك پێمخۆشە بڵێم، ئێمە هەر بڕیارێك دەدەین و هەر شێوە خەباتێك کە بەڕێوەی دەبەین، لە ئیرادەی سەربەخۆی خۆمان سەرچاوەی گرتووە، و پشتیوانیشمان هەر ڕۆڵەکانی کورد لە هەموو پارچەکان و بەتایبەت ڕۆژهەڵاتە. بەڵام سەربەخۆیی سیاسی و دیپلۆماسی بەو واتایە نییە پێوەندیت لەگەڵ هەموو دونیا بپچڕی بۆ ئەوەی سەربەخۆ بی. دەکرێ پێوەندییەکی بەربەرین هەبێ وەك ئەوەی حیزبی دێموکرات هەیەتی و هاوکاتیش سەربەخۆ بی، و دۆستایەتی بکەی، بەڵام ئیرادەی خۆت بپارێزی و سەربەخۆیی خۆشت ڕاگری. لەو چوارچێوەیەدا و لە درێژەی خەباتدا ئەگەر لایەنێك یا حیزبێك یان وڵاتێك بە هەر مەبەستێك (دابینبوونی دێموکراسی، دابینبوونی مافی نەتەوەی کورد لە ئێران و بەرابەریی ژن و پیاو و...) بیهەوێ یارمەتیدەری ئەو بزووتنەوەیە بێ، ئێمە وەك هۆکارێکی گونجاو چاوی لێ دەکەین، بەڵام حسێبێکی زۆری لەسەر ناکەین.

پ: کاک حەسەن، هاوشێوەی وتەکانی خاتوو سروە ناسری، بەڕێز موراد قەرەیلان، ئەندامی کۆنسەی سەرۆکایەتی پ.ک.ک لە وتوێژێکی دا لەگەڵ کاناڵی نەورۆز، بە شێوەیەکی ئامۆژگارانە ڕوو لە خەباتگێرانی ڕۆژهەڵات دەکات و باس لە شەڕی تایفی و مەزهەبی لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستدا دەکات و دەڵێ؛ باشتر وایە خەباتی مەدەنی بەرینتر بکرێتەوە و واز لە شەڕی چەکداری بهێنرێ و تەنانەت شەڕ دژی ئێران لە بەرژەوەندیی تورکیە و سعوودیە دەزانێت. وڵامی ئێوە لەو پێوەندییەدا چییە؟

و: ئەوەی بەڕێز قەرەیلان گووتوویە، من دڵنیام وەکوو شتێکی سیاسی و واقێعی نیە، بەڵکوو لە شوێنێکەوە سەرچاوە دەگرێ کە بەرژەوەندیی حیزبی ئەو، یان خودی ئەو دەپارێزێ. ئەو دەڵێ ئەگەر دژی کۆماری ئیسلامی خەبات بکرێ، لە بەرژەوەندیی تورکیەدایە. ئەوە چ واتایەکی هەیە؟ واتە کۆماری ئیسلامی و تورکیە لەبەرانبەر یەکدان، و خەبات دژی هەرکامیان بکرێ، بەقازانجی ئەوی دیکە تەواو دەبێ. ئەوە بەگشتی ڕاست نیە، چوونکە ئێران و تورکیە بەو توندییەش لەبەرانبەر یەکدا نین کە ئەو واتایە بدات. پاشان وای دانین ئەوە ڕاست بێ، کەواتە بۆچی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی لە بەرژەوەندیی تورکیەدایە، بەڵام خەباتی ئەوان دژی تورکیە لە بەرژەوەندیی کۆماری ئیسلامیدا نیە؟ بۆیە دەڵێم ئەو گوتەیە زۆر بێ‌بنەما دەربڕاوە. لەکاتێکدا تورکیە وەك کۆماری ئیسلامییش نیە کە مەجالی هیچ چالاکییەکی مەدەنی و دیپلۆماسی و پارلمانیی نەدابێ، لە تورکیەدا تا ڕادەیەك دەرفەت بۆ ئەو چالاکییانە هەیە. دیارە کورد مافی ڕەوای خۆیەتی خەبات بکا، ئازادی و مافی دەوێ، بەڵام کاتێك مافی ئەوەی هەیە پارلمانتاری هەبێ و بە نێوی جۆراوجۆر لە تورکیەدا حیزبی هەبێ، بەو حاڵەش شەڕی چەکداریشی لەگەڵ دەکەن، و شەڕ لە شاخەوە دەبەنە نێو شارەکان و ئەوی لێکەوتەوە کە دەبینرێ، لە بەرژەوەندیی کێدایە؟ دەکرێ ئێمە بڵێین لە بەرژەوەندیی کۆماری ئیسلامی‌دایە؟ ئێمە بە مافی کوردی هەر پارچەیەك دەزانین لەو بەشەدا دژی حکومەتەکەی کە مافەکانی پێشێل دەکا، خەبات بکات، جا بەقازانج یان بەرژەوەندیی هەرکەسێك تەواو ببێ. ئێمە قەت ناڵێین ئەوان دژی تورکیە خەبات نەکەن، تاکوو لە بەرژەوەندیی کۆماری ئیسلامی تەواو نەبێ. ئەوەی ئەو گوتویەتی ئەگەر بیری لێ بکاتەوە، زۆرتر ڕووی قسەکە لە خۆیەتی، پاشانیش، حیزبی دێموکرات حیزبێکی دێموکراتە، نە خەباتی تایفی و ڕەگەزی دەکات و نە خەباتی مەزهەبی، بەرنامەیەکی ڕوونی سیاسیی هەیە، و ئەگەر سەرنج بدرێ لەو پتر لە ٧٠ ساڵەدا، بەرنامەی سیاسی و ئامانجەکانی زۆر ڕوون و ئاشکرایە، ئەوە نیە لە ماوەیەکدا داوای دەوڵەتی یەکپارچە بکا، و لە قۆناغێکدا باس لە پارچەیەك و پاشان دابەزێ بۆ مافی کولتووری و زیاتر دابەزێ و بڵێ بەگشتی دەوڵەتی نەتەوەیی واتای نەماوە. حیزبی دێموکرات سیاسەتێکی ڕوون و ئاشکرای هەبووە، و لەم پێوەندییەدا ئامانج و ستراتیژی و پێوەندییە دیپلۆماسییەکانی زۆر ڕوون بووە و لەسەریان پێداگر بووە. بۆیە ئێمە جارێکی دیکەش دووپاتی دەکەینەوە کە ئێمە دروشمەکانمان لەجێی خۆیانن و شەڕی ئێمە یان باشترە بڵێم خەباتی ئێمە، نە تایفی و نە مەزهەبییە، بەڵکوو خەبات بۆ دابینبوونی دێموکراسی لە ئێران، دابینبوونی مافی نەتەوەیی نەتەوەی کوردە لەو وڵاتە، و بۆ یەکسانیی ژن و پیاو و مافی مرۆڤە و خەبات بۆ هەموو ئەو شتانەیە کە نادادپەروەری و چەوسانەوە دەسڕێتەوە.

پ: کاک حەسەن ئەو قسانە لەکاتێکدایە کە هەر ئەو پارتە، واتا پ ک ک چەند ساڵ لەوەپێش بانگەشەی دەکرد کە حیزبی دێموکرات پاسیڤ و کەمپنشین بووە و لە خەمی خەبات لە ڕۆژهەڵاتدا نین. ئێستا کە ئەو قۆناغە نوێیەی خەبات دەستی پێکردووە، ئەو ئاخەوتنانەی پڕ لە پارادۆکس لە چییەوە سەرچاوە دەگرن؟

و: ئەو پارادۆکسانە لەو دەربڕینانەدا هەر هەبووە. دەڵێن حیزبی دێموکرات پاسیڤ بووە، حیزبی دێموکرات قەت پاسیف نەبووە. ئەگەر ئەوان بە شێوەیەك لە خەبات، یان وەلانانی شێوەیەك لە خەبات، بە پاسیڤ بوون دادەنێن، دەبوا ئێستا پێشوازی بکەن لەوەی کە حیزبی دێموکرات دەیهەوێ لە هەموو شێوەکانی خەباتی ڕەوا کەڵکوەرگرێ. لەکاتێکدا وەك لە پرسیارەکەدا ئاماژەی پێکرا، لەوەی کە دەیانگوت و ئێستا دەڵێن پارادۆکس هەیە.

پ: کاک حەسەن ئایا هیچ گوشارێک هەیە بۆ ئەوەی ئەم قۆناغەی نوێیە لە خەبات ڕابگرن؟ بەتایبەت لەلایەن حکوومەتی باشووری کوردستانەوە؟

و: ئەو خەباتەی ئێمە دەمانەوێ لە شێوازی ئێستایدا بەڕێوەی بەرین، و هەموو شێوازەکانی دیکەش کە پێشتر بەڕێوەمان بردووە، ئاشکرایە کە کۆماری ئیسلامی و تەنانەت بەشێك لە ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی و هێزە کوردییەکانی زۆر ئازار داوە. بەداخەوە دەبینی ئێستا لە ناوچەکەدا دوو میحوەر پێکهاتووە، کە بەداخەوە کورد هەر لایەنێك و بەلای میحوەرێکدا کەوتووە، جگە لە حیزبی دێموکرات و دەتوانم بڵێم حیزبەکانی دیکەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بەسەر هیچکام لەو میحوەرانەدا دابەش نەبوون. بۆیە کاتێك لە سەرچاوەیەکەوە قسەیەك دەکرێ دژی خەباتی حیزبی دێموکرات و دژی بەرین کردنەوەی جووڵانەوە لە کوردستانی ڕۆژهەڵات، دەنگەکان وەکوو تەلەفوون بۆ هێندێ جێگا ڕادەگوێزرێن، کە هەمان قسە لە هێندێ زاری دیکەشەوە دەبیسرێن. ئێمە ئەو شتانە زیاتر لە چوارچێوەیەکدا دەبینین کە لە سەرچاوەیەکەوە تەزریق دەکرێ و ڕادەگوێزرێ و دەردەبڕدرێ.

پ: ئەگەر وایە ئەو شتانە کاریگەریی لە ئیرادەی ئێوە بۆ بەردەوامی ئەو خەباتە ناکات و ئایا دەتانەوێت بە شێوەی بەرینتر درێژە بە خەباتی خۆتان بدەن؟

و: عەرزم کردن کە ئەوە لە ئیرادەی ئێمەوە سەرچاوە دەگرێ، ویستی کۆمەڵانی خەڵکی ڕۆژهەڵاتە، ویستی کادر و پێشمەرگە تێکۆشەرەکانی حیزبی دێموکراتە، نەک هیچکەسی دیکە. پشتیوانمان هەر ئەوانن نە کەسی دیکە، بەڵام ئەگەر هۆکاری گونجاویش هەبوو، هەموو خەباتێك دەتوانێ بەکاری بێنێ، بەڵام ئەوە کە ئێمە بە ئیرادەی خۆمان و پشتیوانیی خەڵکی خۆمان دەیکەین، ئاشکرایە لە شێوازی جۆراوجۆردا درێژەی دەبێ، جا ڕەنگە هێندێ کەس بە هەر هۆکارێك کە بۆ خۆیان لێکی دەدەنەوە، پێیان باش نەبێ، یان پێیان خۆش نەبێ، یان بە هۆی ئەوەی خۆیان ناتوانن بەڕێوەی ببەن، پاساو بۆ ئەرێنی نەبوونی کردوەی ئێمە بێننەوە، و تاوانمان بخەنە پاڵ، ئەوە داهاتووە کە پیشانی دەدا هەموو ئەوانە ناڕاستن و ئەوەی ڕاستە، ئەوەیە کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەیکا، و ئەوەیە کە حیزبی دیموکرات دەیڵێ.

پ: کاك حەسەن دوا وتەتان ڕوو لە ژنان و لاوان و بە گشتی هەموو خەڵکی کوردستان چییە؟ کەرەمکە؟

و: نەك پەیام، بەڵکوو داوای من لە ڕۆڵەکانی کورد بەگشتی ئەوەیە کە؛ نەچنە ژێر کاریگەریی پڕوپاگاندای ناڕاست و خۆیان بە لێکدانەوە و بیر و هزری خۆیان ئەو خەبات و جووڵانەوەیە هەڵسەنگێنن، ڕۆڵی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ئاستی بەرچاوبوونی خۆیدا ببینن، لە هەمانکاتدا داوام لە ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد بەتایبەتی لە کوردستانی ڕۆژهەڵات ئەوەیە کە؛ بزانن ئەو خەباتە خەباتی هەمووانە و دەبێ هەموومان تێیدا بەشدار بین، ئەوەش بەو واتایە نیە کە هەموومان لە یەك شێوەی خەباتدا بەشدار بین، بەڵام هەرکەس بە پێی تایبەتمەندیی دۆخی ژیانی دەتوانێ لە لایەنێکی ئەو بزووتنەوەیەدا بەشدار بێ و گاریگەریی و شوێندانەریی خۆی هەبێ. تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتیش بەتایبەت پێشمەرگە قارەمانەکانی، پشتیوانی ئەو بەرنامە و جووڵانەوەیەن کە ئەوانیش لە نێو شارەکاندا بەڕێوەی دەبەن. ئەو حەرەکەتە کاتێك زیاتر دەردەکەوێ کە کاتێك کۆماری ئیسلامی دەڵێ لە سنوورەوە دێ، دەبێ پێی حاڵی بکرێ و بێگومانم کە حاڵیش دەبێ، کە نەخێر ئەوە لە نێوخۆی خودی کوردستانی ڕۆژهەڵاتە، و ئیرادەیەکە کە لەوێوە بەرەو سنوورەکان دێ، نەك لە سنوورەکان بەرەو شارەکان.

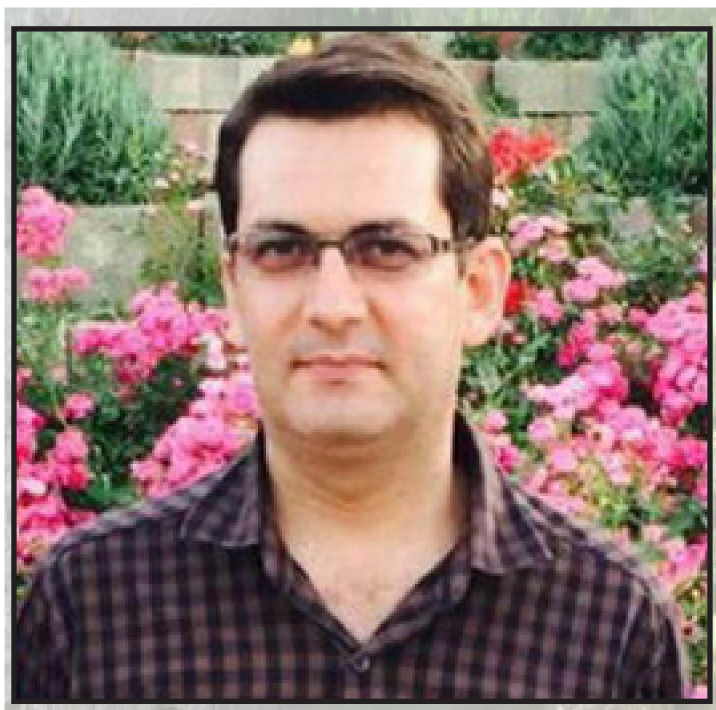

شێعرێک بە ڕیتمی ڕووبار

سووکە سەرنجێک لەسەر شێعری «نەشتەر! بە ڕەنگێکی دیکەی ترەوە»

د.ڕەهبەر مەحموودزادە

(١)

یەکێک لە تایبەتمەندییەکانی "شێعری شێت" کار کردن و کایە کردن بە «وێنەی حەرەکەتی»یە. ئەم شێوازە بۆ سازکردنی ئیماژی شێعری، بە شێعری شێتەوە هاتە ناو پانتای شێعری کوردییەوە. یوونس ڕەزایی لە نێوان دوو بژاردەی ستراتێژیکی «جووڵە پێدانی وێنە» و «وێنە سڕینەوە لە شێعر«، بژاردەی یەکەمی هەڵبژارد و ئەم بژاردەیە هەتا ئێستا ڕۆژ بە ڕۆژ زیادتر لە شێعرەکانی‌دا لکی دەرکردووە و بەخۆی‌دا هاتووە. بژاردەی دووەم واتە «وێنە سڕینەوە» خۆی دەبێتە پێشەکی مەنتیقیی بژاردەیەکی دیکە کە ئەویش بریتی‌یە لە «مانا سڕینەوە لە شێعر». ئەوەندەی من لە شێوازی شێعری یوونس تێدەگەم «مانا سڕینەوە» هەرگیز نەبووە بە ستراتێژیی ئەم شاعیرە بۆ خەملاندنی شێوازی تایبەتی شێعر نووسینی. بەڵام پرسیارێک کە لێرەدا بەرەوڕووی خوێنەر دەبێتەوە ئەوەیە کە بۆچی وێنە سڕینەوە لە شێعر دەبێتە هۆی مانا سڕینەوە لە شێعر. وڵامێکی زۆر ساکاری ئەم پرسیارە ئەوەیە کە لە شێعردا مانا بە هۆی وێنەی شێعرییەوە بەرهەم دێ. کەوابوو کاتێک وێنە لە شێعر ئەستێندراوە، شاعیر بۆ خۆ بواردن لەوەی شێعرەکەی ببێ بە قسەی ئاسایی، بە هەوڵدان بۆ ماناسڕینەوە، هونەری شێعر بەرەو ئاقارەکانی هونەری مۆسیقا یا بەرەو ئاقارەکانی نیگارکێشیی ئابستراکت ڕەکێش دەکا.

(٢)

شێعری «نەشتەر! بە ڕەنگێکی دیکەی ترەوە» بە سێ وێنەی «کۆڵان»، «تابووت» و «ڕووبار»ەوە دەست پێ دەکا. ئەگەر بمهەوێ قسەکەم دەقیق تر بکەم باشترە بڵێم شێعرەکە بە وێنەیەکی سێ ڕەهەند (سە بعدی)ی کۆڵان ـ تابووت ـ ڕووبار/ەوە دەست پێ دەکا. ئەم وێنە باوخۆشە سێ وردە وێنەی بچووک‌تری لە هەناوی‌دا هەڵگرتووە. تایبەتمەندی هاوبەشی هەر سێ وردە وێنەکە بریتی‌یە لە «لاکێش بوون» و «درێژ بوون» و «بەردەوام بوون». بەڵام کاتێک هەر سێ وردە وێنەکە بکەین بە وێنەیەکی تێک ئاڵقاو، زۆر بە ڕوونی دیمەنێکی لەم چەشنە لەبەر چاومان ڕۆحی وەبەر دێ: تابووتێک لە کۆڵانێک‌دا لەسەر دەستی خەڵکێک کە وەک ڕووبار بەڕێوەن، هەڵگیراوە. تایبەتمەندی بەردەوامی و خرۆشی ڕووبار هەم تەشەنە دەکا بۆ خەڵکەکە و هەم تەشەنە دەکا بۆ «تەرمی ناو تابووتەکە». واتە کاروانی ئەم تابووتانە لە مێژە بەڕێوەیە و جاریێ هەر بەردەوامە. ئەگەر وێنەکە ئاوا شیتەڵ بکەینەوە ڕەنگە هیچ لەمپەرێک ڕێگامان لێ نەگرێ بڵێین کۆڵانەکەش تەعبیر لە «ئاستەنگ» دەکا؛ ئاستەنگ بە گشتی‌ترین مانای خۆی؛ ئاستەنگێک کە بە هەر حاڵ خەڵک ڕووبارئاسا لێی تێ‌دەپەڕن.(ئەوە بهێننەوە بیری خۆتان کە گوتمان شێعر بە هۆی وێنەوە «بیر» دەکاتەوە)

هەتا ئێرە «جووڵە» لە چەند لاوە هوروژمی کردووەتە ناو کەشی شێعرەوە:

ـ حەرەکەت لە مانای وێنەکە دا: خەڵکێک کە بە تەرمی سەر شانیانەوە ڕووبارئاسا بە کۆڵانێک‌دا «جاری»ن

ـ تێک ئاڵقانی سێ وێنەی جودا و حەرەکەتی بەردەوامی سەرنجی خوێنەر لە نێوان ئەم وێنانەدا و پێک هاتنی وێنەیەکی حەجمدار: وێنەی تابووت ـ ڕووبار ـ کۆڵان.

ـ حەرەکەت لە مانا زیمنیەکەدا: کاروانی تابووتەکان هەر وا بەڕێوەن.

(٣)

ئێستا حەرەکەت لایەنێکی فۆرمیک‌تر بەخۆیەوە دەگرێ. ڕاستە ڕووبار بە بەستێنێکی دوورودرێژ و بە هێڵێکی لێک‌دانەبڕاودا دەچێتە پێش بەڵام ئەم بەستێنە بە هێڵێکی خوارەپێچەدا دەئاژوێ. ئاوی ڕووبار لە گەوەیەکەوە بۆ گەوەیەکی تر و لە دۆڵێکەوە بۆ دۆڵێکی دیکەوە و لە چیایێکەوە بۆ چیایێکی ترەوە دەخوشێ و دەئاژوێ. هەمان ئەم فۆرمە لە شێعردا بەدی دەکرێ:

(واتە ڕابردووت کە وێنەیەکی لێڵ بوو لە دەریا...)

مۆتیفی «دەریا» کە لە کۆتایی ئەم بەندە دا هاتووە لە سەرەتای بەندی دواتریش‌دا دووپات دەبێتەوە. واتە مۆتیفی «دەریا» دەبێتە گەوەیەک کە ئەم بەستێنە بە بەستێنی دواترییەوە دەلکێنێ:

(واتە دەریا

نەک ئەو کاتانەی بڵێسەکانی شێتن

ئەو مەحەل کە دەفی مانگ زەرد و بێدەنگە

لە دیوانی شاعیران دا... کە ئاسمانێکی غەوارە)

ئەوجار مۆتیڤی «ئاسمان» دەبێتە جومگەی پێکەوە لکانی ئەم بەندە بە بەندی دواترەوە:

(واتە ئاسمان تەختە ڕەشێک نەبوو

ئەسپێک تەقڵە کوت تێی‌دا شێعر بێ

زەمینیش جەغزێک نا بە دەوری ... دۆزەخ دا)

بەم شێوەیە بۆمان دەردەکەوێ کە فۆرمی شێعر بە گشتی فۆرمی «ڕووبار»ە؛ ڕووبارێک بە هەموو کەند و لەند و قۆرت و گەوەیەوە؛ ڕووبارێک بە هەموو خرۆش و هاژە و هروژمیەوە. واتە نەک هەر تەمهیدی فۆرمیک بۆ نیشاندانی حەرەکەتی ڕووبارەکە کاری لەسەر کراوە بەڵکوو ئەو تەمهیدانەی وا قۆرت و گەوەکانیش لەناو فۆرمی شێعردا جێگیر دەکەن، کاریان لەسەر کراوە.

(٤)

لە بەندی دواتردا حەرەکەتی ئاسۆیی (افقی) ڕووبار بە تێکەڵ بوون لەگەڵ حەرەکەتی ئەستوونی (عمودی) «باران»، ڕەهەندێکی تازە بە خۆیەوە دەگرێ:

(بە کورتی .. باران لە کۆڵان دەبارێ و

من جگەرەیەک لە بەر پەنجەرەکەم دادەگیرسێنم

و هەر هیچ... باخێک بە زەمانەوە نابینم ...

بێ ئاسنامەیەک لە باڵێکی سوور)

جگە لە زیاد کردنی ڕەهەندێکی ئەستوونی بە ڕەهەندێکی ئاسۆیی، لەم بەشەدا «تضاد»ێکی ئاسکی شاردراوەش لە دێڕی «بە کورتی باران لە کۆڵان دەبارێ»دا وەبەرچاو دەکەوێ: باران لە ئاسمانەوە هەتا سەر عەرز ڕێگایەکی درێژ دەپێوێ، ئینجا ئەو بارانە لە کۆڵانێکی درێژدا وەڕێ دەکەوێ. بەڵام هەموو ئەو ڕەوت و ڕێگا «درێژ»انە «بەکورتی» وێنا دەکرێن.

(٥)

وێنە حەجمدارەکە هەر دێ و لە درێژەی شێعرەکەدا ڕەهەندی دیکە دەدۆزێتەوە و «درێژ»تر دەبێتەوە و زیادتر جەریان پەیدا دەکا. مۆتیفی تازە ئەمەیە: کتێبی مێژوو پەڕ بە پەڕ:

(من تا لووتکە ... تا بەرزایی خوێن... تا هەتاو

من تا باران... تا ناخی دار... تا لاپەڕەی ڕوونی کانی

تەنیا تەنیا تابووتت ئەی مێژووم

بە زاراوەی خۆشم٦

سارێژ دەکەم.

لاپەڕەکانی دوێنێ دیسان بە شەقام وەربوون)

وەک وێنەیەکی سێ بوعدی کە بە گۆڕینێکی چکۆڵەی گۆشەنیگای بینەر وێنەکە دەگۆڕێ و دیمەنێکی تازە ئاشکرا دەبێ، لە شێعری شێتیش‌دا وێنەکان هەرجارەی لەروخسارێکی نوێ‌دا سەرهەڵدەدەنەوە: ڕووبار گەوە بە گەوە، خەڵک تاک بە تاک، باران لیزگە بە لیزگە، مێژوو بڕگە بە بڕگە و کتێب پەڕ بە پەڕ، هەموویان ئیماژێکی هەزار ڕەنگ و هەزارتوێن لە ژیانی «من»ێک، کارەسات بە کارەسات.

ئەم شێوە دەربڕینە ڕەنگە تەعبیر لە «گەڕانەوەی هەتاهەتایی» کارەساتەکان لە مێژووی ئێمەدا بکا. دەزانین «گەڕانەوەی هەتاهەتایی» زاراوەیەکی نیچەیی‌یە. پرسیار ئەوەیە ئیمکاناتی شاعیر بۆ پەرداخ کردنی ئاماژەیێکی لەم چەشنە کامانان؟ شاعیر نە قەرارە لە شێعرەکەی‌دا فەلسەفە بنووسێ و نە وتاری مێژوویی و سیاسی و نە لێکۆڵینەوەیەکی کۆمەڵناسانە. شاعیر بە لە نۆرم ترازانێکی ئامانجدار ئەم کارە دەکا:

ئەگەر «نەشتەر» ببێ بە ئیماژێک بۆ «کارەساتێکی مێژوویی» کەواتە کارەساتێکی دی دەکرێ بە شێوەی «نەشتەرێکی دیکە» دەربڕدرێ. کەوابوو دووپات بوونەوەیەکی تازەش بە «نەشتەر بە ڕەنگێکی دیکەوە» و ... دووپات بوونەوەی هەتاهەتایی کارەسات بە شێوەی «نەشتەر بە ڕەنگێکی دیکەی ترەوە» دەردەبڕدرێ.

لێرەدا بە ئاشکرا لەنۆرم لادانێکی زمانی بەرچاو دەکەوێ. چونکە لە زمانی کوردی‌دا وشەکانی «دیک» و «تر» خاوەنی هەمان مانان. هەربۆیە دەربڕینی «نەشتەرێکی دیکەی تر» ڕێک وەک ئەوەیە بڵێین «نەشتەرێکی دیکەی دیکە» و هەر بەم شێوەیە دەربڕینی «نەشتەر بە ڕەنگێکی دیکەی ترەو» هاوسەنگی ئەم پرکە گوتەیەیە: «نەشتەرێکی دیکەی دیکەی دیکە» و .. بەم شێوەیە گەڕانەوەی هەتاهەتایی کارەساتەکان بە شێعر دەکرێ.

ئاخۆ دووپات بوونەوەی زۆروزەبەندی کارەسات لە مێژووی کورد، لە هەڵەبجە و ئەنفال و کۆبانی و شنگال و پرسووس و زارگەڵی، شتێکی بەدەر لە نۆرمی مێژووی گەلانی دیکە نییە؟ ئەگەر وەڵامی ئەم پرسیارە ئەرێیە کەواتە ڕۆنانەوەی شاعیرانەی ئەم دۆخە کارەساتاوییە کە بەدەر لە نۆرمی مێژووییەیە بە دەربڕینێکی بەدەر لە نۆرمی زمان ڕوو دەدا. لێرەدا لەنۆرم لادانی زمانی هاوتەریبە لەگەڵ لەنۆرم لادانی مێژوویی.

(٦)

پێوەندی شێعری شێت لەگەڵ واقیع چۆنە؟ هەر لەم شێعرەدا چەندین ئاماژەی وەک ئەوانەی ئەم دێڕانەی خوارەوە نیشاندەری چەشنە پێوەندییەکی تایبەتی ئەم شێعرە و بەگشتی شێعری شێت لەگەل واقیعن:

سووریش واتای دیکەی جودا لە تەقینەوەی پرسووس و

ئاڵای چین و

ڕێستوورانی تاڵی قاوە

هەر لە بەشی پێشووی ئەم نووسینەدا ئێمە ئاماژەمان بە پێوەندیەک کە ئەم شێعرە لەگەڵ مێژوو هەیەتی و چەشنە ئاسیاوی سڕینەوەیەک لە ڕاپۆرتی مێژوویی کرد. ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ چەمکی کۆنی «میمێسیس» و ڕەنگ‌دانەوەی تۆخی ئەم چەمکە لە تیۆری ئەدەبدا، ئایا دەتوانین ئەم چەشنە پێوەندییانەی شێعر لەگەڵ واقیع بە موحاکات بزانین؟

پێوەندی شێعرێکی لە چەشنی ئەم شێعرە لەگەڵ واقیع، لە مۆدێلێکی سادەکراودا شتێکە وەکوو پێوەندی دوو دایرە کە لە نوختەیەک‌دا هێڵەکانیان بەریەک دەکەون و دوای ئەمە هێڵی هەر کامەیان بە ڕێگای خۆی‌دا دەڕوا. «بەڕێگای خۆدا ڕۆیشتن» تەعبیرێکە لە خۆبژیوی ئەدەبیی دەقی شێعری. کاتێک شێعر مل بۆ پیویستی و داخوازییەکانی «دەق» و «نێواندەق» یان «تێکست» و «ئینترتێکست» ڕادەکێشێ، بازنەی شێعر لە نوختەی بەریەک کەوتنی دەق و واقیعەوە هەنگاو بە هەنگاو بەرەو مسۆگەر کردنی ئەم خۆبژێوییە هەنگاو هەڵدەهێنێ و گرێ بە گرێ کری دەق دەچندرێ.

داخوازییەکانی دەق بریتین لەم پێداویستییە دەروونییانەی ڕایەڵەی تایبەتی ئەم دەقە تایبەتە داوایان دەکا؛ لە ڕیتمی ڕستەکانەوە بگرە هەتا جۆری ئەم وشانەی لەناو ئەم شێعرە تایبەتەدا دە کار دەکرێن.

داخوازییەکانی نێواندەقیش بریتین لەو پێوەندی و پێداویستییە دەرەکی‌یانەی ئەم دەقە لە دەقی ئەدەبی دەرەوەی خۆی دەبەستێتەوە؛ چ پێوەندی ئەم دەقە لەگەڵ دەقەکانی تری خودی شاعیر کە بەردەوام بوونی شێوازی تایبەتی شاعیر دەستەبەر دەکا و چ پێوەندی دەق لەگەڵ دەقی شێعری شاعیرانی تر کە نیشاندەری هەوڵی ئاوانگارد بوونی شێعرە.

لە ڕاگەیێندراوی یەکەمی شێعری حەجمدا پێوەندیی نێوان شێعر و واقیع بەم شێوەیە لێک‌دراوەتەوە. ئەم لێک‌دانەوەیە تا ڕادەیەک تێکچندراو و دژوارە بەڵام بەرچاوڕوونی ڕێ‌پێشاندەری تێدایە:

«حەجم‌گەرایی ئەوان کەسانە وەخڕ دەکا کە واوەی واقیعەکان لە دووی تێڕوانینی ڕەها و دەستبەجێ و سارێژنەبۆوەن و تامەزرۆیی‌یان بۆ ئەم چەشنە تێڕوانینانە هەر چەشنە بەدواداگەڕانێکی دیکەیان تێ‌دا پووچەڵ دەکاتەوە.

ـ ڕەهایە چونکە لە حیکمەتی وجوودیی واقیع و هۆی غایی‌ی ئەم واقیعە سەرچاوەی گرتووە و لە خۆیا بوونی‌دا خۆی لەگەڵ واقیعی دایک ناسیاو ناکا.

ـ دەستبەجێ‌یە چونکە شاعیر لە گەیشتنی بەم تێڕوانینە بە حەجمێک‌دا کە لە نێوان ئەم تێڕوانینە و واقیعە دایکەکەدا هەبووە ـ نەک بە درێژایی ئەم مەودایەدا ـ خێرا قەڵەمبازی داوە و هیچ دروشم و شوێن‌پێیەکی بەجێ نەهێشتووە.

ـ سارێژ نەبۆوەیە چونکە لە گەڕان بە دوای دۆزینەوەی حەجمێک بۆ پازدان، ئەوە هێزی ڕاکێشەری حەجمەکانی دیکەیە وا تامەزرۆیی دۆزینەوە و قەڵەمباز دان دروست دەکەن.»

و(٧)

دوو ئیماژی ناو ئەم شێعرە دوو بیرکێشەکێ (تداعی)م لە ئەدەبی کوردی‌دا بۆ زیندوو دەکەنەوە. حوکم نییە ئەم بیرکێشەکێیانە مەبەستی شاعیریش بووبن. دەقی ئەدەبی لەو جێگایەدا بە کۆتایی ناگا کە نووسەر خاڵی کۆتایی دادەنێ، بەڵکوو لە ناو خوێندنەوەی خوێنەردا بە کۆتایی دەگا. کەوابوو دەقی کراوەی ئەدەبی لە هەر خوێندنەوەیەکدا بە شێوەیەکی تایبەت کۆتایی پێ دێ.

درێژە لە لاپەڕەی ١٢

KURDISTAN
Organ of the Central Committee of Democratic Party of Iranian Kurdistan ■ No: 684 ■5 sep 2016

ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
http://www.pdki.org
pdkiran@club-internet.fr
telegram.me/PDKImedia

ئێران/ ٤ هەزار و ٥٠٠ زیندانیی مەحکووم بە ئێعدام چارەنووسیان ناڕوونە

هەتا ئێستا ٤ هەزار و ٥٠٠ کەس لە زیندانییەکانی ئێران، کە مەحکووم بە ئێعدامن، چارەنووسیان ناڕوونە.

بەپێی هەواڵە بڵاوکراوەکان، ئەندامێکی مافە قەزاییەکانی مەجلیسی ئێران ڕایگەیاند: لە زیندانەکانی ئێراندا، ٤ هەزار و ٥٠٠ زیندانیی مەحکووم بە ئێعدام بوونیان هەیە، و دەبێ بۆ چارەسەرکردنی ئەو کێشەیە ڕێوشوێنێک لەبەرچاو بگرین.

ڕووحوڵڵا حەزرەتپوور، ئاماژەی بە پێدانەچوونەوە بەسەر سزاکانی زیندانی کردندا کرد و باسی لە ناکارا بوونی سزاکان لەسەر کەم کردنەوەی تاوان کرد و گوتی؛ هەتاکوو ئێستا شاهێدی دووبارەبوونەوەی تاوان و سزاکان لە وڵاتداین. تاوانباران دەستبەسەر و پاش ماوەیەک لە زیندان ئازاد دەکرێن.

بە وتەی ئەو ئەندامەی مەجلیس، کەسانی تاوانبار، پاش ماوەیەک دووبارە تووشی کردەوەی تاوانکارانە دەبنەوە، واتە دەستبەسەر و زیندانی کردن وەکوو ڕێگەچارەی پێشگیری لە تاوان، وڵامدەر نیە.

ناوبراو لە درێژەدا دەڵێت: مەجلیس بەرپرسیارە پێداچوونەوە بە یاساکانی قەزایی‌دا بکات، و ڕاستییەکەی ئەوەیە کە دووبارەبوونەوەی تاوانەکان، بە هۆی بوونی خەسارە کۆمەڵایەتییەکان و بەتایبەتی بێکاریەوەیە.

پرۆسەی پێداچوونەوە بە هێندێک لە یاسا قەزاییە پەیوەندیدارەکان بە سزای ئێعدام لە ئێران، لە ماوەی یەک ساڵی ڕابردوودا، لە لێدوانەکانی هێندێک لە بەرپرسانی قەزایی‌دا ئاماژەی پێ کراوە.

پێشتریش، جەواد لاریجانی، بەڕێوەبەری ستادی مافی مرۆڤی قوەی قەزاییە، لە مانگی سەرماوەزی ٩٣ی هەتاوی‌دا ڕایگەیاندبوو؛ تەنیا بە گۆڕینی یاسایەک دەتوانین پێش لە ٨٠٪ ی ئێعدامەکان لە ئێراندا بگرین.

ئێران پاش وڵاتی چین، بە دووهەمین وڵات بەئاژمار دێت کە، ساڵانە دەیان کەس لەو وڵاتە بە تاوانی جۆراوجۆر لەسێدارە دەدرێن.

١٢ زیندانی، لە زیندانی ناوەندیی کەرەج ئێعدام کران

لە سەر بڕیاری دەزگای قەزایی حکوومەتی ئیسلامیی ئێران، ١٢ زیندانی لە زیندانی ناوەندیی شاری کەرەج لەسێدارە دران.

١٢ زیندانی، بە تاوانی پەیوەندییدار بە مادەی سڕکەر، کە بە ئێعدام مەحکووم کرابوون، سەرلەبەیانیی ڕۆژی ٦ی خەرمانان، لە زیندانی ڕەجایی شاری کەرەج، ئێعدام کران.

ماڵپەڕی ڕێکخراوی مافی مرۆڤی ئێران، شوناسی ٩ کەس لە ١٢ ئێعدام کراوەکانی بە ناوەکانی؛ «عەلیڕەزا مەددپوور، بەهمەن ڕەزایی، ئارمان بەهرامی، عەلیڕەزا ئەسەدی، موحسێن ئیسلامی، حوسێن بایرامی، مێهدی ڕۆستەمی، ئەمیرسەرخاە و عەلیڕەزا سەرخاە» بڵاو کردووەتەوە.

ئەو ١٢ زیندانیە، ڕۆژی چوار شەممە ٣ی خەرمانان، گواسترانەوە بۆ ژووری تاکەکەسی، و ڕۆژی پێنجشەممە توانییان بۆ دوایینجار چاویان بە بنەماڵەکانیان بکەوێت.

١٠ کەس لەو ئێعدام کراوانە، لە زیندانی ناوەندیی کەرەج و دوو کەسی دیکە لە زیندانی ناوەندیی قزڵحەسار بوون.

ئێعدام کردنی ئەو ١٢ زیندانییە لە کاتێکدایە کە؛ ڕۆژی پێشتری، ڕیپۆتێری تایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان لە کاروباری مافی مرۆڤی ئێران، داوای لە حکوومەتی ئێران کردبوو، حوکمی ئێعدامی ئەو ١٢ زیندانیە ڕابگرێت.

بە وتەی ڕیپۆرتێری تایبەتی نەتەوە یەکگرتووەکان، حکوومەتی ئیسلامیی ئێران، سزاگەلێک بەڕێوەدەبات کە هاوتایە لەگەڵ یاسا نێونەتەوەییە پەیوەندیدارەکان بە کەیسە نوێیەکانی وەکوو «تێرۆریسم، کوشتن و تەجاوز».

بە وتەی ئەحمەد شەهید، ئەو مەسئەلەیە پێچەوانەی «پەیماننامە نێونەتەوەییەکانی مافە مەدەنی و سیاسییەکانە»، کە ئێران پابەندیی بەو ڕێککەوتنەی واژۆ کردووە.

ئەحمەد شەهید دووپاتی کردەوە کە؛ حوکمی ئێعدام لە دادگاکان نەتەنیا لەگەڵ ستانداردە نێونەتەوەییەکان، بەڵکوو لەگەڵ یاسا نێوخۆییەکانی ئێرانیش گونجاو نیە، و ئەمەش جێگای نیگەرانییە.

تەقەی هێزە نیزامییەکان لە کۆڵبەرانی کورد سێ کوژراو و بریندراری لێکەوتەوە

تەقەی هێزە نیزامییەکانی حکوومەتی ئیسلامیی ئێران لە سنووری ورمێ لە کۆڵبەرانی کورد، سێ کوژراو و بریندراری لێکەوتەوە.

لە ئەنجامی تەقەی هێزە نیزامییەکانی حکوومەتی ئێران جێگر لە پایگای سنووریی ناوچەی مەرگەوەڕی پارێزگای ورمێ لە کۆڵبەرانی کورد، دوو کۆڵبەر کوژران و یەکێکی دیکەش بە سەختی بریندار بوو.

ئەو ڕووداوە سەر لە ئێوارەی ڕۆژی شەممە ڕێکەوتی ١٣ی خەرمانان، لە بەرزاییەکانی «دالانپەڕ» ڕوویداوە.

بەپێی دوایین زانیارییەکان ئەو کۆڵبەرانە بۆ دابین کردنی بژیوی ژیانیان، ڕوویان لە پیشەی کۆڵبەری لە ناوچە سنوورییەکان کردبوو.

بەپێی ئەو سەرچاوەیە، هێزە نیزامییەکان بەبێ ئاگادار کردنەوە، ئەو کۆڵبەرانەیان داوتە بەر دەستڕێژ و تەقەیان لێ کردوون.

شوناسی ئەو دوو کۆڵبەر کوژراوە بریتیە لە «فەیسل وەفایی و دەرویش فەقێ پوور» خەڵکی گوندی «سوسەن ئاوا»ی ناوچەی مەرگەوەڕ.

هەروەها شوناسی کۆڵبەرە بریندارەکەش، بە ناوی سەیاد میرخانپوور خەڵکی گوندی «براسپ» ڕاگەیەندراوە.

هەروەها، چەند ڕۆژ پێش، بە تەقەی ڕاستەوخۆی هێزە نیزامییەکانی حکوومەت لە بەرزاییەکانی «دالانپەڕ» لە کۆڵبەرانی کورد، لەزگین شەعبانی خەڵکی گوندی «کۆڵەبی» لە ناوچەی مەرگەوەری ورمێ گیانی لەدەست دا و دوو کۆڵبەری دیکە بە ناوەکانی ئەمین و بابەک شەعبانی، بە سەختی بریندار بوون.

بەرپرسانی نیزامی و حکوومەتی لە ناوچەی مەرگەوەڕی ورمێ، پێش لە سکاڵای بنەماڵەی کۆڵبەرێکی کورد بە ناوی «لەزگین شەعبانی» دەگرن.

پێشتر ساڵح نیک بەخت، پارێزەری ناسراوی کورد لە وتوێژێکدا لەگەڵ ئاژانسی کوردپا گوتبووی: لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا، تەواوی حاڵەتەکانی کوژرانی کۆڵبەران، بە شێوەی ئەنقەست بووە و ئەنجامدەرانی ئەو کردەوەیە لە بەدواچوونی یاسایی پارێزراون.

درێژەی «شێعرێک بە ڕیتمی ڕووبار»

ئیماژی یەکەم و بیرکێشەکێی یەکەم.

(بۆ من کە تابووتت لە سەر شانم ... دەگمێنێ)

لە ڕۆمانی «ڕووناک وەک ئەوین، تاریک وەک مردن» ی مەممەد ئۆزۆن (کە بە قەڵەمی ڕەوانی وریا غەفووریەوە هاتووەتە سەر شێوەزاری کرمانجی ناوەڕاست) کەسایەتی یەکەمی ژنی ناو ڕۆمان، ناوی «کۆتر»ە؛ یان باشترە بڵێین بە «کۆتر» ناوی دێ. کۆتر بە دەستی عەسکەری تورکەوە شەهید دەبێ. کەواتە: بۆ من کە تابووتت لە سەر شانم ... دەگمێنێ

ئیماژی دووەم و بیرکێشەکێی دووەم.

(دوا لاپەڕەم تەلەویزیۆنێکی مێوینە

-بمبوورە من میهرەبانی

واتایەکی دی بۆ خەنجەر

ڕێیک بۆ پەڕینەوە لە مەرگ... لە مێوینەکان دا دەبینم-)

ڕەنگە «تەلەویزیۆنی مێوینە» دەربڕینێکی مەجازی بۆ بێژەری ژنی کەناڵێکی تەلەڤیزیۆن بێ. شێرکۆ بێکەس لە دوایین دەفتەری شێعری‌دا «خێرا کە مردن خەریکە بگات» لە بەشێک لە چامەی «سەعاتەکانی وەڕسبوون» دا وا دەنووسێ:

تەلەفزیۆنم کردەوە/ کیژی بێژەر، دەموچاو خڕ/وەک گۆی زەوی/قژێکی کورت،هەر بە قەدەر کورتە هەواڵ/ قسەی خێرا... وەک ڕۆیشتنی/ دێرەکانی بنی شاشە/ بلووزێکی پرتەقاڵی .. سەر پرتەقاڵ/ئەمزانی بۆ دەستێکم برد بۆ/ پرتەقاڵی سەر مێز و بۆنێکم کرد/دەنگێکی خۆش/ ئەتوت گوێچکەم بووە بە لووت/ بۆنی وەنەوشەی دەنگیم کرد/ ژنی بێژەر گەیشتبووە سەر شەقامی/ دوا دێڕی ناو هەواڵەکان/ پرتەقاڵی بێژەر وتی:/ ئەم ئێوارەیە زەمینلەرزەیەک/ بە پلەی شەش لەسەر پێوانەی ڕێختەر/ دای لە بەشی سەرووی «یابان»/ تووڕە بووم و هاوارم کرد:/ زەمین لەرزەی چی ژنەکە/ زەمین لەرزەی چی پرتەقاڵ؟/ بوومەلەرزە... بوومەلەرزە/ ئەم زەمانەش هەموو جارێ/ بەر بوومەلەرزە ئەکەوێ و/ بە پێوانەی... تۆفیق وەهبی و /بە پێوانەی هێمن... هەژار

(٨)

یادداشتەکە بە هێنانی ئیماژێکی جوانی ناو ئەم شێعرە و باس کردنی تایبەتمەندییەکی بەرچاوی شێعری شێت کۆتایی پێ دەهێنم:

ئیماژەکە: وێنەی ئەسپێک کە لە بوومێکی نیگارکێشی‌دا بێ‌سەروشوێن دەبێ.

ئیماژێکی یەکجار تەرز و بەرزە. بەڵام ئیماژەکانی ناو شێعری شێت ـ زۆربەیان ـ لەگەڵ ئەوەی حەجمدارن، خاوەنی تایبەتمەندییەکی تریشن. ئەم تایبەتمەندییە بریتی‌یە لە «عدم قطعیت». بۆ ڕوون بوونەوەی ئەم تایبەتمەندییە با ئیماژەکە لە ناو دەقی شێعردا بخوێنینەوە:

(بە قووڵایی شەوگارەوە... کە بێ سەروشوێن دەبێ ئەسپێک لە بوومێکدا

کە سەوزە تا هەمیشە)

ڕەنگدانەوەیەک لەم «عدم قطعیت»ە لەم سەرنجانەی خوارەوەدا خۆی دەنوێنێ :

ـ ئاوەڵناوی سەوز بوومەکە وەسف دەکا یان ئەسپەکە؟ لەڕاستی‌دا ئاوەڵناوی سەوز دەکرێ هەم وە پاڵ بوومەکەوە بدرێ و هەم وەپاڵ ئەسپەکەوە؛ بەم شێوەیە:

ظلە بوومێکدا» کە سەوزە

«ئەسپێکی سەوز» لە بوومێکدا

ـ دەستەواژەی «تا هەمیش»ش هەربەم شێوەیە دەکرێ هەم وەپاڵ سەوز بوونی ئەسپەکە/بوومەکەوە بدرێ و هەم وەپاڵ بێ سەروشوێن بوونی ئەسپەکەوە:

«لە بوومێکدا کە سەوزە تا هەمیشە«، »کە بێ سەروشوێن دەبێ ئەسپێک تا هەمیشە لە بوومێکدا کە سەوزە»